

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNÎ BİLGİLER (İSLAM 1)

YAZARLAR

Abdullah Bektaş
Dilek Türk Soydaş
Furkan Özüdoğru
Havva Ünlü
Nezihi Mustafa Pesen
Sabahattin Nayir
Sinan Özyurt
Sümeyye Kırman
Tuğba Kevser Güzel

DEVLET KİTAPLARI

ANKARA - 2023

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO 8674
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİ YAYIN NO 2566

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Editör

Nihal SOYDAŞ

Dil Uzmanı

Ahmet POLAT

Program Geliştirme Uzmanı

Hasan TOPAL

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Şerife ERTUĞRUL

Rehberlik Uzmanı

Esra DEMİR

Görsel Tasarımcı

İzzettin Yılmaz BAŞKAR

Faize ULUSOY

ISBN 978-975-11-6679-1

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 01.03.2023 tarihli ve 71331557 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir, birinci baskı 156366 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlähî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlähî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

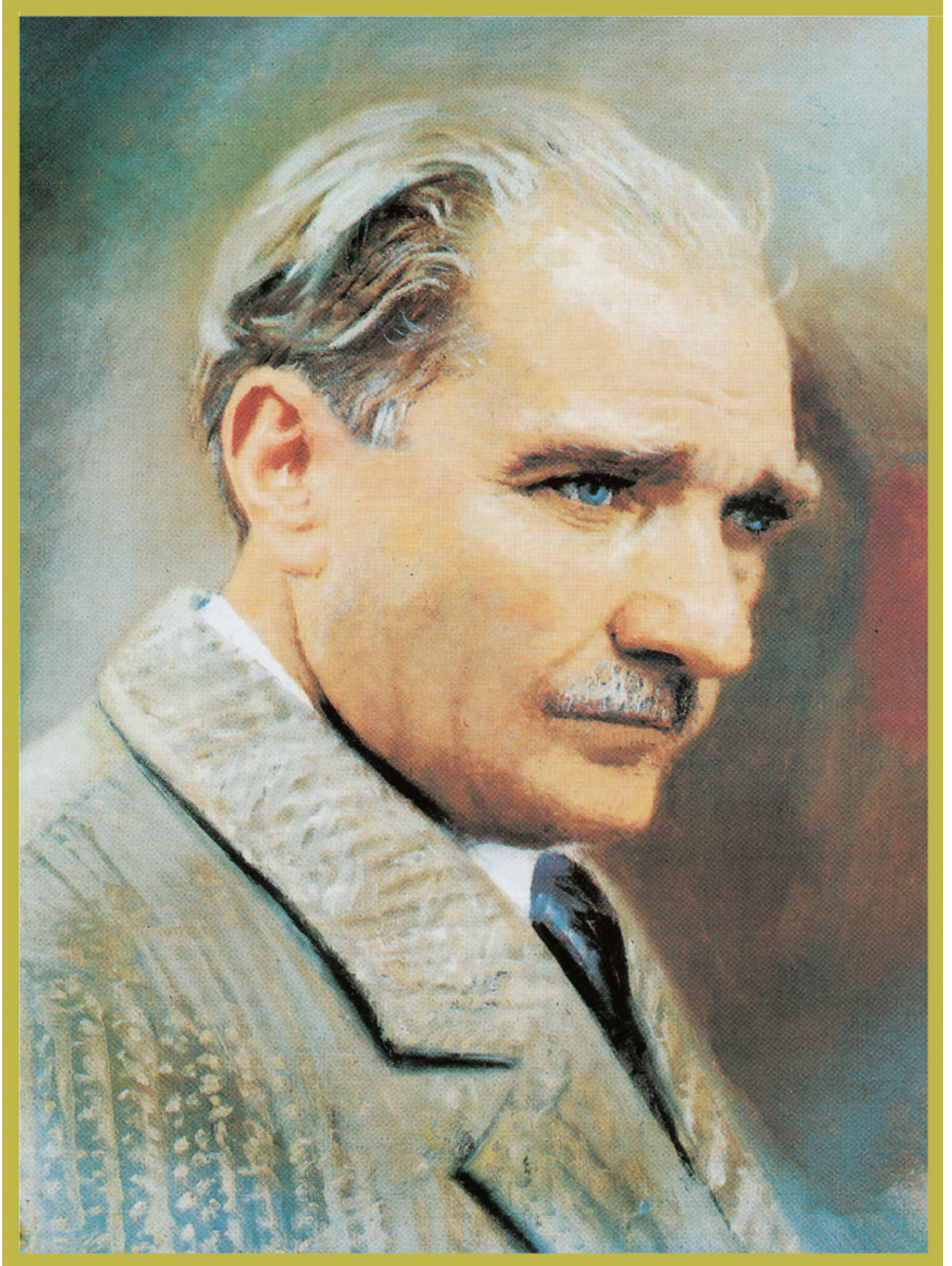
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ORGANİZASYON ŞEMASI..... 8

1. ÜNİTE İMAN VE İNSAN

10

1. İman ve İslam.....	12
2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet.....	17
3. İmanın İnsana Kazandırdıkları	22
4. İman Bakımından İnsanlar	26
5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum	30
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	35

2. ÜNİTE İBADET VE İNSAN

38

1. İmanın Göstergesi: İbadet	40
2. İbadetin Kabul Şartları	45
3. İbadet ve Salih Amel	51
4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları.....	59
5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum	61
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	64

3. ÜNİTE MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ

68

1. Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur.....	70
2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler	74
3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler	78
4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler	80
5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Kaçınırlar	82
6. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum	87
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	92

4. ÜNİTE NEZAKET

96

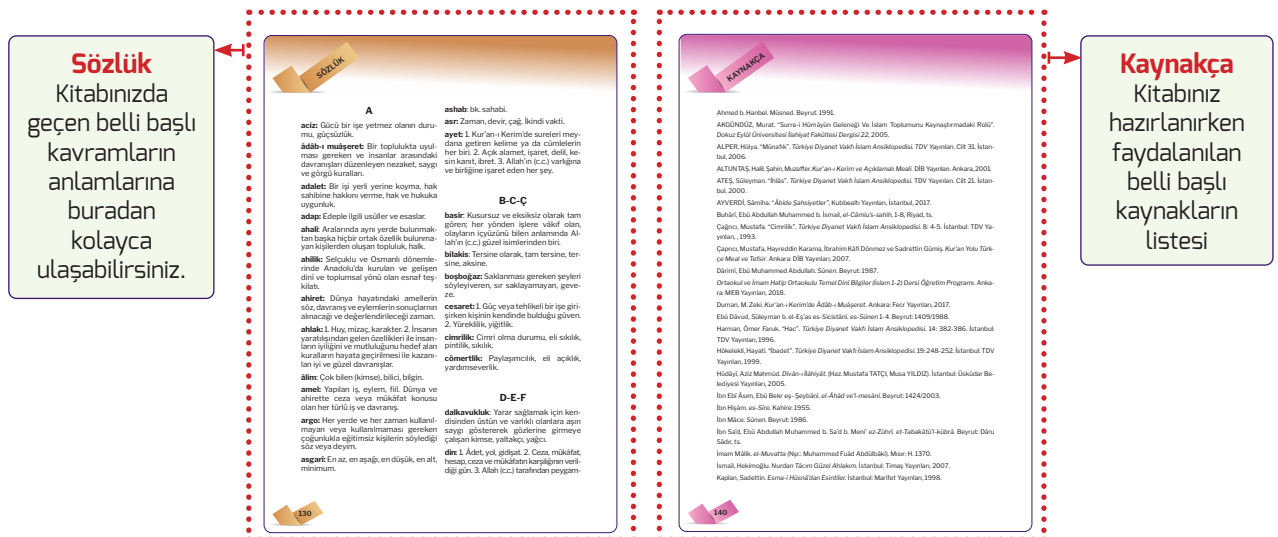
1. İslam'ın Göstergesi: Nezaket.....	98
2. Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri.....	101
3. Peygamberimizden (s.a.v.) Nezaket Örnekleri	106
4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri.....	112
5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum	118
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	126

SÖZLÜK130

KAYNAKÇA.....140

CEVAP ANAHTARI143

ORGANİZASYON ŞEMASI

ARAŞTIRALIM

BİLGİ KUTUSU

BOYAYALIM

BULALIM

DEĞERLENDİRELİM

DİKKAT EDELİM

GÖZLEM YAPALIM

HATIRLAYALIM

İLKELER ÇIKARALIM

LİSTELEYELİM

NOT EDELİM

OKUYALIM

PAYLAŞALIM

TARTIŞALIM

YAZALIM

YORUMLAYALIM

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

KISALTMALAR

a.s. : Aleyhisselam

b. : bin / binti

bk. : bakınız

C : cilt

c.c. : Celle celâluhû

Çev. : çeviren

ed. : editör

Haz. : hazırlayan

Hz. : hazreti

md. : madde

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

r.a. : Radiyallâhu anh / anhâ

s. : sayfa

s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

1. ÜNİTE

İMAN VE İNSAN

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman ve İslam kavramlarının anlamlarını araştırarak defterinize not ediniz.
2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet'in okunuşlarını ve Türkçe anlamlarını defterinize yazınız.
3. Mümin, kâfir, münafık, müşrik kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize not ediniz.
4. Esmâ-i Hüsnâ ne demektir? Büyüklerinize sorarak öğreniniz.
5. Haşr suresinin 23-24. ayetlerinin Türkçe meallerini <http://kuran.diyanet.gov.tr> internet adresinden bularak defterinize yazınız.

Neler Öğreneceğiz

1. İman ve İslam
2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet
3. İmanın İnsana Kazandırdıkları
4. İman Bakımından İnsanlar
5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Kavramlar

iman
islam
tevhid
şehadet.

Görsel 1.1

Ünite Pdf
Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

1. İman ve İslam

En çok kimlere güveniyorsunuz? Neden?

İman kelimesi sözlükte inanmak, güvenmek, bir şeyin doğruluğunu kabul etmek ve onaylamak gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise iman; Yüce Allah’tan Hz. Muhammed’e (s.a.v.)* indirilen bütün bilgi, mesaj ve hükümlerin doğruluğunu hiçbir şüphe duymadan kabul etmek demektir.¹ Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ve onun tebliğ ettiği dine kalbiyle iman eden ve bunu diliyle ifade eden kişiye mümin denir. Mümin kişi İslam dinine gönülden bağlanır ve bu dinin gereklerini yerine getirme konusunda istekli davranır. Bu sayede Allah’ın (c.c.)** koruması altına girer ve hem bu dünyada hem de ahirette güven, huzur ve mutluluk içinde yaşar.

DEĞERLENDİRELİM

“Şu üç haslet kimde bulunursa o kimse imanın tadını alır: Allah ve Resulünü her şeyden çok sevmek, bir kimseyi yalnızca Allah rızası için sevmek, Allah kendisini kurtardıktan sonra tekrar inkârcılığa dönmekten ateşe atılmaktan korktuğu gibi kaçınmak.” (Müslim, İman, 67.)

“Rab olarak Allah’tan, din olarak İslam’dan, peygamber olarak da Muhammed’den razı olan kişi imanın tadını alır.” (Müslim, İman, 56.)

Yukarıdaki hadislerde geçen “imanın tadını almak” ifadesinden ne anlıyorsunuz? İmanın tadını almak için neler yapmak gerektiğini hadislerle göre değerlendiriniz.

İslam sözlükte teslimiyet, barış ve kurtuluş gibi anlamlara gelir. Bir kavram olarak İslam; Yüce Allah’ın Âdem’den (a.s.)*** başlayarak son peygamber Hz. Muhammed’e (s.a.v.) kadar insanlar için gönderdiği dinin ortak adıdır.² İslam, Yüce Allah’ın iradesine gönülden teslim olma, barış içinde yaşama ve nihayetinde de ebedi kurtuluş ve mutluluğa erme didir. Allah’ın (c.c.) dinine inanan ve hayatını bu dinin ilkelerine göre düzenleyen kimseye Müslüman denir. Müslümanlar, İslam dininin emirlerine uyar, yasaklarından kaçınırlar. İslam dininin övdüğü ahlaki nitelikleri kazanmaya ve bunlara göre davranmaya çalışırlar. İbadetlerini yerine getirir ve insanlar arası ilişkilerde İslam dininin belirlediği ölçülere ve hukuka göre hareket ederler.

* Sallallahu aleyhi ve sellem: Allah ona salât ve selam etsin.

1 bk. Mustafa Sinanoğlu, “İman”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s. 212.

** Celle celâlihü: O’nun şanı ne yücedir.

*** Aleyhisselam: Ona selam olsun.

2 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 176.

Görsel 1.2

"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır..." (Âl-i İmrân suresi, 19. ayet.)

İman ve İslam bir bütündür. Doğru inanç, peşinden doğru bilgiyi ve doğru davranışları getirir. Yüce Allah'a ve onun peygamberine iman eden kişi, bu inancını Allah'a (c.c.) ve peygamberine teslim olarak ve onlara olan sevgi ve bağlılığını davranışlarına yansıtarak gösterir. İyi bir mümin aynı zamanda iyi bir Müslümandır. İman kalptedir. İslam ise kalpteki imanın davranışlara en güzel şekilde yansımastır.

NOT EDELİM

İslam'ın Temel Kaynakları

Kur'an-ı Kerim: Hz Muhammed'e (s.a.v.) vahiyle gelen, mushaflarda yazılı olan, değiştirilmeden nesilden nesile nakledilen, okunması ve yaşanmasıyla ibadet edilen, başkalarının benzerini getirmekten aciz kaldığı Allah'ın mucize kelimastir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 209-210.)

Sünnet: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamastir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334.)

İslam dini insanın fıtratına yani onun yaratılış özelliklerine uygun bir dindir. Emirlerini uygulamak insana zor gelmediği gibi yasakladığı şeylerden uzak durmak da zor değildir. İslam dini aşırılıklardan uzak, orta yolu esas alan bir dindir. Her kültür ve coğrafyadan insan İslam'ın temel ilkelerini anlayabilir ve ibadetlerini yerine getirebilir. Bu açıdan İslam, bütün insanlığa gönderilmiş evrensel bir dindir.

İmanın ve İslam'ın bir takım esasları vardır. Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahirete ve kadere inanmak imanın esaslarıdır.

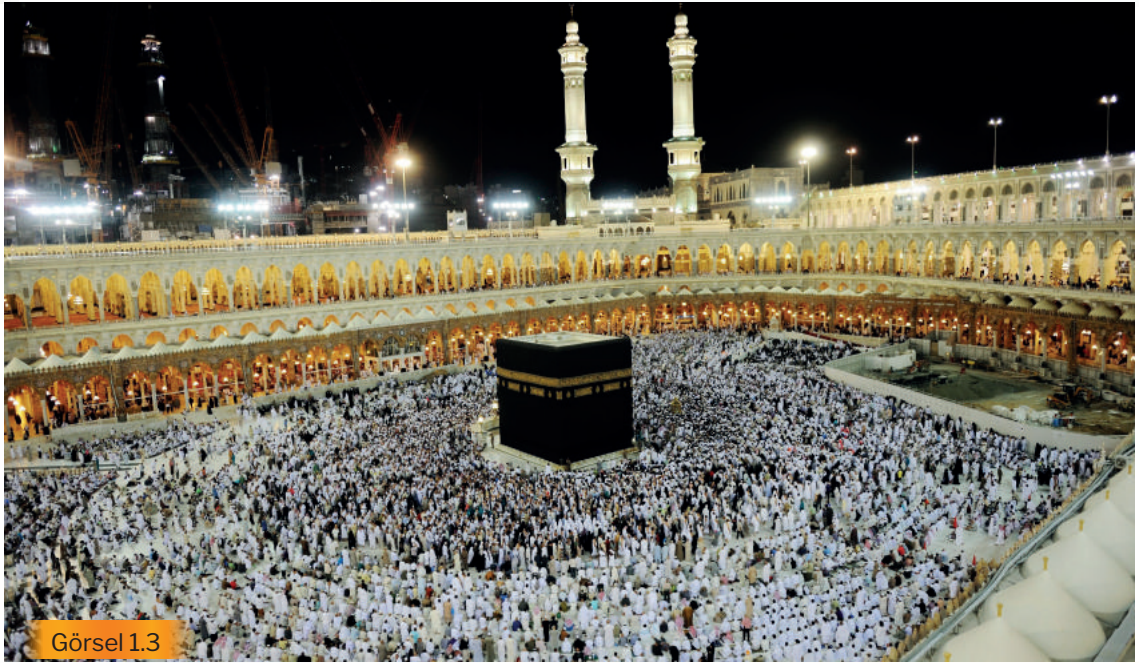
Müminler bu esaslara Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadislerinde açıklandığı şekilde iman ederler. Yüce Allah vardır ve birdir; eşi, benzeri ve dengi yoktur. Her türlü eksiklikten münezzehtir. En güzel isimler ve sıfatlar O'nundur. Yaratan, yaşatan ve rızık veren O'dur. İnsanları bu dünyaya imtihan için göndermiştir. O, yarattığı hiçbir varlığa benzemez. Sadece O'na kulluk edilir ve yalnızca O'ndan yardım istenir.³

HATIRLAYALIM

“Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.”

(Bakara suresi, 163. ayet.)

İman esaslarına inanan bir mümin belli başlı ibadetlerle kendini arındırmaya ve iyi bir kul olmaya çabalar. İslam'ın şartları olarak bilinen bu ibadetler; kelime-i şهادet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak ve hacca gitmek şeklinde sıralanır. Kelime-i şهادeti söyleyerek İslam dairesine gireriz. Namaz ile Yüce Allah'a yönelir, sevgi ve bağlılığımızı gösteririz. Zekât ibadetiyle bencillikten kurtulur, paylaşmayı öğreniriz. Oruç tutarak nefsimizin sınırsız arzu ve isteklerini terbiye ederiz. Hacca giderek kutsal mekânları ziyaret eder ve İslam dininin inananları kardeş yapan gücünü hissederiz. Tüm bu ibadetleri sadece Yüce Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanmak için yaparız.

Görsel 1.3

Hac ve namaz gibi topluca yapılan ibadetler insanlar arasında birliği ve kardeşliği pekiştirir.

3 bk. Haşr suresi, 22-24. ayetler; Fatiha suresi, 5. ayet..

YAZALIM

Görsel 1.4

Milletimiz, dünyanın dört bir yanında bulunan ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırmaktadır. Sizce halkımızı bu davranışa yönelten ahlaki özellikler nelerdir? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

İman ve ibadetler yanında sorumlu olduğumuz bir başka husus da güzel ahlak sahibi olmaktır. Doğruluk, güvenilirlik, cesaret, cömertlik, yardımseverlik, tevazu, müsamaha Müslümanlarda olması gereken niteliklerden bazılarıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.), “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”⁴ buyurarak ahlaklı olmanın önemini belirtmiştir. Güzel ahlak imanımızı ve ibadetlerimizi taçlandıran bir özelliktir.

İman, ibadet ve güzel ahlak ile bezenmiş Müslüman, hem bireysel hem de toplumsal alanda İslam dininin açıkladığı hükümlere titizlikle uyar. Evde, okulda, işyerinde, alışverişte, yolculukta, yemekte, sohbette vb. tüm durumlarda İslam dininin helal ve haram sınırlarına dikkat eder.

4 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 381.

YAZALIM

Ömer b. Hattâb (r.a.)^{*} anlatıyor:

"...Bir gün Allah Resulünün yanında otururken yanıma elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah biri çıkageldi. Üzerinde yolculuktan bir eser yoktu ve hiçbirimiz onu tanıımıyorduk. Bu adam Allah Resulünün yanına geldi ve önüne oturdu. Dizlerini onun dizlerine dayadı, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve:

"Ey Muhammed, Bana İslam'ı anlat." dedi.

Allah Resulü:

"İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yola gücün yeterse Kâbe'yi haccetmendir." diye cevapladı.

Adam, "Doğru söyledin." dedi. Adamın hem sorup hem de cevabı tasdik etmesi tuhafımıza gitmişti. Adam tekrar sordu:

- İman nedir?

Allah Resulü cevapladı:

"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe; kadere, hayrın ve şerrin O'ndan olduğuna iman etmendir." diye cevapladı.

Adam yine, "Doğru söyledin." diyerek cevabı onayladı.

...

Sonra adam yanımdan ayrıldı. Ben bir süre öylece kalakaldım. Allah Resulü bana sordu:

"Ey Ömer, O soru soran kişi kimdi biliyor musun?" Ben, "Allah ve Resulü daha iyi bilir." diye karşılık verince Allah Resulü:

"O Cebrail'di. Size dininizi öğretmek için geldi." buyurdu. (Müslim, İman, I.)

Yukarıdaki hadisten hareketle imanın ve İslam'ın şartlarının neler olduğunu aşağıdaki bölümlere yazınız.

İman

İslam

^{*}Radiyallâhu anhu: Allah ondan razı olsun.

2. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet

Müslüman olmak için öncelikle ne yapmak gerekir?

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet, Yüce Allah'a ve O'nun peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan inancımızı açıkladığımız, İslam inancının özü olan ifadelerdir. Bu sözleri gönülden inanarak söyleyen kişi Müslüman olur.

Kelime-i Tevhid:

Kelime-i Tevhid ile Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine olan inancımızı ifade ederiz. Kelime-i Tevhid'i inanarak söyleyen kişi, Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığını, Hz. Muhammed'in de (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) peygamberi olduğunu kabul etmiş olur.

Tek bir ilah vardır. O da Yüce Allah'tır. Her şeyi yaratan, yaşatan, her şeye bir kader belirleyen ve kendisine kulluk edilmeye layık tek varlık O'dur. Tek Allah inancına tevhid inancı denir. İslam, tevhid dinidir. Tevhid'in zıddı ise şirk'tir. Şirk, Allah'a (c.c.) ortak koşmak; Allah'tan (c.c.) başka varlıkları tanrı olarak kabul etmek anlamına gelir ki bu İslam dininde en büyük günah sayılmıştır.⁵

NOT EDELİM

İlah kelimesi şu anlamları içerir;

- Kulluk edilen,
- Yüceliği karşısında hayranlık duyulan,
- Gönülden bağlanılıp sığınılan,
- Hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme hakkı elinde olan,
- Sevgi, saygı ve yüceltmede eşsiz kabul edilen mutlak varlık.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 164.)

⁵ bk. Nisa suresi, 48.ayet; Lokman suresi, 13.ayet.

Müslümanlar şirkin her türlü-
sünden uzak dururlar. Kelime-i
Tevhid'i sık sık söyleyerek Yüce
Allah'ın varlığını, birliğini ve her
şeyin sahibi olduğunu ilan eder-
ler. İbadetin sadece O'na yapıla-
cağını, sadece O'ndan yardım is-
teneceğini hatırlar ve inançlarını
her zaman tazelerler.

DİKKAT EDELİM

Abdullah b. Mesud (r.a.) anlatıyor:

*“Resulullah’a ‘Allah katında en büyük günah nedir?’
diye sordum. ‘Seni yarattığı hâlde Allah’ın bir dengi-
nin olduğunu kabul etmemdir.’ buyurdu.”*

(Buhârî, Tefsîr, 2.)

Görsel 1.5

Kelime-i Tevhid'in Arapça yazılışını gösteren bir hat çalışması

Kelime-i Tevhid'in ikinci rüknü, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) pey-
gamberi olduğunu kabul etmektir. Yüce
Allah Hz. Muhammed'i (s.a.v.) son pey-
gamber olarak seçmiş ve onu âlemlere
rahmet olarak göndermiştir. İslam dinini
açıklayan ve onu yaşayarak bize en gü-

zel şekilde örnek olan odur. Onun yaşam tarzı, sözleri ve davranışları demek olan sünnet, Müslümanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Onu örnek alıp onun gibi olmaya ça-
lışmak Allah'ın (c.c.) sevdiği bir insan olmaya çalışmak demektir.⁶ Hz. Muhammed'in (s.a.v.)
peygamberliğini kabul etmeden Müslüman olmak mümkün değildir.

6 bk. Âl-i İmrân suresi, 31. ayet

HATIRLAYALIM

*“... O (Muhammed), Allah'ın Resulü ve
nebilerin sonuncusudur...”*

(Ahzâb suresi, 40. ayet.)

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki şiiri okuyarak vermek istediği mesajı yorumlayınız.

TEVHİDE GEL TEVHİDE

Buyruğun tut Rahmân'ın
Tevhîde gel tevhîde
Tâzelensin îmânın
Tevhîde gel tevhîde

Yaban yerlere bakma
Cânın odlara yakma
Her gördüğüne akma
Tevhîde gel tevhîde

...

Zâhirde kalan kişi
Güç etme âsân işi
Gider gayrı teşvişi
Tevhîde gel tevhîde

Şirki başdan savarsan
Hak bilmeğe iversen
Yaradanı seversen
Tevhîde gel tevhîde

Sen seni ne sanırsın
Fâniye dayanırsın
Hoş bir gün uyanırsın
Tevhîde gel tevhîde

Emri yerine getir
İhmâli ko iş bitir
Sıdk ile îmân getir
Tevhîde gel tevhîde

Uyanı gör gâfletten
Geç bu fâni lezzetden
İç kevseri vahdetden
Tevhîde gel tevhîde

Hüdâyî'yi gûş eyle
Şevke geliş cûş eyle
Bu Kevserden nûş eyle
Tevhîde gel tevhîde

(Aziz Mahmûd Hüdâyî, Dîvân-ı İlâhiyât, s. 213-215.)

Yaban: yabancı.

Od: ateş.

Mâsivâ: Allah (c.c.) dışındaki fani şeyler.

Zâhir: dış, dış görüntü.

Âsân: kolay

Teşviş: karışıklık, kargaşa

İvermek: acele etmek.

Gâflet: gerçeği görememek, dalgınlık, uyku hali.

Fani: gelip geçici.

Sıdk: doğruluk.

Kevser-i vahdet: birlik pınarı.

Gûş eylemek: dinlemek.

Şevk: arzu, istek.

Cûş eylemek: coşmak.

Nûş eylemek: içmek, yudumlamak.

Kelime-i Şehadet

Şehadet bir şeye tanık olmak, bir şeyin doğruluğundan kesin bir şekilde emin olmak gibi anlamlara gelir. Kelime-i Şehadet Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şahit olduğumuzu açıkladığımız sözdür. Bu sözü söyleyen kişi Yüce Allah'ın bir ve tek olduğunu ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) elçisi olduğunu kesin olarak kabul ve ilan etmiştir. Gönülden inanarak bu sözü söyleyen kimse Müslüman olur.

Kelime-i Şehadet'in Arapça yazılışını gösteren bir hat çalışması (Hattat: Hasan Çelebi)

Okunuşu: Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh.

Anlamı: Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resulüdür.

Yüce Allah'ın varlığı ve birliği bir Müslüman için o kadar açık bir gerçektir ki o, hayatını bu gerçeğe her an tanıklık ederek yaşar. Kâinat, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini kanıtlayan bir eserdir. Müminler bu esere baktıkça onu yaratanın varlığını ve birliğini hissederler.

Görsel 1.8

En küçük canlılardan en büyük yıldızlara kadar her şey Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine bir delildir.

Şehadet sözünün ikinci rüknü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kulu ve peygamberi olduğuna şehadet etmektir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bir insandır; doğmuş, büyümüş, evlenmiş, çocukları olmuştur. O da bizim gibi sevinçler, üzüntüler ve zorluklar yaşamıştır. Rızıkını kazanmak için çalışmış ve kötülüklerin ortadan kalkması için mücadele etmiştir. Nihayetinde her insan gibi vefat etmiştir. Onun değeri ve önemi; Yüce Allah'ı tanıma ve O'na kul olma konusunda bize rehberlik etmesi ve Allah'ın (c.c.) övdüğü yüce bir ahlaka sahip olmasıdır.⁷

YORUMLAYALIM

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet'in önemini aşağıdaki hadislerle göre yorumlayınız.

"Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederse Allah ona cehennemi haram kılar..." (Buhârî, iman, 49.)

"Son sözü 'Lâ ilâhe illallah' olan kimse cennete girer." (Ebu Dâvûd, Cenâiz, 15-16.)

"...Allah'tan başka ilah yoktur diyen ve kalbinde zerre kadar hayır bulunan herkes cehennemden çıkarılacaktır." (Müslim, iman, 325.)

⁷ bk. Kalem suresi, 4.ayet

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet:

- Allah'ı (c.c.) birlemektir.
- Allah'a (c.c.) teslim olmaktır.
- Allah'ın (c.c.) rızasına talip olmaktır.
- Allah'ın (c.c.) gücüne ve kudretine şahit olmaktır.
- Allah'tan (c.c.) başkasına kul olmayı reddetmektir.
- Allah'tan (c.c.) başkasına dua ve ibadet etmemektir.
- Hz. Muhammed'i (s.a.v.) peygamber bilmek ve onun sünnetine uymaktır.

3. İmanın İnsana Kazandırdıkları

Sizce, Yüce Allah'a iman etmek bir kimseye ne gibi özellikler kazandırır?

Yemek içmek gibi maddi ihtiyaçlarımız yanında inanma, güvenme, sevme ve sevilme gibi manevi ihtiyaçlarımız da vardır. İnanmak ve güvenmek insanın yaratılışında olan güçlü duygulardır. İnsanlar birbirlerine inanmak ve güvenmek isterler. Bunlar sağlıklı bir birey ve toplum olmanın vazgeçilmez şartlarıdır. İnsanların birbirlerine inanmadıkları ve güvenmedikleri bir yerde barış, huzur ve mutluluk olmaz. Orada korku, endişe ve karmaşa hâkim olur. Bunun yanı sıra insanlar her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, her zaman yanlarında olan ve kendisine dua edip sığınabilecekleri yüce bir varlığa inanma ihtiyacı içindedirler. Bu, Yüce Allah'ın insanların yaratılışına koyduğu bir ihtiyaçtır. Bu sayede insanlar Rablerini bilmek ve O'na ibadet etmek arayışı içinde olurlar.

Yüce Allah'a iman, inanma ve güvenme duygularımızı en doğru şekilde tatmin etmemizi sağlar. İman sayesinde insan kendini yalnız ve çaresiz hissetmez ve asla ümitsizliğe kapılmaz. Çünkü bilir ki Allah (c.c.), kendisine maddi ve manevi rızıklar verir. Duaları işitir ve tüm dualara icabet eder. Yüce Allah kulunu asla yalnız bırakmaz, ona yardım eder. Merhameti ve şefkatiyle muamele eder. Allah'ın (c.c.) varlığına inanmak insana güç verir. İnsan O'nun zikriyle mutlu ve huzurlu olur. Mümin, kendine bu kadar yakın olan, kendisine her zaman nimetler veren Rabb'i karşısında sorumluluklarının ve görevlerinin bilincinde olur ve buna uygun yaşar. Allah'a (c.c.) imanı sayesinde güçlü, sağlıklı ve dengeli bir karaktere sahip olur. Ailesine, vatanına, milletine, tüm insanlığa ve yaratılmış her şeye karşı sorumluluk bilinci, sevgi, merhamet ve şefkat duygularıyla hareket eder.

Görsel 1.9

Mümin ümitsizliğe düşmez, sevgi ve merhameti üstün tutar.

Yüce Allah'ın insanlara peygamberler göndermesi ve onlara vahiy yoluyla emir ve yasaklarını bildirmesi, merhametinin bir göstergesidir. Peygamberlerin de bizim gibi birer insan olmaları onları örnek almamızı kolaylaştırır. Müslümanlar son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) iman ederek ve onu kendilerine örnek alarak iyi birer insan olmaya çalışırlar. Kur'an-ı Kerim sayesinde Rabb'imizle irtibatımız kesintisiz bir şekilde devam eder.

Meleklerle iman, gayba imanının bir göstergesidir. Gayb, maddi âlemin ötesinde kalan, duyularımızla algılayamadığımız âlemdir. Meleklerin varlığına inanarak yaşamak yeryüzünde yalnız olmadığımıza, Allah'ın (c.c.) kuvvetinin, iyiliğin ve güzelliğin her yerde olduğuna inanarak yaşamak demektir. Böyle bir yaşam Müslümanlara güven, huzur ve mutluluk verir. Meleklerin varlığına iman eden mümin, bu sayede davranışlarını güzelleştirir. Meleklerin müminlerin dostu olması ve onlar için dua etmeleri Müslümanlara cesaret ve güç verir.⁸

YORUMLAYALIM

"...Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."

(Ra'd suresi, 28. ayet.)

Yukarıdaki ayetten hareketle Allah'ı (c.c.) anmak ile huzurlu olmak arasında nasıl bir bağlantı olabilir? Yorumlayınız.

⁸ bk. Fussilet suresi, 30-31. ayetler.

NOT EDELİM

“Rabbimiz Allah’tır” deyip de dosdoğru çizgide yaşayanlar, işte onların üzerine melekler şu müjdeyle inerler: “Korkmayın, kederlenmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin! Biz, dünya hayatında da âhirette de sizin dostunuzuz. Orada, çok bağışlayıcı, çok merhametli olan Allah’tan bir ikram olarak sizin için canınızın çektiği her şey bulunacak, yine orada umduğunuz her şeyi elde edeceksiniz.”

(Fussilet suresi, 30-32. ayetler.)

Ahiretin varlığına iman eden biri, ölüm karşısında kendini çaresiz ve aciz hissetmez. Ölüm bir son değil sonsuz hayatın başlangıcı olarak görür. Bu dünyaya imtihan olarak gönderildiğinin bilinciyle yaşar ve gerçek hayat olan ahiret hayatı için hazırlanır. Bu sayede hem dünyasını hem de ahiretini kazanır. Dünyada yaptıklarının hesabını Yüce Allah’a vereceğini bildiği için haram ve kötü işlerden kaçınarak helal ve güzel işlere yönelir. Kendini sürekli hesaba çeker ve hatalarından, günahlarından tövbe eder. Nefsi üzerinde özdenetim sağlar, davranışlarını kontrol eder. İnsanlara ve dünyaya faydalı olmaya çalışır, zararlı davranışlardan uzak durur. Bu dünyadaki zulüm ve haksızlıkların ahirette mutlaka cezasını bulacağını bilir. Bu, onda adalet duygusunun gelişmesini sağlar. Ahirete iman insanın yaratılışında var olan sonsuzluk özleminin ve her zaman mutlu olma isteğinin bir karşılığıdır. Bu sebeple müminler, barış, esenlik ve sonsuz mutluluk yurdu olan cenneti kazanmaya ve Yüce Allah’ın rızasına ermeye çalışır.

Görsel 1.10 Çemberlitaş / İstanbul

Ölüm bir son değil, sonsuz ahiret hayatının başlangıcıdır.

LİSTELEYELİM

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.”

(Ebu Dâvûd, Edeb, 122-123.)

Yukarıdaki hadisten hareketle, ahirete inanan bir kimsenin sahip olması gereken davranışları listeleyiniz.

-
-
-
-

Kadere iman, Yüce Allah’ın her şeyi belli bir amaca yönelik olarak mükemmel bir düzen içinde yarattığına inanmaktır. Kadere iman eden bir mümin, yaşadığı dünyada geçerli olan Allah’ın (c.c.) koyduğu kanunlara uyumlu bir hayat sürer. Kendine ve tabiata zarar vermez, düzeni bozmaz, ölçüyü kaçırmaz. Her şeyin belli bir amaç ve hikmet doğrultusunda yaratıldığını bilir. Özgür iradesini kullanarak yaratılış amacına uygun işler yapar. Mümin için dünyada tesadüf diye bir şey yoktur. O, her şeyin sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi Allah’ın (c.c.) bilgisi dahilinde gerçekleştiğine inanır. Başına ne gelirse gelsin, neyle karşılaşırsa karşılaşsın Rabb’ini hatırlar. Zorluk ve sıkıntılara sabreder; mutluluk ve nimetlere şükreder.

Allah kader konusunda insana zorlama yapmamıştır. Kişi akıl ve iradesiyle neyi isterse Allah onu yaratır. Yani “Dilemek kuldan, yaratmak ise Allah’tandır.”⁹ Bu nedenle mümin, rızıkını kazanmak için çalışmalı, yılgınlık ve tembellik göstermemelidir.

AFİŞ HAZIRLAYALIM

Aşağıdaki ayetle ilgili bir afiş hazırlayınız.

“Ey iman edenler! Allah’a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin...”

(Nisâ suresi, 136. ayet.)

9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 188.

OKUYALIM**İMANIM SAYESİNDE**

- Rabb’imi, Peygamber’imi ve dinimi çok severim.
- Doğruyum, asla yalan söylemem.
- Dürüstüm, kimseyi kandırmaya çalışmam.
- Kendime güvenirim.
- Cesurum.
- Ümitsizliğe kapılmam.
- Sorumluluklarımın bilincindeyim.
- Adil davranır, haksızlıktan ve zulmetmekten kaçınırım.
- İbadetlerimi ve kulluk görevlerimi yerine getiririm.
- Herkese saygılı davranırım.
- Yaşadığım dünyayı, doğayı, hayvanları, bitkileri; tüm canlıları sever, onları korurum.
- Disiplinli yaşar, davranışlarımı kontrol ederim.
- Ailemi, arkadaşlarımı, vatanımı, milletimi maddi ve manevi değerlerimi çok severim.
- İnsanlara yardım ederim.
- Çalışırım, Allah’ın (c.c.) yardımıyla başarıyorum.
- Sabırlıyım, zorluklar beni yıldıramaz.

4. İman Bakımından İnsanlar

İnsanları birbirinden ayıran özellikler sizce neler olabilir?

İnsanlar, Allah’a (c.c.) ve dinine karşı tutum ve davranışları bakımından mümin, kâfir ve münafık olarak adlandırılır.

Mümin:

Mümin inanıp tasdik eden kişi demektir. Sözüne güvenilen ve aynı zamanda başkalarının güvende olmasını sağlayan kişi anlamına da gelir. Allah’a (c.c.) ve peygamberi aracılığıyla insanlara bildirdiklerinin tümüne şüphe duymaksızın iman eden kişiye mümin denir. Kur’an-ı Kerim’de **“Müminler kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Onlar, namazlarında de-**

DİKKAT EDELİM

“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”

(Ebû Davûd, Sünnet, 15.)

rin bir saygı hali yaşarlar. Anlamsız, yararsız şeylerden uzak dururlar. Zekâtı verirler. İffetlerini korurlar...”¹⁰ buyrulurak mümin olmanın insanı kurtuluşa erdirecek tek yol olduğu vurgulanmaktadır. Müminlerin firdevs cennetlerine gireceği ise şu ayetlerde haber verilmiştir. **“Yine o müminler emanetlerine ve ahidlerine sadakat gösterirler. Namazlarını titizlikle eda ederler. İşte vâris olacaklar bunlardır. Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedî kalacaklardır.”**¹¹ Peygamber’imiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de mümini yaprakları hiç dökülmeyen ve daima meyve veren hurma ağacına benzetir.¹² Bu ağacın kökü imandır. İman şüphe, şirk ve inkâr barındıran kötü söz ve davranışları kabul etmez. İman sayesinde mümin daima dipdiri ve heyecanlı olur.

Müminin kalbi güzelliklerle doludur. Bu sayede çevresindeki insanlara güzel davranır ve onlara faydalı olur. Hz. Muhammed (s.a.v.) müminin bu özelliğini şöyle dile getirmiştir: *“Muhammed’in canı elinde olan Allah’a yemin olsun ki mümin bal arısına benzer; güzel şeyler yer, güzel şeyler üretir, (güzel yerlere) konar, (konduğu yeri de) kırmaz ve bozmaz.”*¹³ Müminin yedikleri de helal ve temizdir. Onun ortaya koyduğu, ürettiği eserler kendisi ve insanlar için faydalıdır. Peygamber’imiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde: *“Allah’ım! Beni, iyilik yaptığı zaman sevinç duyan, kötülük yaptığı zaman da bağışlanma dileyen kullarından eyle.”*¹⁴ diye dua etmiştir. Bütün bunlar müminde bulunması gereken özelliklerdir.

Görsel 1.11

Faydalı işler yapmak mümin insanların özelliklerindendir..

Allah (c.c.), kendisine iman edip güzel işler yapanları ahirette nasıl ödüllendireceğini Kur’an-ı Kerim’de şöyle haber vermektedir: **“İman edip salih amel işleyenler var ya onları içinden ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennet köşklerine yerleştireceğiz. (Allah’ın istediği şekilde gayret gösterenlerin) Çalışanların mükâfatı ne güzeldir!”**¹⁵

10 Mü’minûn suresi, 1-5. ayetler.

11 Mü’minûn suresi, 8-11. ayetler.

12 bk. Buhârî, Edeb, 89.

13 Ahmed b. Hanbel, II, 199.

14 İbn Mâce, Edeb, 57.

15 Ankebût suresi, 58. ayet.

YAZALIM

Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özelliklerinden bahsedilmiştir. Sizler de Kur'an-ı Kerim'den müminlerin bazı özelliklerini bulup yazınız.

Müminler ancak Allah'a (c.c.) kulluk ederler.

Yalnızca Allah'a (c.c.) güvenirler.

.....

.....

.....

.....

Kâfir:

Kâfir; örten, gizleyen ve nankörlük eden anlamına gelir. Terim olarak, Allah'a (c.c.) ve peygamberi aracılığıyla bildirdiklerine inanmayan ve onları inkâr eden kişidir. Allah'ın (c.c.) varlığını, birliğini; yaratan, yaşatan ve rızık verenin O olduğunu kabul etmeyenler, Allah'ın (c.c.) buyruklarına da uymazlar. Onlar kendi arzularına; yanlış inanç ve düşüncelerine göre yaşarlar. Kâfirler gerçeği kabul etme konusunda önyargılı ve umursamaz oldukları, kalplerini İslam'ın çağrısına açmadıkları için Allah'ın (c.c.) ayetlerini anlayamazlar.¹⁶ Allah'a (c.c.), meleklerine, peygamberlerine ve inananlara düşmanlık ederler.¹⁷ “Onlar dünya hayatını ahirete tercih ederler ve insanları doğru yoldan ayırmaya çalışırlar.”¹⁸

Her şeyin yaratıcısı Allah'tır (c.c.). O, yarattığı her canlının rızkını da verendir. Bütün güç ve kudret O'nundur. Yiyeceklerimizi, içeceklerimizi, ekinlerimizi, yağmuru ve her nimeti bize bağışlayan Allah'tır (c.c.). Bu apaçık gerçeğe rağmen başka bir varlığı O'na ortak koşarak tanrı kabul etmek, İslam inancına göre şirk olarak adlandırılır. Böyle inanan kişiye müşrik denir. Peygamber'imiz Hz. Muhammed (s.a.v.), şirki en büyük günah saymış¹⁹ ve “Her kim Allah'a bir şeyi ortak koşarak ölürse cehenneme girer.”²⁰ buyurarak insanları bu konuda uyarmıştır.

16 bk. Tevbe suresi, 124-125. ayetler.

17 bk. Bakara suresi, 98; Nahl suresi, 27. ayet.

18 bk. İbrahim suresi, 3. ayet.

19 bk. Buhârî, Tefsir, (Furkân) 2.

20 Müslim, İmân, 150.

Kur'an-ı Kerim'de ehl-i kitap (kitap ehli) olarak tanımlanan bir gruptan da bahsedilir. Ehl-i kitap tabiriyle, kendilerine Tevrat ve İncil indirilen Yahudi ve Hristiyanlar kastedilir. Yüce Allah onları kendi birliğine iman etmeye ve hiçbir şeyi kendisine ortak koşmamaya çağırır. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) ehl-i kitaba şöyle seslenir: **“De ki: ‘Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin: Yalnız Allah’a tapalım, O’na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah’ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını rab edinmesin...”**”²¹

Kur'an-ı Kerim Allah'ı (c.c.), meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr edenlerin doğru yoldan saptıklarını bildirir.²² Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) kendilerine verdiği akla rağmen ayetlerini inkâr edip küfre düşenlerin ahirette nasıl cezalandırılacağı şöyle haber verilir: **“İşte böyle; Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi bile bile inkâr etmeleri karşılığı orası onların temelli kalacakları yerdir.”**²³

Münafık:

Olduğundan başka görünen, içiyle dışı birbirinden farklı olan kişiye münafık denir. Münafık, iman etmediği halde çıkarları için kendisini mümin olarak gösteren kişidir.

Kur'an-ı Kerim'de münafıklarla ilgili pek çok ayet vardır. Onların iki yüzlülüğüne şu ayetle dikkat çekilir:

“İnsanlardan bazıları da vardır ki

inanmadıkları halde ‘Allah’a ve ahiret gününe inandık.’ derler. Bunlar Allah’ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir.”²⁴

Münafıklar iman etmemişlerdir. Fakat kâfirliklerini saklayarak Müslüman gibi görünürler. Oysa onların kalbinde müminlere karşı kin vardır.²⁵ Allah'ı (c.c.) ve müminleri alaya alırlar.²⁶ Münafıklar cimri, yalancı ve kibirlidirler.²⁷ Kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalışırlar.²⁸ Aslında dua ve ibadet konusunda isteksiz oldukları halde gösteriş yapmayı severler, Allah'ı aldatmaya çalışırlar.²⁹

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) bize münafıkların inanç durumlarını, psikolojik yapılarını ve ahlaki bozukluklarını haber vermektedir.

(bk. Münâfikûn suresi, 1-11. ayetler.)

21 Âl-i İmrân suresi, 64. ayet.

22 bk. Nisâ suresi, 136. ayet.

23 Fussilet suresi, 28. ayet.

24 Bakara suresi, 8-9. ayetler.

25 bk. Âl-i İmrân suresi, 119. ayet.

26 bk. Tevbe suresi, 65 ve 79. ayetler.

27 bk. Tevbe suresi, 67. ayet; Münâfikûn suresi, 1. ve 5. ayetler.

28 bk. Tevbe suresi, 67. ayet.

29 bk. Nisâ suresi, 142. ayet.

KONUŞALIM

“Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder.”

(Buhârî, Edeb, 69.)

Peygamber’imizin yukarıdaki hadisinden anladıklarınızı arkadaşlarınızla konuşunuz.

Münafıklar da kâfirler gibi cehenneme gideceklerdir.³⁰ Allah (c.c.) onların cehennemdeki durumuyla ilgili şöyle buyurmaktadır: **“Doğrusu münafıklar, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. (O gün) onlar için hiçbir yardımcı da bulamazsın.”**³¹

Peygamber Efendimiz de münafıkların kıyamet günündeki halini şöyle haber vermektedir: *“Kıyamet günü Allah katında insanların en kötüsünün şunlara bir yüzle, bunlara diğer bir yüzle gelen iki yüzlü kimseler olduğunu görürsün!”*³² Bundan ötürü biz de Peygamber’imizin *“Allah’ım! Bozgunculuktan, münafıklıktan ve kötü ahlaktan sana sığınırım.”*³³ duasını sık sık tekrar etmeliyiz.

5. Esmâ-i Hüsnâ’yı Tanıyorum

Allah’ın (c.c.) isimlerinden hangilerini biliyorsunuz?

Esmâ-i Hüsnâ en güzel isimler demektir. Kur’an-ı Kerim’de en güzel isimlerin Allah’a (c.c.) ait olduğu haber verilir ve O’na bu isimlerle dua etmemiz gerektiği şöyle belirtilir: **“En güzel isimler Allah’ındır; bu güzel isimlerle O’na dua edin...”**³⁴

Allah’ın (c.c.) isim ve sıfatları sayesinde O’nun nitelik ve özelliklerini en doğru şekilde öğrenebiliriz. Bu yüzden mümin, Allah’ın (c.c.) güzel isimlerini sık sık okumalı, zikretmeli, dinlemeli ve anlamlarını öğrenmelidir. Hayatını da Esmâ-i Hüsnâ’nın içeriklerine ve işaret ettiği hakikatlere göre şekillendirmelidir. Bu konuda Hz. Muhammed’i (s.a.v.) kendisine örnek alarak Kur’an ahlakıyla ahlaklanmalıdır.

Allah’ın (c.c.) cömertliğini, bağışlayıcılığını, sevgi ve rahmetini bilen her Müslüman imkânı ölçüsünce yumuşak huylu ve nazik olmalıdır. Bütün insani ilişkilerinde sevgi ve saygıyı elden bırakmamalıdır. Mümin, dualarını Allah’ın (c.c.) en güzel isimleriyle süslemelidir. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’i ve Peygamber’imiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) sünnetini kendisine örnek almalıdır.

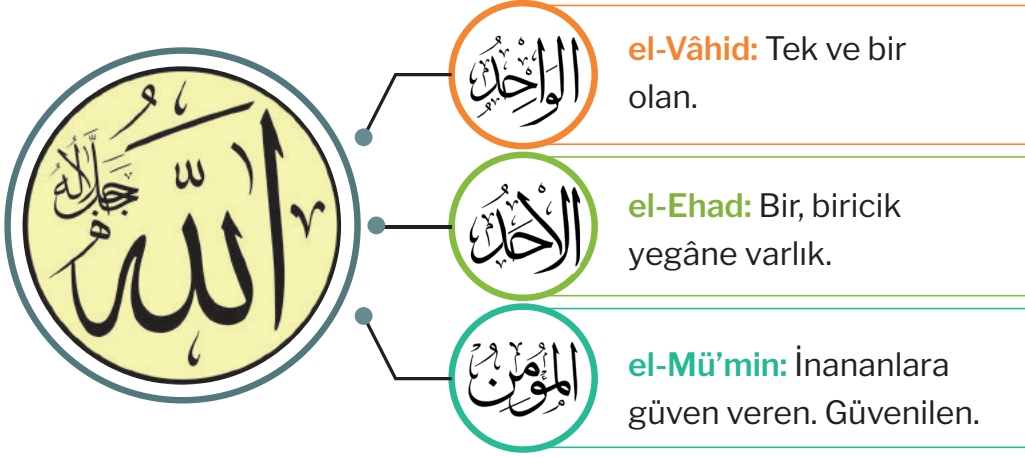
30 bk. Tevbe suresi, 68 ayet; Nisâ suresi, 140. ayet.

31 Nisâ suresi, 145. ayet.

32 Buhârî, Edeb, 52.

33 Nesâî, İstiâze, 21.

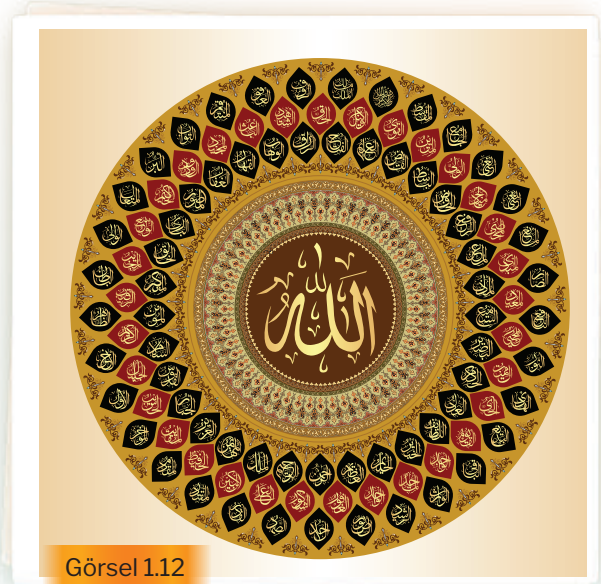
34 A’râf suresi, 180. ayet.

Allah:

Allah ismi Yüce Rabb'imizin zâtına ait özel ismidir. Bu isim bütün Esmâ-i Hüsnâ'yı kendinde barındırır. O Allah (c.c.) ki vardır, birdir ve O'ndan başka da ilah yoktur.³⁵ Allah'ın (c.c.) başlangıcı ve sonu yoktur. Her şeyi yaratan sonsuz ilim ve güç sahibidir.³⁶ Hiçbir şey O'na zor gelmez.³⁷

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur.³⁸ O, gökleri ve yeri örneksiz bir şekilde yaratandır, her şeyi hakkıyla bilendir.³⁹ Allah (c.c.) kendisinden başka hiçbir ilah olmayan, her şeyin sahibidir. O'nun için eksiklik söz konusu değildir, O, esenlik verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır. Allah lafzının çoğul kullanımı yoktur, hiçbir isim O'nun yerini tutmaz.

Allah(c.c.) lafzı ve Esmâ-i Hüsnâ'nın yer aldığı bir levha.

35 bk. Enbiyâ suresi, 22. ayet.

36 bk. Hadid suresi, 3. ayet.

37 bk. Bakara suresi, 255. ayet; İbrahim suresi, 19-20. ayetler.

38 bk. Nisâ suresi, 171. ayet.

39 bk. En'âm suresi, 101. ayet.

Allah (c.c.), istediğini yapan, büyüklükte eşi olmayandır. Müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.⁴⁰ Hiçbir varlığa hiçbir şekilde muhtaç değildir.⁴¹ O, tüm varlıkları rızıklandırdığı halde rızka ihtiyacı olmayandır.⁴²

Yüce Allah, her türlü övgüye layık olan, şan ve şeref sahibidir.⁴³ Hayat veren, öldürecek olan, daha sonra da tekrar diriltecek olandır.⁴⁴ Her şeyi ölçü ile yapıp yönlendirendir.⁴⁵ Yaratığı her şeyi iyi, güzel ve sağlam yaratandır.⁴⁶ En doğru sözlü olandır.⁴⁷ O, iyidir, güzeldir. İyiliği ve güzelliği sever. Temizdir, temizlenenleri sever.⁴⁸

Bütün üstün niteliklere sahip olan Allah (c.c.) kullarına şöyle seslenmektedir: **“Kullarım beni sana sorarlarsa bilsinler ki gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm...”**⁴⁹ O, kullarına karşı çok merhametli ve affedicidir. Peygamber’imiz Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Müminlerin en büyük koruyucusu Allah’tır. Böyle olduğu için O, açık gizli bütün çirkin işleri haram kılmıştır...”*⁵⁰

KONUŞALIM

“Allah, O’ndan başka ilah olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yarattıklarını gözetip durandır. Göklerde ve yerde olan ancak O’nundur. O’nun izni olmadan katında şefaet edecek kimdir? Onların işlediklerini ve işleyeceklerini bilir, dilediğinden başka, ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar. Hükümrânlığı gökleri ve yeri kaplamıştır, onların gözetilmesi O’na ağır gelmez. O, yücedir, büyüktür.”

(Bakara suresi, 255. ayet.)

Sizce Sevgili Peygamber’imiz Ayetü’l-Kürsî olarak bilinen yukarıdaki ayeti neden sık sık okumamızı istemiş olabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

40 bk. Haşr suresi, 23. ayet.

41 bk. Ankebût suresi, 6. ayet.

42 bk. En’âm suresi, 14. ayet.

43 bk. Hûd suresi, 73. ayet.

44 bk. Hac sûresi, 66. ayet.

45 bk. A’lâ suresi, 3. ayet.

46 bk. Secde suresi, 7. ayet.

47 bk. Nisâ suresi, 87. ayet.

48 bk. Tirmizî, Edeb, 41.

49 Bakara suresi, 186. ayet.

50 Buhârî, Tefsir, (A’râf) 1.

OKUYALIM

Peygamber’imiz, Yüce Allah’a en güzel isimleriyle şöyle dua etmiştir:

“Bana yeten, beni barındıran, beni yediren ve içiren, bana iyilik edip (iyiliğini) arttıran, bana nimet verip (nimetini) bollaştıran Allah’a hamdolsun. Her hal ve durumda Allah’a hamdolsun. Her şeyin Rabb’i, hükümdarı ve ilahı olan Allah’ım! Cehennemden sana sığınırım.”

(Ebû Dâvûd, Edeb, 97, 98.)

el-Vâhid, el-Ehad:

Allah’ın (c.c.) güzel isimlerinden olan Vâhid; bir ve tek anlamına gelir. Bu isme çok yakın bir anlama sahip olan Ehad ismi de bir, yegâne, bir tek gibi anlamlara gelir. Bu isimler, Yüce Allah’ın tek ilah olduğunu ifade etmek için kullanılan isimlerdir.

Allah’ın (c.c.) Vâhid ve Ehad olduğunu söylediğimizde O’nun bir, tek, yegâne varlık olduğuna işaret etmiş oluruz. O’nun benzeri ve dengi yoktur. Allah’ın (c.c.) zâtında ve sıfatlarında bir ve yegâne olduğunu bu isimler ifade eder. O, ezelden beri kâinatı tek başına yaratıp idare edendir. İhlâs suresinde Allah’ın (c.c.) Ehad olduğu şöyle ifade edilir: **“De ki: O Allah Ehad’tır (bir tektir).”**⁵¹ Allah’ın (c.c.) tekliliğini çok kuvvetli bir şekilde vurguladığı için bu sureye Tevhîd suresi de denilmiştir.

Görsel 1.13

‘el-Vâhid’ hattı

KONUŞALIM

Mekkeli müşrikler Müslümanlara eziyet etmekte ve dinlerinden dönmeleri için onlara baskı yapmaktadırlar. Fakat Müslümanlar, Allah’a (c.c.) dua ederek sabretmektedirler. Henüz bir köle olan ve kabul ettiği İslam dininden dönmesi için çölün kızgın kumlarına yatırılan, göğsünün üstüne koca koca taşlar konan Hz. Bilal, asla putların adını ağzına almamakta ve sadece “Ehad, Ehad” demektedir.

Hz. Bilal’in neden böyle söylediğini arkadaşlarınızla konuşunuz.

51 İhlâs suresi, 1. ayet.

el-Mü'min:

Mü'min Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir. Güven veren, emin kılan, koruyan, iman nurunu veren gibi anlamlara gelir.⁵²

Yüce Allah kendisine inananları korku ve endişeden emin kılandır.⁵³ Her mümin O'na güvenmesi gerektiğini bilir. O, inanan kişinin hem dünyada hem ahiretteki güvencesidir. Kendisine sığınanların koruyucusu ve kollayıcısıdır. Verdiği sözleri yerine getirir ve Müslümanlar için en güzel yardımcıdır. Onları yalnız bırakmaz. Bu yüzden Allah'a (c.c.) iman eden kişilerin cesur olması gerekir. Çünkü Allah'a (c.c.) iman etmek aynı zamanda O'na güvenmek demektir. O, sonsuz güç ve kudret sahibidir. Kendi yolunda mücadele edenlerle, sabredenlerle, kendisini sevip saygı gösterenlerle beraberdir.

Görsel 1.14

'el-Mü'min' hattı

DEĞERLENDİRELİM

“Eğer siz Allah’a gerçekten güvenip tevekkül edebilseydiniz, kuşları rızıklandırırdı gibi sizi de mutlaka rızıklandırırdı: Kuşlar sabah karınları açlıktan çökmüş olarak yuvalarından çıkarlar, akşam karınları doymuş olarak evlerine dönerler.”

(İbn Mâce, Zühd, 14.)

Peygamber’imizin yukarıdaki hadisinde müminde bulunması gereken hangi özelliğe vurgu yapılmaktadır? Değerlendiriniz.

52 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s 259.

53 bk. En’âm suresi, 82; Nûr suresi 55. ayet.

Daha fazlası için

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

(Esmâ-i Hüsnâ, İslam, mümin, tevhid, kâfir, münafık)

A. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Yüce Allah'ın Hz. Âdem'den başlayarak son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar insanlar için gönderdiği din dinidir.
2. Yüce Allah'ın sahip olduğu bütün güzel isimlerin hepsine birden denir.
3. Allah'a (c.c.), meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahirete ve kadere gönülden inanmış kimselere denir.
4. Allah'a (c.c.) ve O'nun gönderdiği dine inanmadığı halde inaniyormuş gibi görünen ikiyüzlü kimselere denir.
5. Allah'a (c.c.) ve O'nun gönderdiği dine inanmayan, dinin emir ve yasaklarına uymayıp bunları inkâr eden kimselere denir.

B. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. "Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed, Allah'ın Resulüdür."

Yukarıda verilen ifadeyle ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kelime-i tevhidin Türkçe anlamıdır.
- B) İnanarak söyleyen Müslüman olur.
- C) Esmâ-i Hüsnâ kavramını açıklar.
- D) Bu ifade İslam inancının özüdür.

2. Allah'ın (c.c.) isimleriyle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Allah'ın (c.c.) güzel isimlerine “Esmâ-i Hüsnâ” adı verilir.
- B) Allah'ın (c.c.) Ehad ve Vahid isimleri, O'nun bir ve tek olmasını ifade eder.
- C) Allah'ın (c.c.) Mü'min ismi, O'nun inananları emin kılması anlamına gelir.
- D) Allah'ın (c.c.) isimlerini bilmek bazı ibadetlerin yerine geçer.

3. Yüce Allah'a ve O'nun gönderdiği dine iman etmek bir insana pek çok güzel özellik kazandırır. Bu kazanımlar sayesinde insan hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa erer.

Aşağıdakilerden hangisi imanın insana kazandırdığı özelliklerden değildir.

- A) İman sayesinde insan ümitsizliğe düşmez.
- B) İman sayesinde insan sorumsuz davranabilir.
- C) İman sayesinde insan cesur, güvenilir ve dürüst olur.
- D) İman sayesinde insan vatanının, milletinin ve tüm insanlığın iyiliği için çalışır.

4. I. Allah'a (c.c.) ve İslam dinine inanan, güvenilir kimse.
II. Allah'a (c.c.) ortak koşan.
III. Allah'ı (c.c.) ve İslam dinini inkâr eden, nankör.
IV. Allah'a (c.c.) ve dinine inanmadığı halde inanıyormuş gibi görünen, ikiyüzlü.

Yukarıda tanımları verilen kavramlar aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

- A) Mümin-Müşrik-Kâfir-Münafık
- B) Münafık-Kâfir-Müşrik-Mümin
- C) Mümin-Müşrik-Münafık-Kâfir
- D) Mümin-Müşrik-Münafık-Ehl-i Kitap

5. Sözlükte inanmak, güvenmek, bir şeyin doğruluğunu kabul etmek ve onaylamak gibi anlamlara gelen bu kavram, dinî bir terim olarak ise; Yüce Allah'tan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilen bütün bilgi, mesaj ve hükümlerin doğruluğunu hiçbir şüphe duymadan kabul etmek demektir.

Açıklaması verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İslam
- B) İbadet
- C) İhsan
- D) İman

C. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İman ve İslam kavramlarını açıklayınız

.....

.....

.....

2. Kelime-i tevhid ve Kelime-i şehadetin Arapça okunuşlarını ve Türkçe anlamlarını yazınız

.....

.....

.....

3. İmanın insana kazandırdığı özellikleri yazınız

.....

.....

.....

4. Mümin, kâfir ve münafık kavramlarını açıklayınız.

.....

.....

.....

5. Esmâ-i Hüsnâ kavramını açıklayınız. Allah'ın (c.c.) isimlerinden olan, Vâhid, Ehad, Mü'min isimlerinin anlamlarını yazınız

.....

.....

.....

2. ÜNİTE

İBADET VE İNSAN

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman, ibadet, ihlas, sünnet ve amel kavramlarının anlamlarını araştırınız.
2. İbrahim suresi, 34. ve A'râf suresi, 29. ayetlerinin Türkçe meallerini bularak defterinize yazınız.
3. Niyet kavramıyla ilgili deyim ve atasözlerini araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Vakti belirlenmiş ibadetler nelerdir? Büyüklerinize sorarak öğreniniz.
5. Yaptığınızda sevap alacağınız davranışlar nelerdir? Bu davranışlardan oluşan bir liste hazırlayınız

Neler Öğreneceğiz

1. İmanın Göstergesi: İbadet
2. İbadetin Kabul Şartları
3. İbadet ve Salih Amel
4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları
5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Kavramlar

iman
ibadet
ihlas
sünnet
amel.

Ünite Pdf
Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

Görsel 2.1

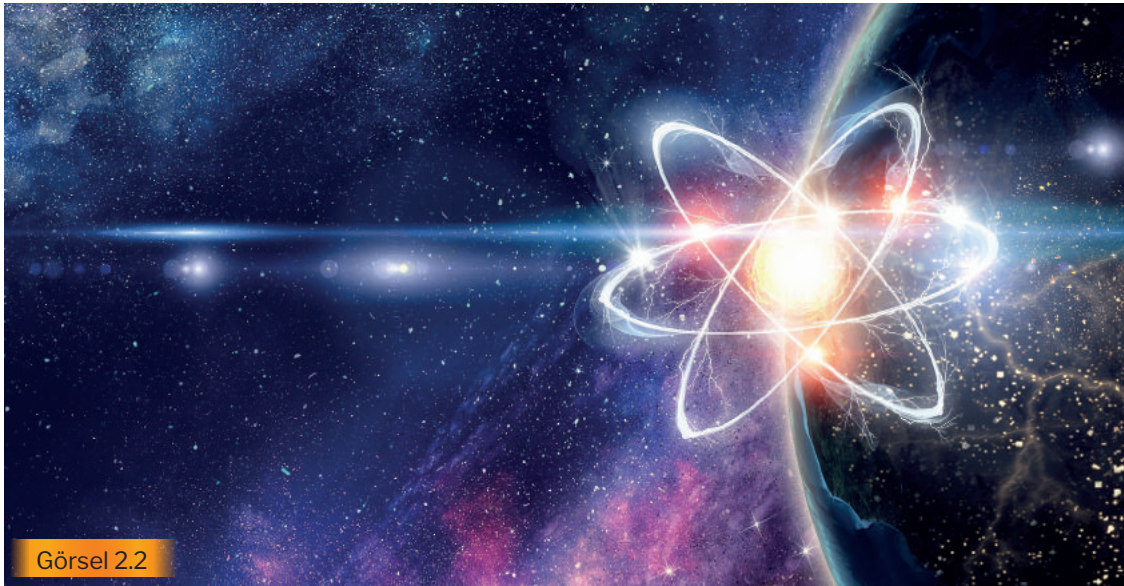
1. İmanın Göstergesi: İbadet

Allah’a (c.c.) olan inancımız davranışlarımıza nasıl yansır?

İman, inanmak, tasdik etmek anlamına gelir. Dinimize göre iman, Allah’a, (c.c.) meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere; hayır ve şerrin Allah’tan (c.c.) olduğuna kesin bir şekilde inanmaktır.¹

İbadet, en genel anlamda Allah’ın (c.c.) istediği doğrultuda bir hayat sürmektir. İbadet; boyun eğmek, itaat etmek, kulluk etmek ve gönülden bağlanmak demektir. Allah’ın (c.c.) huzurunda olma bilinciyle, O’nun rızasına uygun yapılan her iş ve davranış ibadet kapsamında değerlendirilir.²

Kâinattaki bütün varlıklar Allah (c.c.) tarafından yaratılmıştır. Her şey varlığını Yüce Allah’a borçludur. Gökte ve yerde bulunan ne varsa tam ve kesin bir bağlılıkla Yüce Allah’a boyun eğmekte ve O’na itaat etmektedir. Bütün varlık âlemi kendi ifade şekillerine göre Allah’ı (c.c.) övmekte, dua ve yakarışla O’na yönelerek ibadet etmektedir. Bu gerçek Kur’an-ı Kerim’de **“Allah’ın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah’a secde ederek ve tevazu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir.”**³ buyrulurarak ifade edilmektedir.

Kainatta, atomdan galaksiye her şeyin bir yaratılış amacı vardır.

1 Buhârî, İman, 37.

2 bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 153.

3 Nahl suresi, 48. ayet.

Bütün varlıkların bir yaratılış amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için görev ve sorumlulukları vardır. Kur'an-ı Kerim'de **"Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık."**⁴ buyrulurak bu konuya dikkat çekilmiştir. Bu varlıklar içinde şerefli bir yeri olan insanın da bir amacı vardır. İnsanın yaratılış amacı **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**⁵ ayetinde ifade edilmiştir. Başka bir ayette **"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabb'inize ibadet edin ki Allah'a karşı gelmekten sakınasınız."**⁶ buyrulurak insanın bu dünyadaki asıl görevi belirtilmiştir. İnsanın bu dünyadaki asıl görevi; kendisini ve evreni yaratan Yüce Allah'ı (c.c.) tanımak, hayatını O'nun istediği doğrultuda ve O'na ibadet ederek yaşamaktır.

İman İbadet İlişkisi

İmanla ibadetler arasında sıkı bir bağ vardır. İyi bir kul olmak; kelime-i tevhid ile başlar, Allah'ın (c.c.) yüceliğini kabul edip peygamberlere ve ahirete imanla devam eder, ibadetler ve güzel davranışlarla kökleşir. Mümin, imanla birlikte güzel davranışlar sergileyerek Allah (c.c.) katındaki değerini yükseltir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a (c.c.), peygamberlerine ve ahiret gününe inananların, namaz kılanların, zekât verenlerin, Allah (c.c.) yolunda mallarını harcayanların kurtuluşa ereceği bildirilmiştir.⁷ Yani imanla ibadet birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Yine Kur'an-ı Kerim'de cennetle müjdelenen müminlerin özellikleri şöyle sıralanarak imanla ibadetin arasındaki sıkı bağ vurgulanmıştır: **"Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Müminleri müjdele."**⁸

NOT EDELİM

- "Müminler o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca Rablerine güvenirlir."
- "Namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar."
- "Gerçek müminler işte onlardır. Rableri katında onlar için yüksek mevkiler, bağışlanma ve değerli rızık vardır."

(Enfâl suresi, 2-4. ayetler.)

4 Enbiyâ suresi, 16. ayet.

5 Zâriyât suresi, 56. ayet.

6 Bakara suresi, 21. ayet.

7 bk. Bakara suresi, 2-5. ayetler.

8 Tevbe suresi, 112. ayet.

İman insanın iç dünyasında gerçekleşir, ibadetlerle ve güzel davranışlarla dışa yansır. Yaptığımız her şeyin ahirette bir karşılığı vardır.⁹ Dolayısıyla ibadetler şekli, zamanı ve miktarı belli olan namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetlerle sınırlı değildir. Hayatın tamamını kuşatan ibadet anlayışı Kur'an-ı Kerim'de **“De ki: Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabb'i olan Allah içindir.”**¹⁰ ayetiyle belirtilmiştir. Müslümanların dünyadaki asıl amacı Allah'a (c.c.) ibadet etmek ve O'nun rızasına kavuşmaktır.

İbadetin Gayesi

İnsan, varlıklar arasında akli ve iradesiyle ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Akli sayesinde Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini kavrar, iradesiyle de kendi eksikliklerini görerek Allah'ın (c.c.) yüceliği karşısında O'na itaat ve ibadet etmesi gerektiğini fark eder.

Yüce Allah, insana güç, yetenek ve sayısız nimet vermiştir. Konuşabilmesi, ağlayıp gülebilmesi, düşünebilmesi, iyiliğe yönelmesi Allah'ın (c.c.) insana verdiği nimetlerdendir. İbadet bütün bu nimetler için Allah'a (c.c.) bir hamt ve şükür göstergesidir. Bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'de **“Yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol!”**¹¹ buyrulurak ifade edilmiştir.

İbadet, kainattaki bütün varlıkları insanın hizmetine veren Allah'a (c.c.)¹² teşekkür etmenin bir yoludur. Arıların çiçek çiçek dolaşarak yaptığı ballar, ineklerin otları yiyerek verdiği sütler; yazın ayrı, kışın ayrı güzellikteki meyveler Allah'ın (c.c.) insana bahşettiği nimetlerdendir. Kur'an-ı Kerim'de **“O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız...”**¹³ buyrulurak insana düşen görevin nankörlük değil şükür olduğu vurgulanmıştır.

İnsanın yaratılış amacı Allah'a (c.c.) kulluktur. Bu kulluğun nasıl olacağını peygamberler insanlara bildirmiştir. Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar bütün peygamberlerin gayreti insanlara yaratılış amacını hatırlatmak olmuştur. Bu amaç; Allah'a (c.c.) inanıp İslam'a göre yaşamaktır. Çünkü Allah (c.c.) katında geçerli tek din İslam'dır.¹⁴ İslam'ın en önemli özelliği ise insanın sadece Allah'a (c.c.) kul olmasını sağlamaktır. Bu da ibadet edilecek yegâne varlığın Allah (c.c.) olduğunu kabul etmekle mümkün olur.

9 bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.

10 En'âm suresi, 162. ayet.

11 Zümer suresi, 66. ayet.

12 bk. Casiye suresi, 13. ayet.

13 İbrahim suresi, 34. ayet.

14 bk. Âl-i İmrân suresi, 19. ayet.

YAZALIM

Aşağıdaki ayetlerde sayılan nimetlere karşı sorumluluklarımız nelerdir? Yazınız.

“Kur'an'ı rahmân öğretti. İnsanı O yarattı. Ona anlama ve anlatmayı öğretti. Güneş ve ay bir hesaba bağlı (olarak hareket ederler). Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler. Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız; Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik tartmayasınız. O yeryüzünü canlıların altına serdi. Orada meyveler ve tomurcuklu hurma ağaçları var. Çimlenen taneler ve hoş kokulu bitkiler var. Artık rabbinizin nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?

(Rahman suresi, 1-13. ayetler.)

.....

..... ”

.....

.....

.....

.....

Görsel 2.3

Görsel 2.4

Görsel 2.5

Yüce Allah’a kulluğun en önemli göstergesi ibadetlerdir. Kulluk insanın her zaman Allah’ın (c.c.) huzurunda olduğu bilinciyle yaşamasıdır. Bu bilinçle yapılan ibadetler insanın bütün hâl ve hareketlerinin güzelleşmesine vesile olur. İbadetlerin bireysel ve toplumsal faydaları vardır. Örneğin namaz ibadeti insanı kötülüklerden alıkoyarken oruç ibadeti insan iradesini güçlendirir ve sabrı öğretir. Zekât ibadeti de toplumdaki ekonomik dengesizlikleri giderir ve insandaki mal hırsını azaltır.

İbadetler insanı zaaflarından kurtarır ve erdemli bir birey olmasına yardımcı olur. İbadetler yoluyla insan Yüce Allah’a bağlılığını ve O’na olan itaatini göstermiş olur. Bu da kişiyi kibir ve bencillikten kurtarır. Kişi bu sayede haset, cimrilik, israf gibi kötü duygu ve davranışlardan uzaklaşır. Çünkü ibadet insanı kötülüklerle karşı koruyan bir kalkandır.¹⁵ İbadet Allah’a (c.c.) iman etmenin göstergesi ve bu imanın davranışlarına yansımalarıdır.

İnsanın yaratılış gayesi olan ibadetler, Allah (c.c.) emrettiği için ve O’nun rızası gözetilerek yerine getirilmelidir. Zira dünya hayatına yansıyan faydalarının ötesinde ibadetlerin asıl faydası insanı ahiret mutluluğuna erdirmesidir.

Görsel 2.6

Kişi ibadet sayesinde zamanı israf etmekten kurtulur.

15 bk. Buhârî, Savm, 2.

2. İbadetin Kabul Şartları

Sizce insanlar kendilerine göre ibadet şekilleri uydurabilirler mi? Niçin?

İbadetlerin kabulü için yerine getirilmesi gereken birtakım şartlar vardır. Bu şartlar Yüce Allah ve Peygamber’imiz tarafından kesin olarak ortaya konmuş, ibadetlerin şekli, sayısı ve zamanı belirlenmiştir. İbadetler Allah (c.c.) ve Resulü tarafından nasıl tarif edildiyse o şekilde yapılmalıdır. İbadetlerin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili başvuru kaynağımız Kur’an ve sünnettir. Dolayısıyla insanlar kendilerine göre yeni ibadetler ortaya koyamaz, ibadetlerin şekil ve şartlarında değişiklik yapamazlar.

İbadetlerin geçerli olması için üç temel ilkenin yerine getirilmesi gerekir. Bunlar niyet, ihlas ve sünnete uygunluk ilkeleridir.

Niyet

Kastetme, yönelme, meyletme gibi anlamlara gelen niyet, kişinin kalben Allah’ın (c.c.) emrini yerine getirmeye yönelmesidir. Bir kişinin Allah (c.c.) rızasını önceleyerek hangi ibadeti yapacağına kalben niyet etmesi gerekir. Çünkü yapılan ibadetlerin kabulü niyetlere bağlıdır. Niyet kalben yapılır ve dil ile de söylenir.¹⁶

Bir ibadeti yapan kişinin niyeti o ibadetin geçerli olmasının en temel şartıdır. Dünyevi çıkarlar için ibadet yapılmaz. Böyle bir ibadet kişinin yaptığı amelin boşa gitmesine sebep olur. Kur’an-ı Kerim’de **“De ki: Rabb’im adaleti emretti. Her secde yerinde yüzlerini (O’na) doğrultun. Dini O’na (Allah’a) has kılarak O’na ibadet edin. Sizi başlangıçta**

**İbadetin
Kabul
Şartları**

Niyet

İhlas

**Sünnete
Uygunluk**

DEĞERLENDİRELİM

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “İzzet ve celâl sahibi Allah şöyle buyurdu: ‘Kulum iyi bir iş yapmaya niyet eder de yapamazsa ona bir iyilik sevabı yazarım. Ama onu yaparsa on kattan yedi yüz kata kadar iyilik sevabı yazarım. Eğer kulum bir kötülük yapmaya niyet eder de yapmazsa onu bir günah olarak yazmam. Fakat onu yaparsa ona bir kötülük günahı yazarım.’”

(Buhârî, Rikâk, 31.)

Yukarıdaki hadisi niyet ve ibadet ilişkisi açısından değerlendiriniz.

¹⁶ bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 284.

yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz.”¹⁷ buyrularak bir Müslümanın ibadetlerdeki amacının yalnız Allah’a (c.c.) yönelmek olduğu bildirilmektedir. Bir başka ayette ise **“(Ey Muhammed!) Biz bu kitabı sana gerçeğin bilgisi olarak indirdik; öyleyse içten bir inanç ve bağlılık göstererek sadece Allah’a ibadet et.”**¹⁸ buyrularak yine aynı konuya dikkat çekilmektedir. Peygamber’imiz de yapılan bütün işlerin Allah (c.c.) katında niyetlere göre karşılık bulacağını *“Ameller, ancak niyetlere göredir: Herkesin niyeti ne ise eline geçecek olan da odur...”*¹⁹ buyurarak ifade etmiştir.

İhlas

İbadetlerin kabul şartlarından biri de ihlastır. Sözlükte bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak anlamına gelen ihlas, terim olarak ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah (c.c.) için yapmaktır. İhlas; kişinin Allah’a (c.c.), kendisine ve çevresindekilere karşı samimi ve içten davranmasıdır. Daha geniş anlamda ihlas; şirkten, riyadan, hurafelerden, kötü duygulardan ve gösteriş arzusundan kalbi temizlemek, her türlü hayırlı işe iyi niyetle yönelmek ve her durumda yalnızca Allah’ın (c.c.) rızasını gözetmek anlamına gelir.²⁰

DİKKAT EDELİM

Peygamber Efendimiz ihlasla yapılan ibadetleri övmüş, arkasında samimi bir niyet bulunmayan; gösteriş, şöhret, çıkar ve riya amacıyla yapılan davranışları asla tasvip etmemiştir. Resul-i Ekrem, bir hadisinde ibadetlerde niyetin ne derece önemli olduğunu anlatırken;

- Kahraman denilmesi için savaşan kişinin,
- Cömert denilmesi için fakirlere yardımda bulunan kişinin,
- Âlim denilmesi için ilim tahsil eden kişinin,

yaptıklarının Allah (c.c.) katında hiçbir kıymeti olmadığını, hatta ibadeti Rabb’in rızasını kazanma dışında başka niyetlerle yaptıkları için cezalandırılacaklarını ifade etmiştir.

(bk. Müslim, İmâre, 152.)

17 A'râf suresi, 29. ayet.

18 Zümer suresi, 2. ayet.

19 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1.

20 Süleyman Ateş, "İhlâs", TDV İslam Ansiklopedisi, C 21, s. 535.

İbadetlerde niyetin saflaştırılması ve ilahi rıza dışında bütün diğer düşünce ve beklentilerden arındırılması, bir Müslüman için hayat boyu gözetilmesi gereken bir gayedir. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de **"Halbuki onlara, ancak dini Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir."**²¹ buyrulmuş ve ibadetlerin ihlasla yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Peygamber'imiz de samimiyetin önemini bir hadisinde şöyle açıklar: *"Sizden biriniz Allah'a kulluktaki samimiyetini güzelleştirirse yaptığı her iyilik onun için on katından yedi yüz katına kadar çoğaltılarak yazılır..."*²²

İhlas, Allah'a (c.c.) içtenlikle inanan ve bütün işlerinde samimi olan Müslümanları şeytanın hilelerine ve kötülüklere karşı korur.²³ Bizlere rehber olarak gönderilen peygamberlerin özelliklerinden biri de ihlastır.²⁴ Dolayısıyla ihlas bizim de gözetmemiz gereken ilkelerden biridir. Peygamber'imiz *"Dininde samimi (ihlaslı) ol ki az amel bile sana yetsin."*²⁵ hadisiyle ibadetlerde ihlaslı olmanın önemini ifade etmiştir. Yine Peygamber'imiz *"Allah sadece samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder."*²⁶ buyurarak ibadetlerin kabul edilmesini Allah'ın (c.c.) rızasının gözetilmesine ve dolayısıyla ihlasa bağlamıştır.

Görsel 2.7

Görsel 2.8

İbadetlerimizi gösteriş için değil yalnız Allah (c.c) rızası için yapmalıyız.

21 Beyyine suresi, 5. ayet.

22 Buhârî, İman, 31.

23 bk. Hicr suresi, 39. ayet.

24 bk. Sâd suresi, 45-46. ayetler.

25 Hâkim, Müstedrek, VIII/2797.

26 Nesâî, Cihâd, 24.

OKUYALIM

İhlasla ilgili aşağıdaki hadisleri okuyunuz.

- “Hz. Peygamber, ‘Din samimiyettir.’ buyurdu. Biz, ‘Kime karşı (samimiyet)?’ deyince, ‘Allah’a, Kitab’ına, Resul’üne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara.’ buyurdu.” (Müslim, İmân, 95.)
- “Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Müslim, Birr, 34.)
- “Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah’a ihlâsla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa Allah kendisinden razı olduğu hâlde ölmüş olur.” (İbn Mâce, Sünnet, 9.)
- “Ey yücelik ve ikram sahibi Allah’ım! Beni ve ailemi dünyada ve ahirette her an sana ihlas ve samimiyetle bağlı kıl.” (Ebû Dâvûd, Vitr, 25.)

YAZALIM

İbadetlerinizin gösterişten uzak olması için
neler yapıyorsunuz? Yazınız.

Namaz kılarken

Namazımı Allah (c.c.) için kılarım,
gösteriş olsun diye kılmam.

Oruç tutarken

İhtiyaç sahibi birisine
yardım ederken

Kur’an okurken

Hasta birisini
ziyaret ederken

Sünnete uygunluk

Sünnet sözlükte yol, âdet, hâl, tavır, davranış anlamlarına gelir. Terim olarak ise Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabilerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır. Peygamber'imiz inanç, ibadet, ahlak, hukuk, siyaset gibi hayatın bütün alanlarında insanlara örnek olmuştur.²⁷ Bu örnekliği ya bizzat yaşayarak göstermiş ya da emir ve tavsiyelerle çevresindekilere açıklamıştır. Kısacası sünnet; Peygamber'imizin hayat tarzını gönülden benimseyerek onun yolunda yürümenin adıdır.

Sünnete uygun yaşamak bir Müslümanın en temel görevidir. Çünkü sünnete uymadan İslam'ın yaşanması mümkün değildir. Örneğin Allah'a (c.c.) yönelerek, huzurunda **“Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.”**²⁸ yakarışıyla kıldığımız namaz Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) tarafından emredilmiştir. Namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağı ise Peygamber'imiz tarafından öğretilmiştir. Sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı gibi vakit namazlarıyla birlikte haftada bir kılınan Cuma ve yılda iki defa kılınan bayram namazlarının vakitlerini Peygamber'imiz açıklamıştır. Namazın nasıl kılınacağı, orucun nasıl tutulacağı, haccın nasıl yapılacağı ve kurbanın nasıl kesileceği sünnet bilinmeden anlaşılamaz. Dolayısıyla bütün bu ibadetlerde aranan temel şartlardan biri de sünnete uygunluktur. İbadetlerimizin kabulü, Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl ibadet ettiyse bizim de o şekilde ibadet etmemize bağlıdır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de **“De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”**²⁹ buyrularak Peygamber'imizin sünnetine uymanın önemi belirtilmiştir.

27 MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 334.

28 Fâtiha suresi. 5. ayet.

29 Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

Görsel 2.9 Selimiye Camii/Edirne

Allah (c.c.) ve Resulü tarafından vakti belirlenmiş ibadetlerden olan namaza çağrı, ezan ile yapılmaktadır.

OKUYALIM

İbadetin şekli, sayısı, zamanı ve miktarı Şari' (Allah ve Resulü) tarafından belirlenmiştir.

NAMAZ

Ayet	"Gündüzün iki tarafında, gecenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kılın. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır." (Hûd suresi, 114. ayet.)
Hadis	"Beni namaz kılarken nasıl gördüyseniz, siz de aynı şekilde kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri ezan okusun ve en büyüğünüz de size imam olsun!" (Buhârî, Ezân, 18.)

ORUÇ

Ayet	"Ey iman edenler! Sizden öncekilerin üzerine farz kılındığı gibi sakınsınız diye sizin üzerinize de sayılı günlerde oruç farz kılındı..." (Bakara suresi, 183. ayet.)
Hadis	"Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra buna Şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur." (Müslim, Sıyâm, 204.)

HAC

Ayet	"... Gitmeye gücü yetenin o evi (Kâbeyi) ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir." (Âl-i İmrân surasi, 97. ayetler.)
Hadis	"Hac ibadetine yapılışını benden alın!" (Müslim, Hac, 310.)

ZEKÂT

Ayet	"Namazı kılın, zekâtı verin. Önceden kendiniz için ne hayır yaparsanız onu Allah katında bulursunuz. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı eksiksiz görür." (Bakara suresi, 110. ayet.)
Hadis	"Yağmur ve nehir suları ile sulanan veya kendiliğinden sulanan mahsullerde zekât miktarı onda bir; (hayvanlarla veya kovalarla) sulanan mahsullerde ise yirmide bir oranındadır." (Buhârî, Zekât, 55.)

KURBAN

Ayet	"Şimdi sen Rabb'in için namaz kıl ve kurban kes!" (Kevser suresi, 2. ayet.)
Hadis	"Bugün ilk işimiz, (bayram) namazı kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uymuş olur." (Buhârî, İdeyn, 3.)

YAZALIM

Müsülmânâm diyen kişi şartı nedür bilse gerek

Tanrı'nun buyruğın tutup biş vakt namâz kılsa gerek

(Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, s. 108.)

Yunus Emre “şartı nedir bilse gerek” ifadesiyle neyi kastetmiştir? Yazınız.

3. İbadet ve Salih Amel

Bir karşılık bekleyerek iyilik yapmak sizce doğru bir davranış mıdır? Niçin?

İslam'da bazı ibadetlerin şekil ve şartları olmakla beraber bazıları vakit ve şekillerle sınırlı değildir. Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bütün davranışlar salih amel olarak kabul edilmiş ve ibadet sayılmıştır. Salih kelimesi elverişli, iyi, uygun ve yakışan anlamına gelir. Amel ise iş, eylem demektir. Güzel davranışlarımızı nitelendirmek için kullandığımızda **salih amel**; İslam'ın emrettiği, yararlı, güzel, içten ve samimi davranış, insanları olumlu yönde değiştirmeye yönelik bütün işlere denir.³⁰

Yüce Allah güzel davranışlarda bulunanları ödüllendireceğini Kur'an-ı Kerim'de şöyle müjdelemiştir: **“Allah iman edip salih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın ayetlerini apaçık okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve faydalı iş yaparsa Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebe-**

Görsel 2.10

Bütün varlıklara merhametle davranmak salih ameldir.

30 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 17-18..

dî kalacakları cennetlere sokar. Allah o kimse için gerçekten güzel bir rızık vermiştir.”³¹ Peygamber Efendimiz de kendisine, en hayırlı insan kimdir diye sorulduğunda “Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir.”³² buyurarak salih amelin önemine dikkat çekmiştir.

Davranışlarımızın salih amel sayılabilmesi ve ibadet olabilmesi için taşıması gereken bazı şartlar vardır. Öncelikle davranış sahibinin mümin olması gerekir. Çünkü Allah (c.c.) katında iman olmadan amellerin kıymeti yoktur.³³ Davranışlarımız dinimizin bizden yapmamızı istediği ölçülere uygun olmalıdır ve Allah’ın (c.c.) rızası gözetilerek yapılmalıdır. Başka menfaatler veya gösteriş için yapılanlar Allah (c.c.) katında geçersizdir.³⁴

Salih amel, vakti belirlenmiş ibadetler ile belirli bir vakte bağlı olmayan diğer güzel davranışlar şeklinde iki grupta ele alınır.

Vakti Belirlenmiş İbadetler

Dinimizde vakti belirlenmiş ibadetler; namaz, oruç, fitre, zekât, hac ve kurbandır.

Vakti ve şekli belirlenen ibadetlerin başında namaz gelir. Salih bir amel olarak namaz, Müslümanın Allah (c.c.) ile baş başa olması ve kulluğun özüdür. Allah’a (c.c.) yönelişin ve onunla irtibatın en somut şeklidir. Salih amellerin en üstünü vaktinde kılınan namazdır.³⁵ Namaz, adabına uygun olarak, sorumluluk duygusu içinde dosdoğru kılınmalıdır.³⁶ Kur’an-ı Kerim’de namaz kılanlar övülürken namaz konusunda tembellik edenler ve kılmayanlar yerilmektedir.³⁷ Namaz, sadece insanın Rabb’i ile olan irtibatını sağlamaz aynı zamanda olumsuz davranışlardan da uzaklaşmasına vesile olur.³⁸ Müslümanlar namaz kılmak için bir araya gelerek kaynaşırlar.

NOT EDELİM

- “Allah’a çağırın, salih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben Müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?”

(Fussilet suresi, 33. ayet.)

- “Sizi bize yaklaştıracak olan, ne servetiniz ne evlatlarıdır. Ama iman edip dünya ve ahirete yararlı iş yapanlar başka, yaptıklarına karşılık onlara kat kat fazlası mükâfat vardır ve onlar köşkler içinde huzur ve güven içinde yaşayacaklar.”

(Sebe’ suresi, 37. ayet.)

31 Talâk suresi, 11. ayet.

32 Tirmizî, Zühd, 21.

33 bk. Nahl suresi, 97. ayet; Nûr suresi, 39. ayet, Tâhâ suresi, 112. ayet, Furkân suresi, 22-23. ayetler.

34 bk. Maûn suresi, 4-6. ayetler; Zümer suresi, 11-15. ayetler.

35 bk. Buhârî, Tevhîd, 45.

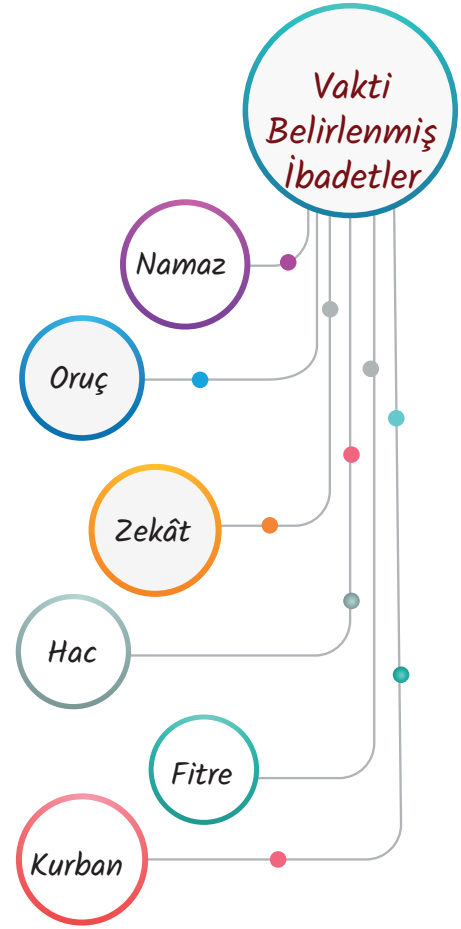
36 bk. Ankebût suresi, 48. ayet.

37 bk. Meâric suresi, 23. ayet; Mü’minûn suresi, 2-9. ayetler; Nisâ suresi, 142. ayet.

38 bk. Ankebût suresi, 45. ayet.

Ramazan orucu, İslam'ın beş temel şartından biridir. Peygamber Efendimiz, samimiyetle tutulan orucun ödülünün özel olacağını bildirmiştir.³⁹ Oruç ibadeti nefsin aşırı isteklerini azaltarak insanı kötülüklerden alıkoyar.⁴⁰ Gün boyu ibadet duygusuyla yaşayan insan, Rabb'ile sürekli irtibat halinde olur. Aç ve susuz kalması oruç tutan kimsede merhamet duygularını geliştirir. Yüce Allah tarafından kendisine verilen nimetlerin kıymetini daha iyi anlar ve Rabb'ine şükreder. Oruç, insanın sabrını artırır ve onu güçlüklerle katlanmaya alıştıır.

Vakti belirlenmiş bir ibadet olan fıtır sadakası yani fitre; gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükürü olarak Ramazan ayının sonuna kadar fakirlere vermekle yükümlü oldukları sadakadır.⁴¹ Fitre, ibadetlerle geçirilen Ramazan ayının bereketidir. Müslüman kimse bu ayda, oruçla bedenini ve nefsini arındırırken fitreyle de bayrama kavuşmanın şükürünü eda eder.

Görsel 2.11 Sultan Ahmet Camisi/İstanbul

Görsel 2.12

Namaz ve oruç gibi ibadetler bizi kötülüklerden uzak tutar.

39 bk. Buhârî, Savm, 2.

40 bk. Bakara suresi, 183. ayet.

41 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 99.

DEĞERLENDİRELİM

➤ “Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”

(Bakara suresi, 261. ayet.)

➤ “... Allah’ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap...”

(Kasas suresi, 77. ayet.)

Yukarıda verilen ayetleri, malınızı Allah (c.c.) için harcamanın bize kazandıracakları açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Zekât, terim olarak Kur’an’da belirtilen sınıflara⁴² sarfedilmek üzere dinen zengin sayılan müslümanların malından alınan belli bir payı ifade etmektedir.⁴³ Zekât ibadeti fıtır sadakası gibi sadece yapanın değil başkalarının da faydalandığı salih bir ameldir. Nimetlerin asıl sahibi Yüce Allah bir ayette: **“Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır.”**⁴⁴ buyurarak bize verdiği nimetleri başkalarıyla paylaşmamızı istemiştir. Zekât malı bereketlendirir⁴⁵, Bu sebeple Müslümanın ihtiyaç sahibiyle paylaştığı malında eksilme olmaz. Peygamber Efendimiz bir hadisinde *“Sadaka/zekât vermek, maldan hiçbir şey eksiltmez...”*⁴⁶ buyurarak buna dikkat çekmiştir.

Yüce Allah tarafından vakti belirlenen hac ibadeti, İslam’ın şartlarından biridir. Şartlarını taşıyan Müslümanların hayatları boyunca bir kez yerine getirmeleri gereken salih bir ameldir. Müslümanların aynı ideallere ve değerlere sahip olduklarını yaşayarak tecrübe etmelerini sağlayan hac ibadetinde sabır, fedakârlık, paylaşmak gibi güzel davranışlar sergilenir. Hacca gidenler ibadet, dua ve tövbe ile günahlarından arınarak yenilenirler.

Görsel 2.13

Görsel 2.14

Hac ve kurban ibadetleri Müslümanların dayanışma ruhunu canlı tutar.

42 bk. Tevbe suresi, 60. ayet.

43 bk. TDV İslam Ansiklopedisi, C 44, 207-209.

44 Zâriyât suresi, 19. ayet.

45 bk. Bakara suresi, 261.ayet.

46 Müslim, Birr, 69.

Kurban, ilk insandan günümüze kadar bütün toplumlara emredilmiş ve vakti belirlenmiş ibadetlerden biridir.⁴⁷ İnsan bu ibadet vesilesiyle teslimiyet ve fedakârlık göstererek Rabb'ine yakınlaşır. Kurban, Allah'ın (c.c.) verdiği sayısız nimetler için bir şükür anlamı taşır. İnsan kurban ibadetiyle Allah'ın (c.c.) emrine itaat ederek kulluk bilinciyle davrandığını canlı bir biçimde ortaya koyar. Kurban, toplumda dayanışma ruhunu canlı tutar. Kurban etinin paylaşılması sebebiyle akraba ve komşularla yakınlık kurulmuş olur.

YORUMLAYALIM

“Onların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat O’na sadece sizin takvanız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah’ı büyük tanıyasınız diye O, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!”

(Hac suresi, 34. ayet.)

Yukarıda verilen ayeti, ibadetin yapılış gayesi açısından yorumlayınız.

Vakti Belirlenmemiş İbadetler

Müslüman bütün hayatını salih ameller çerçevesinde yaşar. Çünkü vakitleri belirlenmiş temel ibadetleri yanında helal sınırlar içinde yaptığı diğer bütün işleri de Allah (c.c.) katında değerlidir. Peygamber Efendimiz bir hadisinde “Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsus-tur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder; onun için bu da hayır olur.”⁴⁸ buyurmuştur. İlim öğrenmek, iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak, düşmanla cihat etmek, şükretmek, dua etmek, sadaka vermek, sabırlı, dürüst, yardımsever, adaletli ve sorumluluk sahibi olmak gibi erdemli davranışlar yanında Kur'an-ı Kerim okumak, anne babaya iyilik, sıra-i rahim, Allah'ı (c.c.) zikir ve helal kazanç da salih amellerdendir.

47 bk. Hac suresi, 34. ayet.

48 Müslim, Zühd, 64.

Görsel 2.15

Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek salih amellerdendir.

Sözlerin en güzeli olan Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadet ve salih ameldir.⁴⁹ Kur'an insana doğruyu, iyiyi ve güzel ahlaka uygun olanı bildirerek doğru yolu gösterir. İnsana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar ve ahiret hayatını tanıtır. Peygamber Efendimiz; *"Kim Kur'an-ı Kerim'den bir harf okursa onun için bir iyilik sevabı vardır. Her bir iyiliğin karşılığı da on sevaptır. Ben, elif lâm mîm bir harftir demiyorum; bilâkis elif bir harftir, lâm bir harftir, mîm de bir harftir."*⁵⁰ buyurmuştur.

Anne-babaya iyilik etmek de salih amellerdendir.⁵¹ Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **"Rabb'in, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa sakın onlara "öf!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle."**⁵² buyurarak onlara karşı en küçük saygısızlığa dahi izin vermemiştir. Anne ve babaya iyilik insana Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandırır. Peygamber Efendimiz bu konuda *"Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak ana kapılarından birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!"*⁵³ buyurmuştur.

Görsel 2.16

Anne babaya iyilik yapmak Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya vesile olur.

49 bk. Zümer suresi, 23. ayet.

50 Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an, 16.

51 bk. Ankebut suresi, 8. ayet.

52 İsrâ suresi, 23. ayet.

53 Tirmizî, Birr, 3.

Sıla-i rahim, akrabalık hukukunun gözetilmesi demektir. Müslümanlara salih bir amel olarak sila-i rahim emredilmiştir. Akrabalık ilişkilerini devam ettirmek, sevinçli ve kederli zamanlarında yanlarında bulunmak ve ihtiyaç anında yardımlarına koşmak akrabalarımıza karşı görevlerimizdendir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de akrabalarla ilgilenmeyenleri ikaz ederek şöyle buyurur: **“Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarınızı koparacaksınız, öyle mi?”**⁵⁴ Peygamber'imiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) bir hadisinde *“Yüce Allah şöyle buyurdu: ‘Ben Rahman’ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkiyi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkiyi keserim.”*⁵⁵ buyurmuştur.

Allah'ı (c.c.) zikretmek de salih amellerdendir. Zikir, Allah'ı (c.c.) hatırlamak, O'nu anmak ve O'nun gözetiminde olduğunu unutmamaktır. Yüce Allah'ı ibadet, dua, hamt ve tesbih ile zikrederiz. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **“Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin. Sabah akşam O'nun yücelik ve eşsizliğini dile getirin.”**⁵⁶ ve **“...Bilin ki, kalpler ancak Allah'ın zikriyle huzur bulur.”**⁵⁷ buyurmaktadır.

Salih amellerden biri de helal kazançtır. İnanan insan geçimini sağlamak için Allah'ın (c.c.) kendisine takdir ettiği rızkı aramak ve harama el uzatmadan helal yoldan kazanmakla yükümlüdür. Eğer ailesi varsa onlara da helalinden yedirmesi gerekir. Dinimiz helalle haramı ayırmış ve alın teri ile elde

NOT EDELİM

*“Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım.
Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin!”*

(Bakara suresi, 152. ayet.)

Görsel 2.17

*Dinimiz emeğe önem verir,
helal kazancı emreder.*

54 Muhammed suresi, 22. ayet.

55 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

56 Ahzâb suresi, 41-42. ayetler.

57 Ra'd suresi, 28 ayet.

edilen helal kazancı mübarek saymıştır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: **“Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının.”**⁵⁸ buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de bir hadisinde **“Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir...”**⁵⁹ buyurarak helal kazancın önemini vurgulamıştır.

YAZALIM “El emeği, alın teri, göz nuru.” ifadesinden hareketle helal kazanca dair örnekler yazınız. Görsel 2.18	Baba	Helal yollardan çalışarak ailesinin geçimini sağlaması.
	Öğrenci	Ödevini kendi emeğiyle hazırlayarak başarılı olması.
	İşçi	
	Esnaf	
	Doktor	
	İş veren	

Varlıklı Müslümanlara farz olan zekâtın dışında zaman ve miktarla sınırlı olmayan sadaka ibadeti de salih amellerdendir. Sadaka doğruluğun, Allah'a (c.c.) gönülden bağlılığın ve samimiyetin bir ifadesidir. Hz. Peygamber **“Vücuttaki bütün eklemler için her gün sadaka vermek gerekir. Bineğine binmek isteyen kişiye yardım etmek veya eşyasını bineğine yüklemek sadakadır. Güzel söz sadakadır. Namaza giderken atılan her adım sadakadır. Yol göstermek sadakadır.”**⁶⁰ buyurarak bu salih amellerin her birinin ibadet olduğunu bildirmiştir.

58 Mâide suresi, 88. ayet.

59 Buhârî, Büyû', 15.

60 Buhârî, Cihad, 72.

4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları

Bir kimseye yardım edince sizce neden mutlu oluruz?

Peygamber Efendimiz bir hadisinde Yüce Allah'ın: "...Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim..."⁶¹ buyurduğunu bildirerek ibadetlerin önemini vurgulamıştır. Yaptığımız bütün ibadetler bizi Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. İbadetler sayesinde Yüce Rabb'imizle aracasız bir şekilde irtibat kurarız. Halimizi O'na bildirir, zor zamanlarımızda yardımını isteriz. Verdiği nimetlere teşekkür eder, nankörlük yapmadığımızı gösteririz. Hayatın sıkıntıları karşısında O'nun korumasına sığınırız. Günde beş vakit namaz kılarak, dua ederek, gün boyu oruç tutarak Rabb'imizle irtibatımızı kuvvetlendiririz.

İnsanın maddi ihtiyaçlarının yanında manevi ihtiyaçları da vardır. Bunların en başında yüce bir yaratıcıya inanmak ve O'na kulluk etmek gelir. İman edip kulluk görevlerimizi yerine getirerek Allah'ın (c.c.) yolunda yürümenin huzurunu yaşarız. İbadetler, bizi görüp gözetten bir yaratıcı olduğunu bilerek kendimizi O'nun koruması altında hissetmemizi sağlar. Böylece bizi huzursuz eden şüphe ve tereddütlerden uzaklaştırır.

Görsel 2.19

Dua bizi Allah'a (c.c.) yaklaştırır.

Kur'an'da namazın ve orucun insanı kötülükten uzaklaştıracığı bildirilmiştir.⁶² İbadetle kötülük bir arada olamayacağından, ihlas içinde kulluğunu yapan bir Müslüman kötülüklerden uzaklaşır. Kulluk bilinci içinde olan kimse kendini dinin ilkelerine bağlı hisseder. Hata ile yaptığı olumsuz işler varsa bunlar için tövbe eder ve kul hakkı yemiştir ise helalleşmenin yollarını arar.

İbadetler bize sabrı, başkalarını düşünmeyi ve yardımlaşmayı öğretir. Bütün ibadetlerimizde sabırlı olmayı gerektiren hususlar vardır. Namaz ibadetinde devamlılık önemlidir ve sabır ister. Oruç açılığa, susuzluğa karşı sabırdır. Zekât, sadaka ve kurban, sabır göstererek malımızdan vermeyi gerektirir. Hac ibadeti neredeyse bütün aşamalarında sabırlı olmayı ve fedakârlığı gerektiren bir ibadettir. Böylece hem sabrı hem de başkalarını düşünmeyi öğreniriz.

61 Buhârî, Rikâk, 38.

62 bk. Ankebût suresi, 45. ayet; Bakara suresi, 183. ayet.

İbadetler toplum içinde birlikte yapıldığında kaynaşmaya ve dayanışmaya da katkı sağlar. Namazlarımızı cemaatle kıldığımızda omuz omuza durduğumuz insanlarla tanışma ve kaynaşma fırsatı buluruz. Dertleri olanların üzüntülerini paylaşır ve elimizden geliyorsa yardımcı olmaya çalışırız. Özellikle hac ibadeti bütün dünya Müslümanlarının bir araya geldiği muazam bir ibadettir. Değişik ülkelerden gelen Müslümanlar, farklılıkları ne olursa olsun din kardeşliğinin mutluluğunu hissederler. Zekât ve kurban ibadetleri de paylaşma üzerine kurulmuştur. Bu ibadetlerin insanlar arasında inşa ettiği dostluk başka hiçbir şeyle sağlanamaz.

İbadetler bize zamanı doğru kullanma ve disiplinli olma bilinci kazandırır. Vakitleri belirlenmiş ibadetler, Müslümanların hayatlarını tanzim eder. Bu ibadetler öz denetim sağlayarak bizi başıboş davranmaktan alıkoyar. Bu sayede hayatı verimli yaşar ve zamanı israf etmemiş oluruz. Beş vakit namazla bir günü belli aralıklara böler; oruçla sahur, imsak ve iftar vakitlerini gözeterek planlı olmaya kendimizi alıştıırırız.

OKUYALIM

İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları

İbadetler bizi Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. İbadetlerle Rabb'imizin verdiği nimetlere teşekkür ederiz.

İbadetler sayesinde huzurlu oluruz.

İbadetler güven duygusu içinde olmamızı sağlar.

İbadetler olumsuz davranışlara engel olur.

İbadetler bize sabrı öğretir.

İbadetler kaynaşmaya ve dayanışmaya katkı sağlar.

İbadetler bize zamanı verimli kullanmayı öğretir.

İbadetler bize öz denetim sağlayarak disiplinli olma bilinci kazandırır.

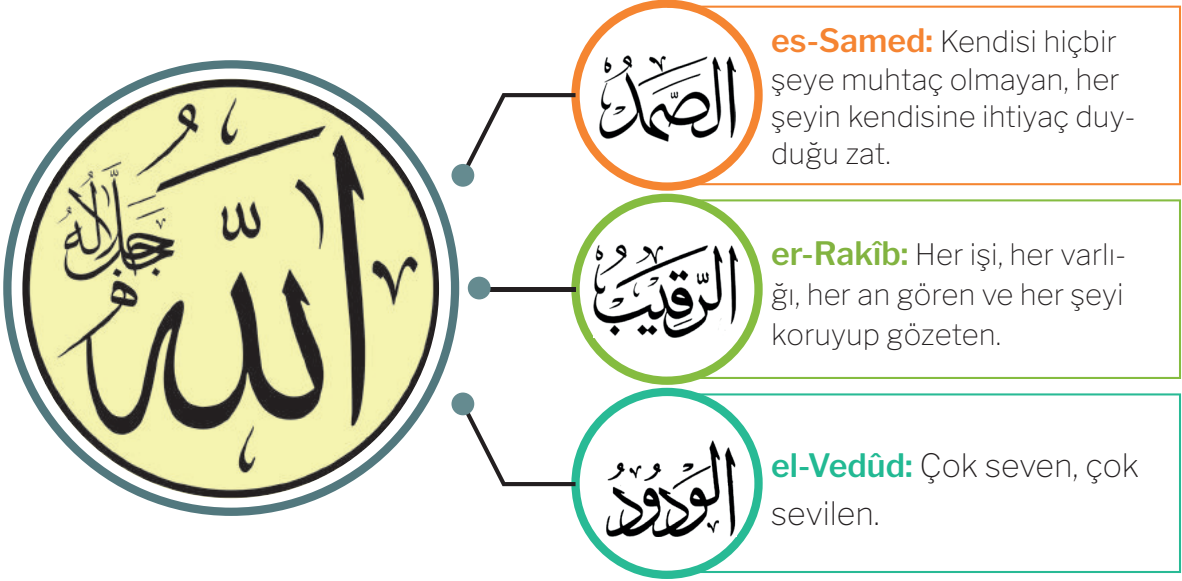
(bk. Hayati Hökelekli, "İbadet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 19, s. 248-252.)

Vakitleri belirlenmiş ibadetler, Müslümanların hayatlarını düzenler.

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Allah'ın (c.c.) sevmesi ve gözetmesi ifadesi sizce ne anlama gelir?

Esmâ-i Hüsnâ, Rabb'imizin güzel isimlerine denir. Allah'ın (c.c.) güzel isimlerini öğrenmemiz bizim kulluğumuzu güzelleştirir. Böylece Rabb'imizi daha iyi tanır ve öğrendiğimiz isimlerin gereğine göre davranırız.

es- Samed

Yüce Allah'ın isimlerinden olan es-Samed, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, herkesin ve her şeyin kendisine muhtaç olduğu zat anlamına gelir.⁶³ Samed, Kur'an'da İhlâs suresinde Allah'ın (c.c.) özellikleri anlatılırken şu şekilde geçmektedir: “**De ki: “O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir.) O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir.”**”⁶⁴

'es-Samed' hattı

63 bk. Bekir Topaloğlu, “Samed”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 36, s. 68.

64 İhlâs suresi, 1-4. ayetler.

Yüce Allah, var olmak ve varlığını devam ettirebilmek için başkalarına muhtaç değildir. Yaratılan varlıkların özelliklerinden olan yeme, içme, uyuma, yorulma ve dinlenme gibi ihtiyaçlar O'nun için düşünülemez. O, kusursuz, eksiksiz ve hatasızdır. İnsanlar ise ihtiyaç sahibi varlıklardır. Doğumdan ölüme kadar her konuda Yüce Allah'a ihtiyacımız vardır. İnsan olmamızdan dolayı birbirimize ve birçok şeye ihtiyaç duyarız. Fakat gerçek anlamda ihtiyaçlarımızı karşılayan Allah'tır (c.c.). Dua etmek, kulluğumuzu ve acizliğimizi bilmek Samed olan Allah'a (c.c.) yönelmemizi gerektirir. Bu nedenle bütün işlerimizde kendisine müracaat edeceğimiz en üst konumda Yüce Allah'ı görmeliyiz.

er-Rakîb

Rakîb; her işi, her varlığı, her an gören, koruyup gözetken demektir.⁶⁵ Rakîb ismi Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın gözetken ve koruyan olmasıyla ilgili olarak, Hz. İsa'nın kendisinden sonra ümmetinin tek gözetleyicisinin Allah (c.c.) olduğunu vurgulayan niyazında şöyle geçer: **"...beni vefat ettirdikten sonra onların halini bilip gören sadece sensin. Sen her şeye şahitsin."**⁶⁶

Bütün âlemler Yüce Allah'ın gözetimi altındadır. Varlıkları tek tek görür, işitir ve merhametiyle onları korur. Bu O'na zor gelmez, gücü her şeye yeter. Kontrolü altında bulunan bütün varlıkların oluşumu, varlığını sürdürmeleri veya yok olup ortadan kalkmaları hususunda herhangi bir aksaklığın meydana gelmesi söz konusu değildir.

65 bk. Bekir Topaloğlu, "Rakîb", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 431.

66 Mâide suresi, 117. ayet.

OKUYALIM

*İhtiyacı olmayan
Bir Rabb'im var bilirim
Âlem kime muhtaçtır
Sorsan es-Samed derim.*

(Mustafa Yılmaz, Esmâ'u'l-Hüsnâ, s. 68.)

'er-Rakîb' hattı

OKUYALIM

*Her bir şeyi her zaman
Gözetler, takip eder
Kaçmaz O'ndan çöp saman
Er-Rakîb takip eder*

(Mustafa Yılmaz, Esmâ'u'l-Hüsnâ, s. 44.)

Allah (c.c.) kullarının bütün hallerini bilir. Allah'ın (c.c.) Rak'ib ismini bilen kimse, davranışlarının sürekli bir biçimde gözetlendiğinin ve kaydedildiğinin bilinciyle hareket eder. Güzel veya çirkin tüm yaptıklarının sonuçlarıyla bir gün karşılaşacağını bilir. Bu bilinçle hareket eden kul doğruluktan ayrılmamaya özen gösterir.

el-Vedûd

Vedûd; çok seven, çok sevilen demektir.⁶⁷ Bütün sevgilerin kaynağı Yüce Allah'tır. O'nun sevgisi sonsuzdur. Bu sevgi sayesinde bütün varlıkları yaratan Allah (c.c.), onları yaşatır ve rızıklarını verir.

İnsanların kalbine sevgi ve muhabbeti yerleştiren Allah'tır (c.c.). Birbirimize duyduğumuz sevgi O'nun eseridir. Aynı zamanda bu sevgisiyle kullarının kendisini tanımasına ve sevmesine vesile olur. Kulları hata yaparsa sevgiyle bağışlayan O'dur. Allah (c.c.), **“Çok mağfiret eden, pek sevendir.”**⁶⁸

'el-Vedûd' hattı

Bizler de Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak için çalışmalıyız. O'nun sevgisine layık olabilmek için Yüce Allah'ın kalbimize yerleştirdiği sevgiyi çevremizdekilere göstermeliyiz. Doğaya, vatanımıza ve tüm yaratılmışlara sevgiyle yaklaşmalıyız. İbadetlerimizi güzelce yerine getirmeli ve salih ameller işlemeliyiz.

67 bk. Bekir Topaloğlu, “Samed”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 598.

68 Burûc suresi, 14 ayet.

Daha fazlası için

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız.

1. (.....) Yüce Allah’ın isimlerinden olan Samed, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan anlamına gelir.
2. (.....) Rakîb, çok seven, çok sevilen demektir.
3. (.....) Vedûd her işi, her varlığı, her an gören, koruyup gözetten demektir.
4. (.....) İbadetlerde aslolan ihlas ve samimiyettir.
5. (.....) İnsanlar yeni şartlara göre ibadet uydurabilirler.

(Helal, sünnet, şari’, huzur, gösteriş, salih amel)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Bütün ibadetlerimi Allah (c.c.) için yaparım, olsun diye yapmam.
2. sözlükte yol, âdet, hâl, tavır, davranış anlamlarına gelir.
3. İbadetin şekli, sayısı, zamanı ve miktarı (Allah (c.c.) ve Resulü) tarafından belirlenmiştir.
4. Dinimiz helalle haramı ayırmış ve alın teri ile elde edilen kazancı mübarek saymıştır
5. Bilin ki, kalpler ancak Allah’ın (c.c.) zikriyle bulur.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1.

“Müminler o kimselerdir ki, Allah’ın adı anıldığında yürekleri titrer. Kendilerine Allah’ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca rablerine güvenirler.” (Enfâl suresi, 2. ayet.)

“Namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar.” (Enfâl suresi, 3. ayet.)

“Gerçek müminler işte onlardır. Rableri katında onlar için yüksek mevkiler, bağışlanma ve değerli rızık vardır.” (Enfâl suresi, 4. ayet.)

Yukarıdaki ayetlerin ortak noktasını sağdaki soru işaretinin bulunduğu alana yazmanız istenmektedir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu alana yazılmalıdır?

- A)** Müminlerin özellikleri
- B)** Müminlerin mükafatı
- C)** Namazın şartları
- D)** Müminlerin imanı

Görsel 2.23

İbadet, kainattaki bütün varlıkları insanın hizmetine veren Allah’a (c.c.) teşekkür etmenin bir yoludur. Çiçek çiçek doluşarak bal yapan arılar, bin bir çeşit otları yiyerek süt veren inekler; yazın ayrı renk ve tatta yaz meyveleri, kışın ayrı güzellikte kış meyveleri yine Allah’ın (c.c.) insana bahşettiği nimetlerdendir.

2. Mustafa dedenin torunlarına anlattıklarına bakarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A)** Kainattaki her varlığın bir yaratılış gayesi vardır.
- B)** İnsan ibadet ederek Allah’a (c.c.) teşekkür edebilir.
- C)** Allah (c.c.) insana sayısız nimetler bahşetmiştir.
- D)** İnsanın asıl gayesi dünya mutluluğu olmalıdır.

3. Sözlükte bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak anlamına gelir. Terim olarak ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah (c.c.) için yapmaktır. Ayrıca kişinin Allah'a (c.c.), kendisine ve çevresindekilere karşı samimi ve içten davranması olarak da tanımlanır.

Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbadet
- B) İhlas
- C) İman
- D) Niyet

- Allah'ım! Beni yoktan var edip bana hayat bahşettin. Bunun için sana şükürler olsun.
- Allah'ım! Bana yazın ayrı renk ve tatta yaz meyveleri, kışın ayrı güzellikte kış meyveleri bahşettiğin için sana şükürler olsun.

Görsel 2.24

4. Yukarıdaki gibi Allah'a (c.c.) şükreden birisi bu şükürünü hangi davranışlarla pekiştirmiş olmaz?

- A) Vakit namazlarını kılarak
- B) Ramazan orucunu tutmayarak
- C) Kur'an-ı Kerim okuyarak
- D) Mevsimine göre beslenerek

5. "Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder; onun için bu da hayır olur." (Müslim, Zühd, 64.)

Verilen hadise göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Mümin sevinçli halinde Yüce Allah'a şükreder.
- B) Mümin üzüntülü olduğu zaman sabreder.
- C) Bazı müminler sabretmekten kaçınır.
- D) Müminin sevap kazanması için pek çok yol vardır.

6. “Sözlerin en güzeli olan Kur’an-ı Kerim’i okumak bir ibadet ve salih ameldir. Kur’an insana doğruyu, iyiyi ve güzel ahlaka uygun olanı bildirerek doğru yolu gösterir. İnsana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar ve ahiret hayatını tanıtır.”

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Kur’an okumak ibadettir.
- B) Kur’an insana doğru yolu gösterir.
- C) Kur’an insana dünya hayatı hakkında ilkeler sunar.
- D) Kur’an insanlık tarihi hakkında ayrıntılı bilgi verir.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Allah’a (c.c.) ibadet etmenin gayesi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Yüce Allah’ın insanlara bahsettiği nimetler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

3. İbadetin kabul şartlarını yazarak kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

4. Şekli, sayısı, zamanı ve miktarı Allah ve Resulü tarafından belirlenen ibadetler hangileridir? Yazınız.

.....

.....

.....

5. Salih amel ne demektir? Örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

3. ÜNİTE

MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ

Ünitemize Hazırlanalım

1. Mümin, doğruluk, israf, cimrilik kavramlarının anlamlarını sözlükten araştırınız.
2. Bakara suresi 285; Tevbe suresi 71; Enfal suresi 2. ayetleri Kur'an-ı Kerim mealinden bulunuz ve defterinize yazınız.
3. Bir Müslümanın taşıması gereken özellikleri aile büyüklerine sorunuz.
4. İsfraf ve cimrilikle ilgili atasözleri araştırınız.
5. Tarihimizdeki yardımlaşma kurumlarını araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Neler Öğreneceğiz

1. Müminlerin Özû ve Sözû Doğrudur
2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler
3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler
4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler
5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Sakınırlar
6. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Kavramlar

mümin
doğruluk
israf

Görsel 3.1

Ünite Pdf
Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

1. Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur

Kişinin doğru sözlü olmasının yaşantısına katkıları nelerdir?

Doğruluk kişinin söz ve davranışlarında hakka uygun hareket etmesidir. İnanan insan imanının gereği olarak, söz ve davranışlarında doğruluğu esas alır. Yalan, hile, aldatma gibi doğruluğa aykırı tutum ve davranışlardan uzak durur. Mümin bu konuda Allah'ın (c.c.) emirlerine uyarak ve Hz. Peygamberi örnek alarak hayatını düzenler. Yüce Allah Kur'an'da **"... Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!"**¹ buyurarak müminlere doğruluğu esas alan bir hayat yaşamalarını emretmiştir. Başka bir ayette de doğru sözlü olmanın önemiyle ilgili şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."**² Peygamber Efendimiz bu konuda **"Allah'a inandım de, sonra dosdoğru ol!"**³ buyurarak doğrulukla imanı bir arada zikretmiş ve böylece doğruluğun önemini vurgulamıştır.

Müminin özü ve sözüyle doğru olması gerekir. Zira doğruluk müminleri başka iyilik ve güzelliklere de yönlendiren bir değerdir. Bu konuyu Hz. Peygamber şöyle dile getirmiştir: **"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/siddik' olarak yazılır. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı/kezzâb' olarak yazılır."**⁴

Görsel 3.2

'Allah'a iman ettim de, sonra dosdoğru ol.' (Müslim, İmân, 62.)

1 Hud suresi, 112. ayet.

2 Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.

3 Müslim, İmân, 62.

4 Müslim, Birr, 105.

Peygamber Efendimizin en önemli özelliği el-emin yani güvenilir olmasıdır. O, peygamberlik görevinden önce de yaşadığı toplumda güvenilirliği ile tanınmıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı şu olay onun doğru ve güvenilir bir insan olduğuna güzel bir örnektir:

OKUYALIM

*"El-kezzâbu lâ ümmeti" dedi, bilin Muhammed;
Yalancılar kavmini ümmet demez Muhammed.*

*Doğru giden kulunu, Hakk'ın arayıp yolunu,
Doğru yürüyen kulunu ümmet diyecek Muhammed.*

(Hoca Ahmed Yesevi, Divan-ı Hikmet, s. 118-119.)

"Sevgili Peygamberimiz, bir gün Safâ tepesine çıkıp; 'Ben size, şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var desem bana inanır mısınız?' diye sordu. Hep bir ağızdan, 'Evet, inanırız... Biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç görmedik.' diye karşılık verdiler.⁵

Müminler söz ve davranışlarında inançları gereği dürüst olmalıdırlar. Bu durumu Hz. Peygamber şu sözleriyle vurgulamıştır: *"Bir konuda sana güvendiği halde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir."*⁶ Allah'a (c.c.) içtenlikle inanan insan Rabbine, peygamberine ve mümin kardeşlerine karşı dürüst olur. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz"*⁷

Mümin, Allah'a (c.c.) imanının gereği olarak inancını davranışlarına yansıtır. Özünde ve sözünde doğruluğu esas alan mümin, toplumda güvenilirliği ile ön plana çıkar. Yalan, aldatma, hile gibi doğruluğa aykırı davranışlar insanların birbirlerine olan güvenini ortadan kaldırır. Sevgili Peygamberimiz *"Ben (her hâl ve şartta) sadece hakikati söylerim."*⁸ buyurarak gerçeğe bağlılığın önemini vurgulamıştır. Hz. Peygamber müminlerin yalan söylemesini kesin bir dille yasaklamış ve yalan söyleyenin de hemen tövbe etmesini istemiştir.⁹ Yalan söylemenin münafıklık alameti olduğunu vurgulamıştır.¹⁰

Peygamberimiz şaka yaparken bile yalan söylenemeyeceğini şöyle dile getirmiştir: *"Yalancılıktan kaçının. Çünkü ister ciddi olsun isterse şaka yollu olsun yalan söylemek Müslümana yakışmaz."*¹¹ Bizler de hayatımızı doğru ve güvenilir bir insan olarak yaşamaya gayret ederiz.

5 Buhârî, Tefsîr (Leheb), 1.

6 Ebû Dâvud, Edeb, 71.

7 Ahmed b. Hambel, II, 349.

8 Tirmizî, Birr, 57.

9 Tirmizî, Birr, 46.

10 Buhârî, Edeb, 69.

11 İbn Mâce, Sünnet, 7.

DOLDURALIM

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri müminlerin doğru ve güvenilir olması ilkesini göz önünde tutarak doldurunuz.

Ailemde doğru sözlü olmam gerekir çünkü

.....

.....

.....

Okulda doğru sözlü olmam gerekir çünkü

.....

.....

.....

.....

Sokakta doğru sözlü olmam gerekir çünkü

.....

.....

.....

.....

Arkadaşlarıma karşı doğru sözlü olmam gerekir çünkü

.....

.....

.....

.....

OKUYALIM

Ahî kelime olarak “kardeşim” anlamına gelir. Ahîlik, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın başına kadar Anadolu’daki esnaf ve sanatkâr birliklerine verilen bir addır. Ahîlik teşkilatı Anadolu şehir, kasaba ve hatta köylerindeki esnaf ve sanatkârların eleman yetiştirme, işleyiş ve kontrollerini düzenleyen bir kurumdur. Tarihimizde ahilik teşkilatı hem ticari işleri düzenlemiş hem de alışverişin dosdoğru yapılmasında kurallarıyla önemli bir hizmet vermiştir.

(bk. Ziya Kazıcı, “Âhîlik”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 540.)

Görsel 3.3 İstanbul / Kapalı Çarşı

AHİ DUASI

Ya Rabbi! Cümlemizi darlıktan, bereketsizlikten, aldanmaktan ve aldatmaktan, hak yemekten, kul hakkına girmekten muhafaza eyle! Bizleri açlık, yokluk, kıtlık, kuraklık, yerden ve gökten musibetlerden kuru! Kanaat etmeyi, gönlü zengin, gözü tok olabilmeyi, hayırda yarışmayı, veren el olmayı nasip eyle! Rızığımız gökte ise yere indir, yer altındaysa yeryüzüne çıkar, uzakta ise yakınlaştır, zorsa kolaylaştır. Rızığımızı temiz ve helal eyle Allah’ım!

Ey Allah’ım! Esnafımızı alırken satanı gözeten, satarken alanı gözeten, eksik ölçüp yanlış tartmayan, doğru ve güvenilir kimselerden eyle! İsfraftan, cimrilikten, azgınlıktan, korkaklıktan, acizlikten, tembellikten, ahlaksızlıktan, haddi aşmaktan sana sığınırız Ya Rabbi! Bizleri nefesine uyararak kötülük işleyenlerden eyleme, kesada uğratma! Ey kâinata yön veren Yüce Rabbimiz! Milletimizi ve vatanımızı her türlü afet ve musibetten kuru. Devletimize ve milletimize birlik, dirlik ve düzen bahşeyle! Hastalara şifa, dertlilere deva, borçlulara eda nasip eyle Ya Rabbi!

(Meslek Ahlakı ve Ahîlik, s. 17.)

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki şiire göre doğru insanın özellikleri nelerdir?

Yorumlayınız

NEDİR DOĞRULUK?

Bana doğrudan söz et, doğru nasıldır
İnsan onunla gününü nasıl aydınlatır
Hangisine derler doğruluk yolu
Nedir bu doğruluğun aslı
Hakan bak doğru insanın kendi
Sözü, gönlü ve dili birdir dedi
Dışı içi gibi, içi dışı gibidir
Bu insan tam doğru kişidir
Gönlünü çıkarır avcuna koyar
Yanıldığını görüp utanmadan yürür

(Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, s. 96.)

2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler

Namaz kılarken nelere dikkat edersiniz?

Allah (c.c.) insanları kendisine kulluk etmeleri için yaratmıştır. İslam dininde Allah'a (c.c.) kulluğun en önemli göstergelerinden biri namazdır. Müminler namazla hem Yüce Allah'a kulluk görevini yerine getirirler hem de kendilerini huzurlu hissederler. Müminler günde beş kez Allah'a (c.c.) yönelir, verdiği nimetler için O'na şükreder ve her türlü yardımı da yalnız O'ndan beklerler.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamber Efendimiz namaz ibadetini verilen nimetlere şükretme vesilesi olarak görmüş ve namazlarını özenle eda etmiştir. Hz. Peygamber bazı geceler ayakları şişinceye kadar namaz kılmıştır. Niçin böyle yaptığı sorulduğunda “Şükreden bir kul olmayayım mı?” diye cevap vermiştir.

(Buhârî, Teheccüd, 6.)

Namaz bütün peygamberlerin hayatları boyunca ve Allah'ın (c.c.) bütün ümmetlere emrettiği bir ibadettir. Kur'an'da bu husus birçok ayette vurgulanmıştır.¹² Allah (c.c.) inananlardan güçlülere karşı namaz ve sabırla kendisinden yardım dilemeleri gerektiğini şu şekilde bildirmiştir: **“Ey inananlar sabır ve namaz ile yardım isteyin...”**¹³

Namaz inananların zorluklara karşı sabrını artırdığı gibi dinimizin de temel şartlarından biridir. Peygamberimiz namazı dinin direği olarak tanımlamıştır.¹⁴ Namaz, müminlerin Yüce Allah'ın huzuruna çıkarak içtenlikle konuşmasıdır. Bu konuyu Sevgili Peygamberimiz şöyle vurgulamıştır: *“Muhakkak ki sizden biri namaz kılarken (aslında) Rabbiyle konuşmaktadır...”*¹⁵

Kur'an'da müminlerin özellikleri sıralanırken onların namazlarına devam ettikleri vurgulanır.¹⁶ Namazı devamlı ve özenli kılmak inanan insanın vazgeçilmez bir özelliğidir. Sevgili Peygamberimiz de tüm hayatı boyunca namazlarına özen göstererek müminlere bu konuda da örnek olmuştur. O, *“Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın.”*¹⁷ buyurarak Müslümanlara namazın nasıl kılınması gerektiğini öğretmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de iman edip namaz kılanların ecri şöyle vurgulanmıştır: **“İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler.”**¹⁸ Peygamber Efendimiz de *“Namaz cennetin anahtarıdır.”*¹⁹ buyurarak namazın önemini ifade etmiştir.

Görsel 3.4

Müminler namazlarına önem verirler.

12 bk. Bakara suresi, 83. ayet; Yûnus suresi, 87. ayet; Hûd suresi, 87. ayet; İbrahim suresi, 37. ayet; Lokman suresi, 17. ayet.

13 Bakara suresi, 153. ayet.

14 bk.Tirmizî, “İman”, 8.

15 Buhârî, Salât, 36.

16 Meâric suresi, 23. ayet; Mü'minûn, suresi, 9. ayet.

17 Buhârî, Ezân, 18.

18 Bakara suresi, 277. ayet.

19 Tirmizî, Tahâret, 1.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamber Efendimiz nafle namazlar içerisinde en çok sabah namazının sünnetine önem vermiştir. O, sabah namazının sünneti hakkında şöyle buyurmuştur: “Bunlar gerçekten benim için bütün dünyadan daha sevimlidir.”

(Buhârî, Teheccüd, 27.)

Peygamber Efendimiz, namaz esnasında uzun uzun secdeler yapardı.

(Buhârî, Teheccüd, 3.)

Secdeler arasında da bazı zamanlar dilinden şu dua dökülürdü: “Rabbim bana mağfîret et, bana rahmet et, beni yücelt, bana rızık ver ve beni hidayet üzere eyle.”

(Ahmed b. Hanbel, I, 316.)

Gözleri uykudan kapanır ya da rahatsız olursa namaz kılmazdı.

(Ahmed b. Hanbel, VI, 109.)

Peygamber Efendimiz bir mescide girdiği zaman, mescidi selâmlama anlamında iki rekât “tahîyyetü’l-mescid” namazı kıları.

(Buhârî, Salât, 60.)

Peygamber Efendimiz sevinçli bir haber aldığı veya bir nimet elde ettiğinde Rabbine şükür için iki rekât namaz kıları.

(İbn Mâce İkâmetü’s-salavât, 192.)

Allah Resulü namaz kılarken bazı konulara dikkat etmemizi istemiştir. Bu hususların başında huşû gelir. Huşû; Allah’a (c.c.) duyulan saygının bir gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kulun sükûnet ve vakar içinde bulunmasıdır.²⁰ Kur’an-ı Kerim’de **“Onlar namazda huşû içindedirler.”**²¹ buyrulur inananların namazlarında Allah’a (c.c.) karşı derin bir saygı içerisinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber de namazda huşûyu olumsuz etkileyen davranışlar konusunda Müslümanları uyarmıştır. O, namazda etrafla ilgilenmenin,²² namazda dikkati dağıtan şeylerle uğraşmanın,²³ sofraya hazırken aç karnına namaza durmanın,²⁴ uykulu durumda²⁵ ve tuvalet ihtiyacı varken²⁶ namaz kılmanın uygun olmadığını ifade etmiştir.

20 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 146.

21 Mû'minûn suresi, 2. ayet.

22 bk. Müslim, Salât, 117.

23 bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 150.

24 bk. Müslim, Mesâcid, 64.

25 bk. Buhârî, Vudû', 53.

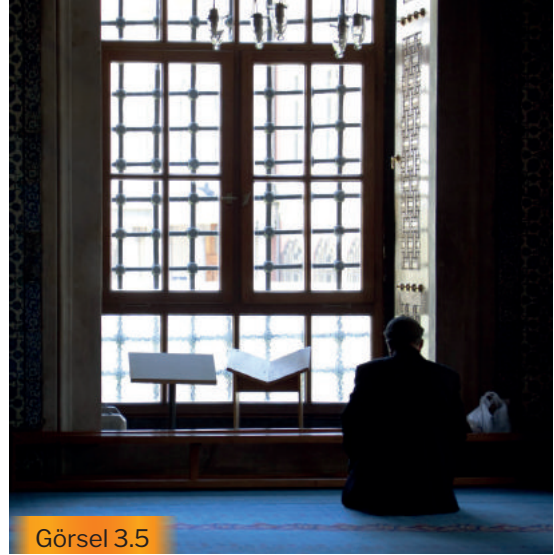
26 bk. Ebû Dâvud, Tahâret, 43.

Namaz müminler için gûnahtan arınma vesilesidir. Bu konuda Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “*Birinizin kapısının önünden bir nehir geçse ve onda her gün beş defa yıkansa bu, o kimsenin kirinden bir şey bırakır mı, ne dersiniz?*” Sahâbîler, “Onun kirinden hiçbir şey bırakmaz.” dediklerinde Peygamber Efendimiz: “*İşte beş vakit namaz da böyledir! Allah onlarla günahları yok eder.*”²⁷

Tüm ibadetlerin özü Allah’a itaat ve O’nu zikretmektir. Namaz ibadetinin de her anında Yüce Allah anılmaktadır. Mümin namazını samimiyetle kıldığında her türlü kötü iş ve davranıştan uzaklaşır. Namazını dosdoğru kılanların durumu Ankebût suresi 45. ayette şöyle vurgulanmaktadır: “**(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah’ı anmak elbette en büyük ibadettir...**”

Allah Resulü namazda dikkat edilmesi gereken hususları şöyle vurgulamıştır: “*Bu namazda insan kelâmı konuşulmaz. Namaz ancak tesbih, tekbir ve Kur’an okumaktır.*”²⁸ Bu nedenle müminlerin namazda Allah’a (c.c.) kulluk etmeye yönelmeleri ve buna engel teşkil eden her türlü davranıştan uzak durmaları gerekir. Müslümanlar “**... Allah’a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın.**”²⁹ ayetine uygun olarak sadece Yüce Allah’a ibadet etmeye odaklanmalıdırlar.

Hz. Peygamber, namazı cemaatle kılmanın daha çok sevap kazandıracağını bildirmiştir.³⁰ Onun bu teşvikine uyan sahabe de cemaatle namaz kılmaya büyük önem vermiştir. Cemaatle namaz kılmanın en önemli yönlerinden biri hep birlikte saf tutmaktır. Müminlerin saf-

Görsel 3.5

Mümin namazda Rabbinin huzurunda olduğunu unutmamalıdır.

KONUŞALIM

Sevgili Peygamberimiz müminlere kıldıkları her namazı son namazlarıymış gibi eda etmelerini tavsiye etmiştir.

(bk. İbn Mâce, Zühd, 15.)

Hz. Peygamberin bu tavsiyesi ile neyi vurgulamak istemiş olabileceğini arkadaşlarınızla konuşunuz.

27 Buhârî, Mevâkîtü’s-salât, 6.

28 Müslim, Mesâcid, 33.

29 Bakara suresi, 238. ayet.

30 bk. Ebû Dâvud, Salât, 47.

taki duruşları onların birlik ve bütünlüğünü temsil eder. Sevgili Peygamberimiz müminlerin cemaatle namazlarında saflarını düzgün tutmalarını önemsemiş ve bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Düzgün durun, karışık durmayın ki kalpleriniz de karmakarışık olmasın!...”³¹

Dinin direği olan namaz konusunda bizler de çok dikkatli olmalıyız. Peygamberimizin ve ashabın namaza gösterdiği hassasiyeti örnek alıp cemaatle, devamlı bir şekilde ve huşû içerisinde namaz kılmaya gayret etmeliyiz.

YAZALIM

Müminlerin namazlarında dikkat etmeleri gereken hususları maddeler halinde yazınız.

- >
- >
- >
- >
- >

3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler

Bir haksızlık gördüğünüzde ne yaparsınız?

Müminin en temel vasfı Allah’a (c.c.) olan sarsılmaz inancıdır. Müslüman, Allah’ın (c.c.) emrettiği şekilde yaşamayı kendine ilke edinir. Bunun için de Kur’an ve sünnet-te emredildiği gibi güzel ahlaka uygun bir şekilde yaşamaya çalışır. Kur’an-ı Kerim’de müminlerin özellikleri sıralanırken onların iyiliği emredip kötülüğe de engel oldukları şöyle dile getirilmiştir:

• “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah’a inanırsınız...”³²

Görsel 3.6

Müminlerin Kur’an’da zikredilen özelliklerinden biri de iyiliği emredip kötülüğe engel olmaktır.

31 Müslim, Salât, 122.

32 Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.

• “Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah’a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir...”³³

TARTIŞALIM

İyiliği emreden/teşvik eden ve kötülükten meneden/sakındıran kişi, toplumda “iyi” olarak kabul edilen, çevresine “güven” veren, saygın bir insan olmalıdır. Toplum tarafından benimsenmeyen bir kişinin başkalarına etki edebilmesi mümkün değildir. Başkasına iyilikleri telkin edip kötülüklerden uzaklaşmasını öğütleyen kişi, öncelikle özeleştiri yapmalı, kendisinde bu söylediklerine muhalif bir özellik olup olmadığını gözden geçirmeli, başkalarından önce kendini düzeltmelidir.

(Hadislerle İslam, TİB Yayınları, C 4, s. 466.)

Yukarıdaki paragrafa göre iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın üzerimize yüklediği sorumluluklar nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Peygamberimiz müminlerin iyiliği teşvik edip kötülüğe engel olmaları gerektiğini dile getirmiş ve davranışlarıyla da bu konuda örnek olmuştur. O, her Müslüman’ın gücü nispetinde iyiliği emredip kötülükten alıkoyması gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır: “Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin; eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse kalben karşı koysun. Bu da imanın asgarî gereğidir.”³⁴

Sevgili Peygamberimiz daima iyiliği emredip kötülükten kaçınma bilinciyle yaşamıştır. Anne babaya,³⁵ komşulara,³⁶ tüm insanlara,³⁷ hayvanlara,³⁸ bitkilere,³⁹ kısacası yaratılan her varlığa iyilik yapmayı emretmiştir. “...İyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir.”⁴⁰ buyurarak bu konudaki hassasiyetini dile getirmiştir.

Kur’an- ı Kerim’de iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın toplumsal bir görev olduğu şöyle vurgulanmıştır: “**Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşu erenlerdir.**”⁴¹ Buna göre müminler çevrelerinde meydana gelen kötülüklere, haksızlıklara ve zulümlere duyarsız kalamaz. Mümin kötülüğü engellemeye gücünün yetmediği durumlarda yetkili kişilerden yardım istemelidir. Zira bazı durumlarda hakkın bireysel olarak aranması daha kötü sonuçlara sebep olabilir.

33 Tevbe suresi, 71. ayet.

34 Müslim, İmân, 78.

35 bk. Müslim, İmân, 139.

36 bk. Müslim, İmân, 77.

37 bk. Buhârî, İmân, 4.

38 bk. Buhârî, Mûsâkât, 9.

39 bk. Abdürrezzâk, Musannef, V/220.

40 Tirmizî, Birr, 15.

41 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.

Müminler iyiliği tavsiye edip kötülükten uzaklaştırma görevini yerine getirirken müjdeleyici ve kolaylaştırıcı olmalı, nefret ettirici ve zorlaştırıcı olmamalıdır. İnsanlara karşı tatlı dilli ve merhametli bir üslupla yaklaşmalıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle vurgulanmıştır: **“...Sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi...”**⁴² Bu sebeple Hz. Peygamber, İslam'ı tebliğ için görevlendirdiği bir sahabiye kolaylaştırıcı ve müjdeleyici olmasını öğütlemiştir.⁴³

4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler

Sizce Yüce Allah niçin zenginlere fakirleri gözetme sorumluluğu yüklemiştir?

Yüce Allah **“Müminler ancak kardeşler...”**⁴⁴ ayetiyle tüm Müslümanları kardeş ilan etmiştir. Kardeşlerin de birbirleri üzerinde hakları vardır. Bu konuda Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *“...Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yarımsız bırakmaz, onu küçük görmez...”*⁴⁵ Bu nedenle çevresindeki kardeşlerinin ihtiyaç ve sıkıntılarına karşı duyarsız kalmamak her Müslüman için dinî ve ahlaki bir sorumluluktur.

Ayet ve hadislerde Müslümanın Müslüman üzerindeki haklarından çokça bahsedilmektedir.⁴⁶ Bu haklardan biri de yoksulun zenginler üzerindeki hakkıdır. Yüce dinimiz helal yollardan çalışarak mal edinmeyi herkes için bir hak olarak kabul etmiştir.⁴⁷ Kur'an-ı Kerim'de, malların bir imtihan vesilesi olduğu bildirilmiştir.⁴⁸ Yüce Allah, bu bilinçle çalışıp kazanan bir Müslümanın Rabbine şöyle dua etmesini öğütlemektedir: **...Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini yüceltirsin, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Hiç kuşku yok sen her şeye kadırsın.”**⁴⁹ Mülkü dilediğine veren, dilediğinden de alan Rabbimiz, zenginlerin mallarında yoksulların da hakkı olduğunu şu ayette vurgulamaktadır: **“Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır.”**⁵⁰ Her şeyin tek yaratıcısı ve sahibi olan Rabbimiz bu uyarısıyla hem mallarımızın bir imtihan vesilesi olduğunu hatırlatmakta hem de toplumdaki huzur ve dengenin sağlanması için biz Müslümanlara yol göstermektedir.

Sahip olunan mallarda yoksulun da hakkı bulunduğuna inanmak ve bu hakkı gözetmek müminlerde bulunması gereken özelliklerdendir. Müslümanlar bollukta ve darlıkta mallarını Allah (c.c.) yolunda harcamaya gayret ederler.⁵¹ Yoksulları hor görmezler ve isteyene az da olsa sadaka verirler. Kur'an-ı Kerim'deki **“El açıp isteyeniyi de sakın boş çevirme!”**⁵²

42 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

43 Müslim, Cihâd ve Siyer, 6-7..

44 Hucurât suresi, 10. ayet.

45 Müslim, Birr, 32.

46 bk. Zâriyât suresi, 19. ayet; Buhârî, Savm, 54; Müslim, Selâm, 5.

47 bk. Buhârî, İlim, 9.

48 bk. Enfâl suresi, 28. ayet.

49 Âl-i İmrân suresi, 26. ayet.

50 Zâriyât suresi, 19. ayet.

51 bk. Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

52 Duhâ suresi, 10. ayet.

ayetini kendilerine ilke edinirler. Yüce Allah'ın yazıklar olsun diyerek kınadığı, yoksula yedirmeyi özendirmeyen ve hayra engel olan⁵³ kimselerden olmamaya çalışırlar.

BİLGİ KUTUSU

Zekât, infak ve sadaka; İslam'da yoksulun hakkının gözetilmesiyle ilgili üç önemli kavramdır.

Zekât: İslam'ın beş şartından biridir. Dinen zengin sayılan Müslümanların yılda bir kez mallarının belli miktarını ihtiyaç sahiplerine vermeleridir. Zekât, akıllı, ergenlik çağına girmiş zengin Müslümanların mutlaka yerine getirmesi gereken farz bir ibadettir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 398.)

Infak: Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için Müslümanın sahip olduğu mallardan Yüce Allah'ın emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunmasıdır. Fakir ya da zengin her Müslüman gücü yettiğinde kendisinden daha zor durumdaki kardeşlerine infakta bulunmalıdır.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 169.)

Sadaka: Müslümanın Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak amacıyla yaptığı hayırlı işlerin tamamı için kullanılır. Sadaka çok geniş bir kavramdır. Sadece malla yerine getirilmez. Yeri geldiğinde bir güler yüz ya da bir güzel söz de sadaka olarak nitelendirilir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.)

Bizler de müminler olarak kardeşlik bilinciyle hareket etmeliyiz. Başta akrabalarımız ve komşularımız olmak üzere dünyanın neresinde olursa olsun bütün Müslümanlarla aramızda bir kardeşlik bağı olduğunu unutmamalıyız. Daima kardeşlerimiz için neler yapabiliriz diye düşünmeliyiz. Elimizden ne gelir ki dememeliyiz. Tıpkı Millî Eğitim Bakanlığının destekleriyle

okullarda yürütülen “Her Sınıfın Bir Yetim Kardeşi Var” projesi kapsamında dünyanın dört bir tarafından yetim kardeşlerimize sahip çıktığımız gibi başka iyilik çalışmalarımızda da en önde olmaya gayret etmeliyiz. Allah'ın (c.c.) sevgisini ve rızasını ancak sahip olduklarımızdan fedakârlıkta bulunarak kazanabileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız.

Görsel 3.7

Çeşitli iyilik projeleri yardımlaşma bilincini artırır.

⁵³ bk. Mâûn suresi, 1-7. ayetler.

5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Kaçınırlar

İsraf ve cimrilik denince aklınıza neler gelir?

Rabbimiz, biz müminlere bazı davranışları yapmamızı bazı davranışlardan da kaçınmamızı emretmiştir. İsraf ve cimrilik kaçınmamız gereken davranışlardır. İsraf, insanın herhangi bir işte aşırı gitmesi, sözünü, gücünü, zamanını, malını ve mülkünü boş yere harcaması, bunları yerli yerinde kullanmaması, saçıp savurması, ölçülü hareket etmemesidir. Dilimizde israf, savurganlık olarak da adlandırılmaktadır. İsraf eden kişiye müsrif denir.

Kur'an-ı Kerim'de, **"...Yiyiniz, içiniz; fakat israf etmeyiniz. Çünkü O (Allah) israf edenleri sevmez."**⁵⁴ buyrulurken savurganlıktan kaçınmamız istenmiştir. Müsrif olmak Rabbimizin sevgisinden mahrumiyeti de beraberinde getirir. Sevgili Peygamberimiz elimizdeki imkânları kullanırken boş yere ve gereksizce harcamamamız gerektiğini, **"İrmak veya deniz kenarında abdest alsanız bile suyu israf etmeyiniz."**⁵⁵ şeklinde dile getirmiştir. Elimizdeki imkânlar geniş olabilir, çok şeye sahip olabiliriz. Bu durum bize savurganlık yapma hakkını vermez. Müslüman olarak her işimizde olduğu gibi harcamalarımızda da ölçülü ve dengeli olmalıyız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından açıklanan bilgilere göre;

"Kişi başı ekmeğin günlük 20 gr'dır. Bu miktar az gibi gözükse de ülke nüfusu göz önünde bulundurulduğunda israfın yıllık ekonomik boyutu, ekmeğin 2,80 TL olan kg birim fiyatından hareketle 1,5 milyar TL'dir.

Bir yılda israf edilen ekmeğin parasal karşılığı ile: 104 bin aile (5 kişilik) bir yıl boyunca yoksulluk sınırında geçinebilmekte, 162 bin asgari ücretli kişi bir yıl boyunca geçinebilmekte, 460 bin üniversite öğrencisine 12 ay boyunca aylık 280 TL burs verilebilmektedir.

Bu parayla 100 yataklı 80 hastane, yıllık 500 bin yolcu kapasiteli 18 havaalanı, 16 derslikli 500 okul, 300 öğrenci kapasiteli 250 yurt, 500 kilometrelik bölünmüş yol gibi hizmetlerden herhangi biri yapılabilmektedir.

Ayrıca, 1 günde israf edilen 6 milyon adet ekmeğin, 4,7 milyon kişinin 1 günlük ekmeğin ihtiyacını karşılamaktadır.

Bir yılda israf edilen 2,1 milyar adet ekmeğin, ülkenin 23 günlük ekmeğin ihtiyacı kadardır."

(<http://www.bik.gov.tr/214-milyar-lira-israf-yuzunden-cope-gidiyor/>)

54 A'râf suresi, 31. ayet.

55 İbn Mâce, Tahâret, 48.

Savurganlık, İslam'ın emrettiği zekât, sadaka ve infak ile oluşması hedeflenen sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı ortadan kaldırır. Sınırsız harcama isteği, lüks ve aşırı tüketim alışkanlığı da israfın sebeplerindendir. Yiyecek, içecek, elbise ve sahip olunan her türlü imkânı savurganlığa sebep olacak şekilde kullanmak dinimize göre yanlıştır.

Görsel 3.8

Ekmek, israf edilmemesi gereken çok önemli bir nimettir.

İsraf sadece mal ve paranın boşa harcanması değildir. Aynı zamanda Allah'ın (c.c.) insana verdiği bütün nimetlerin faydasızca harcanması ve kullanılması da israftır. Peygamberimiz, *“Sağlık ve boş vakit, halkın çoğunun aldanıp değerlendirmediği iki nimettir.”*⁵⁶ buyurarak sağlığın korunmasının ve zamanın iyi değerlendirilmesinin önemini vurgulamıştır. Sağlığı bozacak şekilde davranmak ve zamanı boşa harcamak israfın bir başka çeşididir.

Bir Müslüman için helal kazanç elde etmek ve kazancını ölçülü harcamak hayatın iki önemli prensibidir. Bunlardan biri eksik olursa hayatın dengesi bozulur, ailede ve toplumda huzursuzluk meydana gelir. Dolayısıyla Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlerin kıymetinin bilinmesi, yerinde ve ihtiyaca göre harcanması ahlaki görevlerimiz arasındadır.

Müminlerin sakınması gereken davranışlardan biri de cimriliktir. Cimrilik, kişiyi mal edinme hırsıyla harcamada bulunmaktan ve yardım etmekten alıkoyan bencillik duygusudur. Daha geniş anlamda ise sadece kendini düşünerek her türlü iyilik ve cömertlikten kaçınmak da cimrilik olarak değerlendirilir.⁵⁷ Cimrilik eden kişiye cimri ya da pinti denir.

İnsanın yaratılışından gelen bazı eğilimleri vardır. Bunların bir kısmı iyi bir kısmı da kötüdür. Yapısında bulunan güzel duyguları geliştirip hayata geçirmek ve kötü eğilimleri de dizginleyip terbiye etmek insanın asli görevidir. İnsan, aklını ve iradesini kullanarak bu aşırılıklardan kaçınmaya ve iyi davranışlara yönelmeye çalışmalıdır.

Kur'an'a göre cimrilik kötü huylardandır. Kur'an'da insanın kurtuluşa erebilmesi için cimrilikten sakınması gerektiği şöyle belirtilmektedir: **“...Kim nefsinin cimriliğinden korunursa**

⁵⁶ Buhârî, Rikak, 1.

⁵⁷ bk. Mustafa Çağrı, “Cimrilik”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 8, s. 4.

işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”⁵⁸ Başka bir ayet-i kerimede müminler iyiliğe ve yardımda bulunmaya teşvik edilerek cimrilikten sakındırılmaktadır: **“Elinizden geldiği kadar Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakının. Kulak verin, itaat edin, kendi hayrınız için bağışta bulunun. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”⁵⁹**

Kur’an-ı Kerim’de, cimrilik kendini beğenen, kibirli insanların özelliği olarak zikredilmekte ve böylelerinin Allah (c.c.) tarafından sevilmedikleri şöyle belirtilmektedir: **“...Şu bir gerçek ki Allah kendini beğenenleri ve böbürleneni hiç sevmez. Onlar, kendileri cimrilik ettiği gibi başkalarını da cimriliğe teşvik eden ve Allah’ın onlara lütfettiği nimetleri esirgeyen kimselerdir...”⁶⁰** Başka bir ayette de cimriliğin insanın faydasına bir davranış olmadığı, tam tersine zararına bir sonuç doğuracağı şöyle ifade edilmektedir: **“Allah’ın lütfuyla kendilerine verdiği şeyde cimrilik edenler de bunu kendileri için hayır sanmasınlar. Aslında o kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet gününde onların boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır. Allah ise sizin yaptıklarınızdan haberdardır.”⁶¹**

TARTIŞALIM

Aşağıda verilen alanlarda israfı önlemek için neler yapılabilir? Tartışınız.

Gıda

Görsel 3.9

Enerji

Görsel 3.10

Ev Eşyası

Görsel 3.11

Kişisel Eşyalar

Görsel 3.12

58 Haşr suresi, 9. ayet.

59 Teğabun suresi, 16. ayet.

60 Nisâ suresi, 36 ve 37. ayetler.

61 Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.

GRUP ÇALIŞMASI YAPALIM

Okulda nelerin israf edildiğini ve bu israfın giderilmesi için alınabilecek önlemleri tespit etmek maksadıyla bir grup çalışması yapınız.

Müminler olarak hayatın her alanında dengeli olmalıyız. İsraftan da cimrilikten de uzak durmaya çalışmalıyız. Eğer dikkatli olmazsak birçok alanda israfa ya da cimriliğe düşebiliriz. Yeme içmeden giyim kuşama, evdeki ve okuldaki elektrik kullanımından doğalgaz ve su tüketimine kadar pek çok alanda dengeli olmaya özen göstermeliyiz. Aşırı tüketim ve marka düşkünlüğünün israf olduğunu, elimizdeki imkânları ihtiyaç sahipleriyle paylaşmamanın da cimrilik olacağını unutmamalıyız.

İsraf ve cimrilik sadece maddi alanla sınırlandırılacak tutumlar değildir. Sağlık ve zaman gibi Allah'ın (c.c.) bize lütfettiği imkânlarda da israf ve cimrilik söz konusu olabilir. Örneğin boş ve faydasız işlerle vaktimizi doldurmak zaman israfıdır. Vakit ayırmamız gereken iyi ve güzel işlerden uzak durmak da zaman konusunda cimrilik yapmaktır. Kur'an'da müminlerin özelliklerinden birinin de zamanı iyi değerlendirmek olduğu şöyle ifade edilmektedir: **“Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler.”**⁶² Elbette her insanın dinlenmeye ve eğlenmeye ihtiyacı vardır. Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin yaşlarına uygun çeşitli oyunlarla ve spor dallarıyla uğraşmaları normaldir. Fakat bunlara gereğinden fazla vakit ayırarak, yapılması gereken asli görevleri ihmal etmek doğru değildir. Oyun ve spor ihtiyacı, helal olan alanlarda zaman israfına düşmeden karşılanmalıdır.

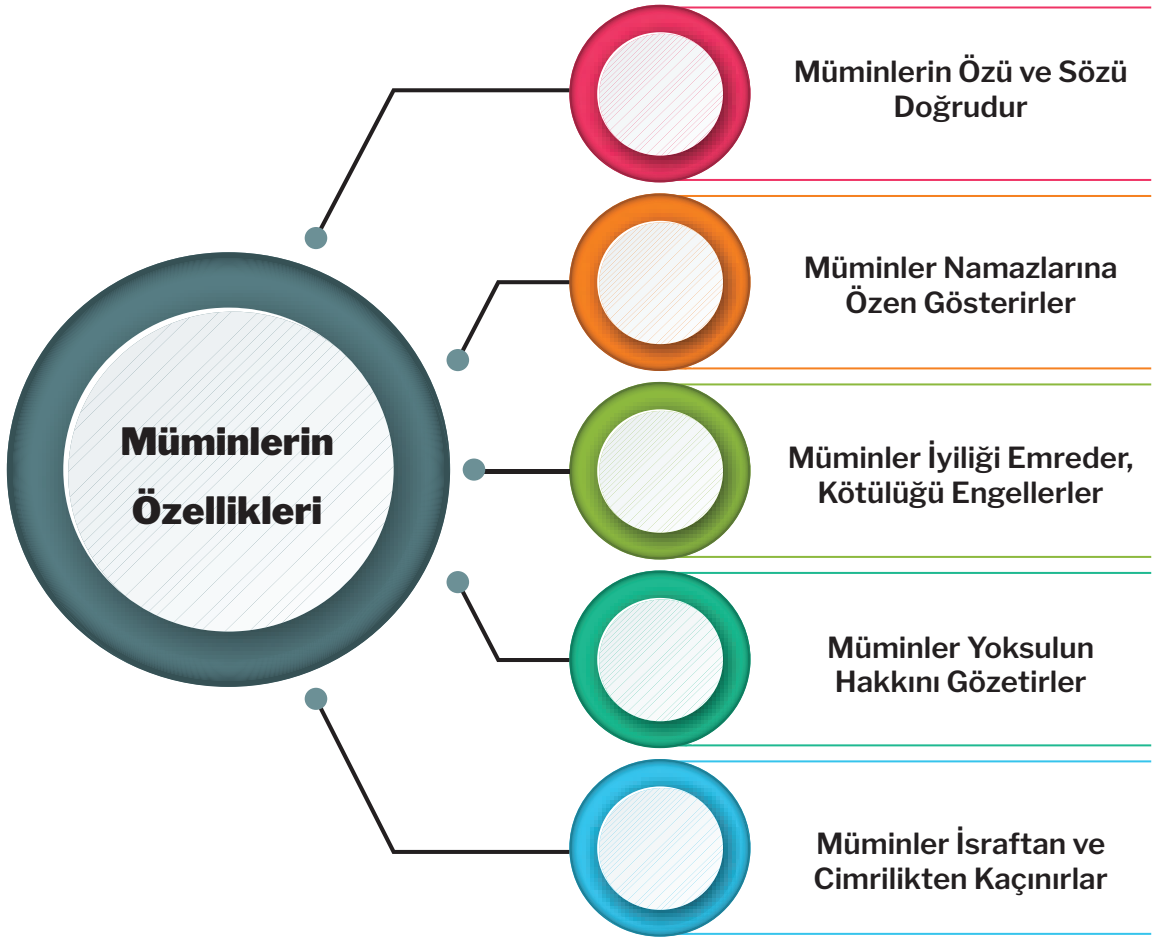
YAZALIM

Aşağıdaki israf davranışlarıyla ilgili çözüm önerilerinizi ilgili alana yazınız.

	İsraf Türü	Çözüm Önerisi
Evde	Ekmek israfı	
Okulda	Kâğıt israfı	
Lokantada	Yemek israfı	
Alışverişte	Para israfı	
Oyunda	Zaman israfı	

62 Mü'minûn suresi, 3. ayet.

İsraf ve cömertlik birbirine karıştırılmamalıdır. Cömertlik kişinin çevresindeki ihtiyaç sahiplerini koruyup kollaması ve Allah'ın kendisine verdiği imkânları Allah (c.c.) rızası için insanlarla paylaşmasıdır. Yüce Allah, **“Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma.”**⁶³ buyurmaktadır. Yine başka bir ayette, **“Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır.”**⁶⁴ buyrulur saçıp savurmanın ve cimrilik yapmanın doğru olmadığı belirtilmektedir. Müminler olarak israf ve cimrilğin ahlaki birer zafiyet olduğunun bilincinde olmalı ve bu davranışlardan uzak durmalıyız. Rabbimizin bizden istediği gibi yüce gönüllü, cömert insanlar olmaya çalışmalıyız.

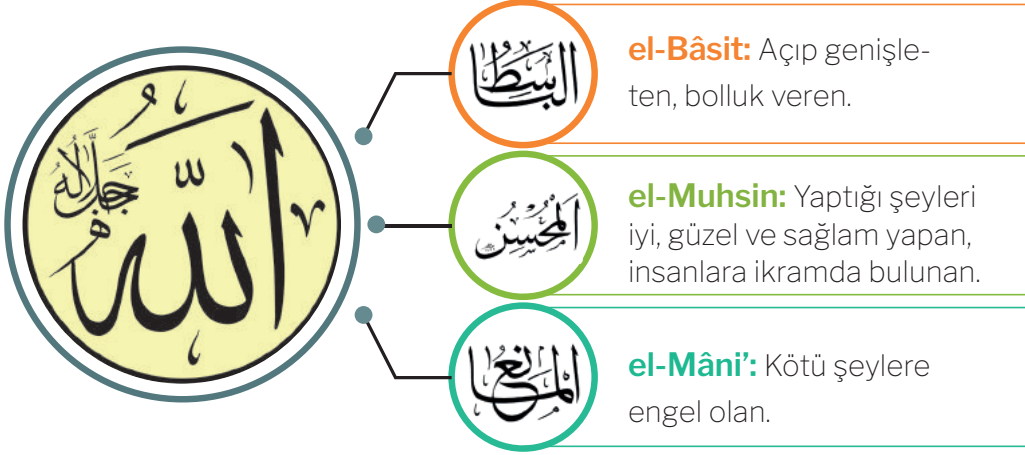

63 İsrâ suresi, 26. ayet.

64 Furkân suresi, 67. ayet.

6. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Allah'ın (c.c.) sevmesi ve gözetmesi ifadesi sizce ne anlama gelir?

el-Bâsit

Rabbimizin güzel isimlerinden biri olan el-Bâsit; kullarına rızıkları yayan ve bol bol veren, kullarına cömertçe ikram eden, insanlara ilmî ve bedenî güç veren, bulutları dilediği yere sevk eden ve yeryüzünü serip döşeyen gibi anlamlara gelir.

Rabbimizin bu güzel ismi Kur'an'da birçok ayette geçmektedir. Bu ayetlerden birinde Allah'ın (c.c.) yeryüzünü yayıp döşemesi anlamında şu şekilde kullanılmıştır: **“Allah, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye yeryüzünü sizin için yaymıştır.”**⁶⁵ Başka bir ayette

de el-Bâsit ismi, Rabbimizin bulutları gökyüzüne yayması anlamında şöyle yer almaktadır: **“O Allah ki bulutları kaldırsın diye rüzgârları gönderir, sonra o bulutları gökte dilediği gibi yayar ve parçalara ayırır. Derken aralarından yağmur tanelerinin çıktığını görürsün. O**

'el-Bâsit' hattı

⁶⁵ Nuh suresi, 19 ve 20. ayetler.

yağmuru dilediği kuluna gönderdiğinde, birden seviniverirler.”⁶⁶ Allah (c.c.), kullarına rızkı bol bol verenin kendisi olduğunu da bir ayette şöyle belirtmiştir: **“... Darlık veren de bolluk veren de Allah’tır. Sonunda O’na döndürüleceksiniz.”⁶⁷**

Darlık da bolluk da Rabbimizdendir. Bize düşen darlıkta sabretmek, bollukta ise şükretmek ve Rabbimizin verdiği güzel nimetleri kardeşlerimizle paylaşmaktır. Şunu da unutmamak gerekir ki bu dünyada hiçbir şey kalıcı değildir. Darlık da bolluk da geçicidir. Her iki durum da dünyadaki imtihanın birer parçasıdır.

PAYLAŞALIM

KÂBİD ve BÂSİT

Yeryüzündeki sular buharlaşır, buhar gökyüzüne ulaşır ve soğuk bir yere gelince kar veya dolu olarak aşağı iner...

Ne ilginç değil mi? Buhar uzayın derinliğinde kaybolup gitmiyor. Gökyüzünde bulut olarak dolaşiyor, soğuk bir tabakaya rastlayınca, yağmur olarak yere iniyor. Düşünsenize hiç yağmur yağmasaydı ne olurdu?

Yağmurlar damla damla değil de, oluktan boşanırcasına hatta şelâle gibi yağsaydı, ne olurdu?

Yine düşünün: Yağan yağmurlar durmasaydı, yağmaya devam etseydi ne yapardık?

(Hekimoğlu İsmail, Kalbim Küçük Sevgim Büyük, s. 53)

Yukarıdaki metni okuyarak sorulan sorular ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz el-Bâsît olan Rabbimize şu şekilde dua etmiştir:

“Allah’ım! Senin bol bol verdiğini kısacak, kıstığını bollaştıracak, saptırdığını hidayete erdirecek, doğru yola yönelttiğini saptıracak, engel olduğunu verecek, verdiğine engel olacak, rahmetinden uzaklaştırdığını ona yaklaştıracak, yaklaştırdığını uzaklaştıracak hiçbir kimse yoktur. Bereketlerinden, rahmetinden, lütfundan ve rızkıdan bize bol bol yayıp ihsan et, Allah’ım!”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 424.)

⁶⁶ Rum suresi, 48. ayet.

⁶⁷ Bakara suresi, 245. ayet.

el-Bâsit ismiyle suyu yeryüzüne indiren ve o suyla türlü nimetler sunan Rabbimiz ne yücedir.

OKUYALIM

Rızkı kısıp azaltan
Bir çırpıda vücuttan,
O latif ruhu alan
Başka mı el-Kâbid'dan?
...
Dilediği kullara
Rızkı verip çoğaltır
Ruhu üfler insana
Çünkü O el-Bâsit'tir

(Mustafa Yılmaz,
Esmâ'u'l-Hüsnâ, s. 21-22.)

el-Muhsin

El-Muhsin, yaptığı şeyleri iyi, güzel ve sağlam yapan, insanlara ikramda bulunan anlamlarına gelir. İhsan kelimesiyle aynı kökten gelmektedir. İhsan kavramı Allah (c.c.) için de insanlar için de kullanılır. Allah (c.c.) yarattıklarını en güzel bir şekilde yaratır. O'nun hükümleri insanlar için en güzeli ve en iyisidir. Allah (c.c.) en güzel şekilde yarattığı kullarına sayılamayacak kadar çok ikramda bulunmakta, onlara çeşit çeşit nimetler vermektedir.

Kur'an-ı Kerim'de **“O, yarattığı her şeyi güzel yapandır...”**⁶⁸ şeklinde buyrulmaktadır.

Başka bir ayette de Allah'ın (c.c.) insanı güzel bir biçimde yaratması şöyle ifade edilmektedir: **“Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır...”**⁶⁹ Bu ayetlerde Yüce Allah'ın Muhsin oluşu yarattıklarını en iyi, en güzel ve en sağlam şekilde yapması anlamındadır.

'el-Muhsin' hattı

68 Secde suresi, 7. ayet.

69 Mü'min suresi, 64. ayet.

Allah'ın (c.c.) Kur'an'da ve önceki vahiylerde insanlara bildirdiği hükümler en güzel, en mükemmel ve en iyi hükümlerdir. Bu husus bir ayette şöyle belirtilmektedir: **“...Kesin bir bilgi ve inançla iman edenler için, Allah’tan daha güzel hüküm veren kim var?”**⁷⁰ Rabbimiz en güzel biçimde yarattığı insanları yeryüzünde başıboş bırakmamış peygamberleri vasıtasıyla onlara doğru yolu göstermiştir. Bize düşen Rabbimizin bu ihsanının kıymetini bilmek ve Peygamber Efendimizi rehber edinmektir.

Rabbimiz kimi zaman bizi zorluk ve sıkıntılardan kurtararak kimi zaman da ummadığımız yerlerden en güzel rızıklarını göndererek⁷¹ bize ihsanda ve iyilikte bulunur.⁷² Yüce Allah bize iyilik yaptığı gibi bizim de başkalarına iyilik yapmamızı istemektedir. Bu konuda bir ayette şöyle buyurmaktadır: **“...Allah sana nasıl ihsanda bulunduysa sen de öylece insanlara iyilik yap...”**⁷³ Rabbimiz bizden daima iyilik peşinde olmamızı istediği gibi yaptığımız her işi de iyi ve sağlam yapmamızı istemektedir. İnsanlar için ihsanın bir diğer anlamı da Allah'ı (c.c.) görüyormuş gibi Ona ibadet etmektir. Biz Onu görmesek de O bizi her zaman ve her yerde görmektedir.

PAYLAŞALIM

EL-MUHSİN

Allah Muhsin'dir. Yarattıklarını en güzel bir şekilde yaratır. O'nun her işi mükemmeldir. Her şeyi bir ölçüye göre var eder. Bir an at kadar büyük karıncaların olduğunu düşünün ve atların da karıncalar kadar küçük olduğunu. Hayali bile ürkütücü değil mi? İşte her bir varlığın gayesini belirleyen ve o gayeye en uygun biçimde onları yaratan Rabbimizdir.

Onun insanlara peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği hükümler insanlar için en güzeldir. Onun hükümlerinden daha güzeli yoktur. Onun gönderdiği ilkeleri rehber edinenler bu dünyada da ahirette de huzura ve mutluluğa ulaşır.

Rabbimiz bütün mahlûkatı en güzel şekilde yarattığı gibi her birine ihtiyacına göre ayrı ayrı nimetler vermektedir. Bize iyilik yaptığı gibi bizden de başkalarına iyilik yapmamızı istemektedir. Çünkü o Muhsin olandır.

Yukarıdaki metni okuyarak el-Muhsin ismi hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

70 Mâide suresi, 50. ayet.

71 bk. Talak suresi, 3. ayet.

72 bk. Yusuf suresi, 100. ayet.

73 Kasas suresi, 77. ayet.

el-Mâni'

el-Mâni'; kötü şeylere engel olan, bunların gerçekleşmesine müsaade etmeyen anlamında Rabbimizin güzel isimlerinden biridir. Yüce Allah'ın bu ismiyle ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulmaktadır: **"Allah sana bir sıkıntı verirse onu O'ndan başkası gideremez. Sana bir iyilik dilerse O'nun nimetini engelleyecek yoktur. Onu kullarından dilediğine verir. O, bağışlayandır, merhametlidir."**⁷⁴

el-Mâni' olan Rabbimizin yarattığı bu evrene, O'nun dışında hiçbir güç sonradan bir şey katamaz ve ondan bir şeyi eksiltemez. O'nun sonsuz kudreti her şeyi kuşatmıştır. O'nun dilemesi dışında hiçbir şey gerçekleşmez.

Her zaman her istediğimizi elde edemeyiz. İsteklerimiz içinde elde ettiklerimiz olduğu gibi ulaşamadıklarımız da olur. Bize verilenler de verilmeyenler de Allah'tan (c.c.) birer lütuf veya imtihandır. Sonuçta hepsinin bir hikmeti vardır. Biz bu hikmetleri bazen anlarız bazen de anlayamayız. Bir şeyi çok istediğimiz halde elde edemediğimiz durumlarda bunun el-Mâni' olan Allah'ın (c.c.) bir takdiri olduğunu bilir ve buna razı oluruz.

Rabbimizin el-Mâni' isminin bir tecellisi olarak bizler de adaletsizliğe, haksızlığa, israfa, yalana, cimriliğe, saygısızlığa ve bütün kötülöklere engel olmaya çalışmalıyız. Bu aynı zamanda el-Mâni' olan Rabbimizin biz Müslömanlara vermiş olduğu bir sorumluluktur. Bunun için bizler de iyiliğı yaymak ve kötölüğü engellemek için gayret etmeliyiz.

Görsel 3.16

'el-Mâni' hattı

OKUYALIM

*Bilirim her dileđi
İşitir bilir ama
Dilerse dileđimi
El-Mâni' vermez bana*

(Mustafa Yılmaz, Esmâü'l-Hüsna, s. 90.)

⁷⁴ Yunus suresi, 107. ayet.

Daha fazlası için

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız.

1. (.....) Esnaf anlamına gelen Ahî kelimesi Anadolu’daki yönetici sınıfına verilen bir addır.
2. (.....) Müminler iyiliği emreder, kötülüğe engel olmaya çalışırlar.
3. (.....) Peygamber Efendimiz müminlere kıldıkları her namazı son namazlarıymış gibi kılmalarını tavsiye etmiştir.
4. (.....) Zekât zenginın fakir üzerindeki hakkıdır.
5. (.....) Allah’ın (c.c.) insana verdiği bütün nimetlerin faydasızca kullanılması da israftır.

(Cimrilik, huşû, el-Muhsin , el-Bâsit, mümin, doğruluk, israf, namaz)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. “Onlar namazda içindedirler.” (Mü’minûn suresi, 2. ayet.)
2.kullarına rızıkları yayan ve bol bol veren, kullarına cömertçe ikram eden, insanlara ilmî ve bedenî güç veren, bulutları dilediği yere sevk eden ve yeryüzünü serip döşeyen gibi anlamlara gelir.
3. insanın herhangi bir işte aşırı gitmesi, sözünü, gücünü, zamanını, malını ve mülkünü boş yere harcaması, bunları yerli yerinde kullanmaması, saçıp savurması, ölçülü hareket etmemesidir.
4., yaptığı şeyleri iyi, güzel, sağlam ve kaliteli yapan, insanlara ikramda bulunan anlamlarına gelir.
5. “... Allah’a saygı ve bağlılık içinde kılın.” (Bakara suresi, 238. ayet.)

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Allah (c.c.) bizleri üstün özelliklere sahip varlıklar olarak yaratmıştır. Her türlü nimeti bizler için var etmiştir. Bu nedenle bize bunca nimeti veren Allah'a (c.c.) teşekkür etmemiz gerekir. Allah'a (c.c.) teşekkür etmenin en güzel yollarından biri de namaz kılmaktır. Müminler namazla hem Yüce Allah'a kulluk görevini yerine getirirler hem de kendilerini huzurlu hissederler. Müminler günde beş kez Allah'a (c.c.) yönelir, verdiği nimetler için O'na şükreder ve her türlü yardımı da yalnız O'ndan beklerler.

Paragrafta namaz ibadetinin hangi yönüne değinilmemiştir?

- A) Namaz kılmanın sebeplerine
- B) Namazın kılınış şekline
- C) Namazın kulluk görevi olmasına
- D) Namazın şükür vesilesi olmasına

2. "... Kendilerinin ihtiyaçları olsa bile, yoksul kardeşlerini tercih edip onların ihtiyaçlarına koşarlar. Kim kendi nefsinin cimriliğinden korunursa kurtuluşa ermiştir." (Haşr suresi, 9. ayet.)

Yukarıdaki ayet mealinde müminlerin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Adalet
- B) İbadet
- C) Yardımseverlik
- D) Sözünde durmak

3. Kur'an-ı Kerim, yardımlaşmanın önemine vurgu yapmaktadır. Hz. Peygamber komşusu aç iken tok yatmanın, müminlere yakışmadığını bildirmiştir. İslam tarihi boyunca Müslümanlar bu öğüde uygun davranmaya gayret etmişlerdir. Peygamberimizle birlikte Medine'ye hicret eden Mekkeli Müslümanlarla Medineli Müslümanların kardeşliği de buna en iyi örnektir.

Verilen metinden hareketle İslam diniyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Yardımlaşmayı ön planda tutar.
- B) Tevhid ilkesini esas alır.
- C) Müminleri kardeş ilan eder.
- D) Toplumsal dayanışmaya önem vermiştir.

4. “Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 323.)

Yukarıda verilen hadiste vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güzel ahlak cennete girmenin anahtarıdır.
- B) Doğru sözlülük yalandan uzak durmaktır.
- C) Haramlar Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir.
- D) İslam emanete ihaneti yasaklamıştır.

5. “Kim bir iyilik yaptığında seviniyor, bir kötülük yaptığında üzülyorsa o mümindir.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 399.)

“Mümin, güzel ahlâkı sebebiyle (gündüzlerini) oruçla, (gecelerini) namazla geçiren kişinin derecesine ulaşır.”

(Ebû Dâvûd, Edeb, 7.)

“Mümin ne insanları karalayan ne lânet eden ne kaba ve kötü sözlü ne de hayâsız birisidir.”

(Tirmizî, Birr, 48.)

Verilen hadislerde müminlerin hangi yönü vurgulanmaktadır?

- A) İbadeti
- B) Ahlakı
- C) İnancı
- D) Çalışkanlığı

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Doğrulukla ilgili bir ayet ve hadis meali yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Müminler namazlarında huşûyu sağlayabilmek için nelere dikkat etmelidir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Toplumda iyiliği yaygınlaştırmak için neler yapabiliriz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. İsrraftan kaçınmak için nelere dikkat etmeliyiz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. el-Bâsit, el-Muhsin ve el-Mânî isimlerinin anlamlarını yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE

NEZAKET

Ünitemize Hazırlanalım

1. Nezaket ve edep kelimelerinin anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
2. “<http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf>” adresinden Bakara suresi 83. ayet, Âl-i İmrân suresi, 159. ayet ve Hucurât suresi, 11. ayetlerinin mealini bularak okuyunuz.
3. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurarken ne gibi kurallara uymalıdır? Büyüklerinize sorarak defterinize not ediniz.

Neler Öğreneceğiz

1. İslam’ın Göstergesi: Nezaket
2. Kur’an-ı Kerim’den Nezaket Örnekleri
3. Peygamberimizden (s.a.v.) Nezaket Örnekleri
4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri
5. Esmâ-i Hüsnâ’yı Tanıyorum

Kavramlar

nezaket
edep
rıfk
âdâb-ı muaşeret.

Görsel 4.1

Ünite Pdf
Dosyası

Ünite Özet
Sunusu

1. İslam'ın Göstergesi: Nezaket

Çevrenizde “nazik” olarak adlandırılan kimselerin özellikleri nelerdir?

İnsan ilişkilerimizi sevgi, saygı, güven, dürüstlük ve adalet gibi değerler üzerine inşa ederiz. Hem bireysel hem de toplumsal hayatımızda bu gibi değerleri yaşadığımız sürece huzur bulur ve kendimizi güvende hissederiz. İnsanlarla sıcak ilişkiler geliştirir, kaynaşır ve toplumsal bağlarımızı güçlendiririz. Yüce Allah, biz Müslümanları birbirine yaklaştıran davranışları emretmiş; huzuru bozan ve insanları birbirinden uzaklaştıran davranışları da yasaklamıştır. İslam'ın güzel saydığı ve Allah'ın (c.c.) bizlere emrettiği davranışlardan biri de nezakettir.

Nezaket, başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik demektir.¹ Nezaket, içerisinde yumuşak huyluluğu ve öfkeden uzaklığı, sağduyulu davranmayı, farklılıklara saygıyı, güzel konuşmayı, insanlara ve diğer canlılara değer vermeyi içerir. Nezaket, Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımızdan diğer insanlarla ilişkilerimize kadar hayatımızın her alanını kuşatır. Bu nedenle nezaketli olmak hem ibadetlerimizde hem de insanlarla ilişkilerimizde daha nazik ve daha ince davranışlarda bulunmamızı gerektirir. Nazik davranışlar, karşımızdakinin kalbini yumuşatır. İnsanlarla sağlıklı iletişim kurmayı ve bağlarımızı güçlendirmeyi sağlar.

Görsel 4.2

Nezaket bütün canlılara ince ve zarif davranmayı gerektirir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kültürümüzde genel olarak nezaket kurallarına âdâb-ı muâşeret adı verilir.

İslam'ın güzel saydığı davranışlardan biri de edeptir. Edep, iyi ahlak, incelik, terbiye ve toplum töresine uygun davranma demektir.² Aynı zamanda utanma, zarafet; insanlara söz ve hareketlerinde güzel davranışta bulunma gibi anlamlara da gelen³ edep kavramı, güzel davranışlarda bulunmayı içerdiğinden nezaketle yakından ilişkilidir. Edepli insan, söz ve

1 Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, s. 1472.

2 Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, s. 600.

3 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 66.

davranışlarda terbiyeli ve güzel ahlaklı olandır. Hem Rabbine hem kendine hem de çevresindekilere karşı da nezaketle yaklaşır.

İslam'da edep ve nezaketin temel amacı Müslümanları, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandıracak bir ahlakla süslemektir. Dinimiz yeme içme, giyinme, konuşma, çalışma, yardımlaşma, ibadet etme gibi pek çok konuda bizleri nezaketli davranmaya yöneltir. Her işe besmeleyle başlamak,⁴ misafir ağırlamak,⁵ iyi ve güzel söz söylemek,⁶ komşuya ikramda bulunmak,⁷ küskünleri barıştırmak,⁸ hediyeleşmek,⁹ selamı yaymak,¹⁰ selama ya aynı şekilde ya da daha güzel bir selamla karşılık vermek,¹¹ yemeği önünden ve sağ elle yemek,¹² başkasına ait alanlara izinsiz girmemek,¹³ kin tutmamak¹⁴ ve affetmek¹⁵ dinimizin emrettiği nezaketli davranışlardan bazılarıdır. Aynı zamanda sadakaları başa kakmadan ve gönül kırmadan; temiz ve güzel şeylerden vermek, küçüklere merhamet edip büyüklere saygı göstermek,

kötü söz ve işleri terk etmek de nezaketli olmanın gereğidir. Tüm bu davranışlar gibi nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmak, nefsimizi terbiye edip ahlâkımızı güzelleştirir. Hem Allah'ın (c.c.) rızasını hem de toplumun sevgisini ve takdirini kazanmamıza vesile olur.

Görsel 4.3

Edep ve nezaket kalbi süsler.

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki hadis-i şerifi edebın önemi açısından yorumlayınız.

“Hiçbir baba, evlâdına güzel ahlaktan daha üstün bir hediye vermemiştir.”

(Tirmizî, Birr, 33.)

Görsel 4.4

4 bk. İbn Hanbel, II, 360.

5 bk. Müslim, İmân, 74.

6 bk. Müslim, İmân, 74.

7 bk. Buhârî, Edeb, 31.

8 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 50.

9 bk. Tirmizî, Velâ, 6.

10 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 130-131.

11 bk. Nisâ suresi, 86. ayet.

12 bk. Buhârî, Et'ime, 2.

13 bk. Buhârî, İsti'zân, 12.

14 bk. Tirmizî, İlim, 16.

15 bk. Müslim, Birr, 69.

PAYLAŞALIM

“Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.”

(İbn Hanbel, II, 400.)

Yukarıdaki hadise göre nezaketin önemi hakkında neler söylenebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nezaket, İslam ahlakının göstergelerinden biridir. İslam ahlakının en güzel örneği de Peygamber Efendimizdir. O, ahlaki değerleri kaybolmuş cahiliye toplumunu Allah'ın (c.c.) dinine davet ederken; edepli ve nazik oluşuyla insanları etkilemiştir. Ailesine, yakınlarına, komşularına hattâ tanımadığı kimselere karşı da nezaketle davranmıştır. Onun nezaketi, inananlara her bakımdan en güzel şekilde örnek olmuştur.

Müslümanlar her zaman nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmalıdırlar. Sevgi, saygı, şefkat ve merhamet gibi temel insani değerlerden ayrılmamalı; affeden, bağışlayan, hoş gören ve güzel söz söyleyen kimseler olmalıdırlar. Zira bir Müslümanın nezaketli oluşu; nezaketi emreden Rabbine ve nezaketiyle örnek olan peygamberine bağlılığının bir göstergesidir. Bunun bilincinde olan Müslümanlar, ilişkilerinde nezakete önem verir ve hayatlarının her alanında nezaketsiz davranışlardan kaçınırlar. Nazik olmayı, ahlaki olgunluğu yansıtan göstergelerden biri olarak kabul ederler.

YAZALIM

Aşağıdaki mekânlarda uyulması gereken nezaket kuralları nelerdir? Yazınız.

Evde

Okulda

Sokakta

Parkta

Camide

Yolculukta

NEZAKET

2. Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri

Sizce Kur'an-ı Kerim bizden nasıl bir insan olmamızı ister?

İslam'da nezaketin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sünnetidir. Hz. Peygamberin örnek yaşantısına şahit olan; onun güzel ahlakını kendilerine rehber edinen sahabenin söz ve davranışları da İslam'da nezaketin nasıl olması gerektiğini bizlere gösteren kaynaklardır.

Yüce Allah, insanı en güzel biçimde yaratmıştır. Bu durumu **“Biz, insanı en güzel şekilde yarattık.”**¹⁶ ayetiyle bizlere bildirilmiştir. Yüce Allah, yaratılışı itibarıyla güzel olan insandan, kulluk görevini de en güzel şekilde yerine getirmesini ister. İnsan, ahlakını güzelleştirmek ve iyi davranışlarda bulunmakla sorumludur. Yüce Allah, bizlere dinî ve ahlaki sorumluluklarımızı bildirmek ve doğru ile yanlış göstermek için peygamberler göndermiştir. Peygamberler kavimlerinin en seçkin, en nezaketli ve ahlakı en üstün kişileri olmuşlardır. Nitekim Peygamber Efendimizin ahlakı Kur'an-ı Kerim'de şöyle övülmüş ve inananlara örnek gösterilmiştir: **“Muhakkak ki sizden Allah'a ve ahiret gününe kavuşacağını uman ve Allah'ı çokça zikreden kimseler için Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır.”**¹⁷

Görsel 4.5

Nezaketin en temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.

Nezaket, tüm varlıklara yöneliktir.

Görsel 4.6

16 Tin suresi, 4. ayet.

17 Ahzâb suresi, 21. ayet.

Yüce Allah, Peygamber Efendimizin üstün bir ahlaka sahip olduğunu¹⁸ ve âlemlere rahmet olarak gönderildiğini¹⁹ insanlara bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin sünneti güzel ahlakın nasıl olması gerektiği konusunda bizlere yol gösterir. Peygamberimiz hem Allah'a (c.c.) karşı hem de insanlara karşı Kur'an'ın emrettiği nezaket kurallarına daima uygun hareket etmiştir. Peygamberimizin yaşantısıyla örneklik kazanan nezaket kurallarına uymak güzel ahlaklı olmanın gereklerinden biridir. Çünkü nezaket kurallarının en temel hedefi ahlakımızı güzelleştirmektir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan nezaket kuralları birkaç başlık altında ele alınabilir:

Rıfk

Rıfk, bir Müslümanda bulunması gereken incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.²⁰ Yumuşak huyluluk, güzel ahlakın ve hoşgörünün işaretidir. Yumuşak huyluluk, kalpleri birbirine yaklaştırarak kin ve nefreti giderir. Peygamber Efendimizin yumuşak huyluluğu bunun en güzel örneğidir. Peygamber Efendimiz, yumuşak huyluluğun hangi

Görsel 4.7

Nezaket insanları birbirine yaklaştırır.

işte bulunursa onu güzelleştireceğini, bulunmadığı yeri de çirkinleştireceğini belirtmiştir.²¹ Yüce Allah, Peygamberimizin insanlar karşısındaki bu tutumunu şöyle dile getirmiştir: **“O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et...”**²² Yüce Allah, peygamberlere tebliğ vazifelerini yerine getirirken insanlara yumuşak davranmalarını emretmiştir. Hz. Musa’ya kendisine düşmanlık eden Firavun’a karşı bile yumuşak davranması gerektiğini şöyle bildirmiştir: **“Firavun’a gidin. Çünkü o, iyiden iyiye azdı. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar.”**²³

18 bk. Kalem suresi, 4. ayet.

19 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.

20 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.

21 bk. Müslim, Birr, 78.

22 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

23 Tâhâ suresi, 43-44. ayetler.

Sözü Güzel Söylemek, Sözünde Durmak ve İyilik Etmek

Yüce Allah, peygamberler aracılığıyla gönderdiği mesajlarla her çağda ve toplumda ah-laka yön vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"Bir zamanlar biz İsrâiloğulları'ndan, 'Yalnız Allah'a kulluk edeceksiniz; ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin.' diyerek söz almıştık..."**²⁴ buyrulmuştur. Yüce Allah bu ayette, verilen sözlerin tutulması gerektiğini bildirmiştir. Kul-luğun insanlara iyilik etmekten geçtiğini belirtmiştir. Yüce Allah, bu şekilde ana-babaya, akrabaya, yetimlere ve yoksullara iyilik etmek; insanlara nezaketle davranmak konusunda bize yol göstermiştir. Rabbimiz, bir başka ayette de bizleri şöyle uyarmaktadır: **"Şüphesiz ki Allah, size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir."**²⁵

Alay Etmemek, Zandan Kaçınmak ve Kusurları Örtmek

İnsanları alaya almamak ve küçük düşürmemek de Kur'an-ı Kerim'de emredilen nezaket kurallarındandır. Yüce Allah, insanlara her ne sebeple olursa olsun lakap takmayı, onları hoş olmayan şekilde anmayı ve aşağılamayı yasaklamıştır. Bununla ilgili olarak bir ayette: **"Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla ça-ğırmayın..."**²⁶ buyurmuştur. Yüce Allah ayetin devamında ise zan, gıybet, iftira, yalan, riya, başkalarının kusurunu araştırma gibi nezakete uymayan bütün davranışları da yasaklamış-tır. Yüce Allah, bu gibi davranışlar karşısında inananları şöyle uyarmaktadır: **"Ey iman eden-ler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin eti-ni yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."**²⁷ Yüce Allah, bu ayetlerle insanların

Görsel 4.8

Büyüklerle saygı nezaketin göstergesidir.

Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla ça-ğırmayın..."²⁶ buyurmuştur. Yüce Allah ayetin devamında ise zan, gıybet, iftira, yalan, riya, başkalarının kusurunu araştırma gibi nezakete uymayan bütün davranışları da yasaklamış-tır. Yüce Allah, bu gibi davranışlar karşısında inananları şöyle uyarmaktadır: **"Ey iman eden-ler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin eti-ni yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."**²⁷ Yüce Allah, bu ayetlerle insanların

24 Bakara suresi, 83. ayet.

25 Nahl suresi, 90. ayet.

26 Hucurât suresi, 11. ayet.

27 Hucurât suresi, 12. ayet.

arasını bozan ve nezaketi ortadan kaldıran bazı davranışları bildirmiş ve bu davranışlardan sakınılmasını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu davranışlarla ilgili olarak **“Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplamış ve onu sayıp durmuş olan herkesin vay haline! O, malının kendisini ebedî kılacağını zanneder.”**²⁸ buyrulmuştur.

Dedikodu yapmak ve başkalarının kusurlarını araştırmak insanın kişilik ve onuruna zarar veren davranışlardır. Kur'an-ı Kerim'de gıybet eden, başkalarının kusurlarını araştıran, zenginlik ve servet çokluğuyla gururlanan; fakirlik korkusundan malını ihtiyaç sahipleriyle paylaşmayan kimseler kınanır. Bu davranışlar, toplumun huzurunu da zedeler. Yüce Allah, bu sebeple bireye ve topluma zarar veren bu tür davranışları yasaklar.

Başkasına Ait Alanlara İzinsiz Girmemek

Kur'an-ı Kerim'de bildirilen bir diğer nezaket örneği de izin almadan başkasına ait bir alana girmemektir. Müslümanlar bu konuyla ilgili olarak bir ayette şöyle uyarılmıştır: **“Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyin. Eğer düşünürseniz bu sizin için daha iyidir. Eğer orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Ve eğer size ‘geri dönün’ denirse o takdirde geri dönün. O, sizin için daha temizdir (uygundur). Ve Allah, yaptığınız şeyleri en iyi bilendir.”**²⁹ Böylece Yüce Allah, bir yere girileceği zaman selam vermenin hem gerekli hem de nezakete uygun bir davranış olduğunu bizlere bildirmektedir.

Anne Babaya Hürmet Etmek

Kur'an-ı Kerim'e göre özen gösterilmesi gereken konulardan biri de anne babaya yönelik davranışlardır. Yüce Allah onlara karşı iyilikle muamele edip, şefkat ve merhametle davranmayı emreder.³⁰ Rabbimiz bizlere anne babaya iyilik etmeyi emrederken bunun hangi hassasiyet ölçüsünde olması gerektiğini de bildirmiştir. Peygamber Efendimiz de Allah'ın (c.c.) rızasının anne babanın rızasından geçtiğini vurgulayarak şöyle buyurmuştur: *“Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise anne babanın öfkesine bağlıdır.”*³¹

Görsel 4.9

Sevgi ve saygı aile bireyleri için vazgeçilmezdir.

28 Hümeze suresi, 1-3. ayetler.

29 Nûr suresi, 27-28. ayetler.

30 bk. İsrâ suresi, 23. ayet.

31 Tirmizî, Birr, 3.

İnsanları nezaketle birbirine yaklaştıran her davranış değerlidir. İslam; insanların tatlı dilli, güler yüzlü, cömert, merhametli, nazik ve zarif olması için belli başlı ilkeler ortaya koyar. Yüce dinimiz yürümenin, bakmanın, konuşmanın, yeme içmenin, giyinmenin, selamlaşmanın, komşuluğun ve arkadaşlığın nasıl olması gerektiği gibi pek çok konuda bizlere yol gösterir. İyiliğe iyilikle karşılık vermeyi, kötülüğü iyilikle savmak gerektiğini, özür dilemeyi, hataları affetmeyi, şefkati, merhameti, cömertliği, adaleti ve daha pek çok nezaketli davranışı bizlere emreder.

Yüce Allah, bizlere her durumda ve herkese karşı nezaketli olmayı emretmiştir. Bizler de Allah'a (c.c.) olan sevgi ve bağlılığımızı, O'nun bizlere sunduğu ahlaki güzelliklerle kendimizi donatarak göstermeliyiz. Kur'an ve sünnet merkezli nezaketi benimsemeli; her iki-

sine de ters düşmeyen tüm güzel davranışlarla ahlakımızı güzelleştirmeliyiz. Nezaketi yalnızca insanlara karşı yapılması gereken davranışlar olarak algılamamalıyız. Unutmamalıyız ki nezaket hem Allah'a (c.c.) hem kendimize hem başkalarına hem de diğer canlılara karşı sorumlu olduğumuz bir değerdir. Bu nedenle nezaket kurallarına aykırı davranışlarımızın aynı zamanda kul hakkı kapsamına girdiğini unutmamalı, hayatımızın her anında Rabimizin rızasına ve nezaket kurallarına uygun davranmaya özen göstermeliyiz.

ARAŞTIRALIM

Toplumumuzda önem verilen nezaket kurallarının neler olduğunu aile büyüklerinize sorarak araştırınız.

PAYLAŞALIM

Aşağıda verilen ayette Hz. Lokman (a.s.), oğlunu hangi nazik davranışa yönlendirmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İnsanları küçümseme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, kibirlenenleri sevmez."

(Lokmân suresi, 18. ayet.)

3. Peygamberimizden (s.a.v.) Nezaket Örnekleri

Çevrenizde nezaketiyle kendinize örnek alabileceğiniz kişilerin en güzel davranışları nelerdir?

Müslümanlar, söz ve davranışlarında Allah'ın (c.c.) kendilerinden istediği şekilde saygılı ve nazik olmalıdırlar. Nezaket, güzel ahlakın göstergelerinden biridir. Her konuda olduğu gibi nezaket konusunda da Müslümanlar için en güzel örnek Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Nitekim Yüce Allah, Hz. Peygamberin bizler için en güzel örnek olduğunu bildirmiş ve ona itaat etmemizi emretmiştir.³² Peygamber Efendimiz de kendisinin güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiğini bildirmiştir.³³

Sevgili Peygamberimiz nezaketli davranışlarıyla tanınan bir insandı. Çevresindeki kişiler onun konuşmasından, davranışlarından etkilenir ve ona hürmet ederlerdi. Öyle ki o konuştuğu zaman sahabiler onun söylediklerini son derece dikkatle ve kımıldamadan dinlerdi.³⁴ Onun hal ve tavırları ona inanmayan insanların bile dikkatini çeker ve hayranlık uyandırır.

Hz. Peygamber "Kime rıftan (nezaket ve kibarlıktan) bir pay verilmişse o kimse hayırdan nasibini almış demektir. Rıftan mahrum olan kimse ise hayırdan nasip alamamış demektir."³⁵ buyurarak nezaketin kişiyi iyiliğe götüreceğini, nezaketsiz kaba davranışların ise iyilikten uzaklaştıracağını belirtmiştir. Peygamberimiz, inanan insanı "Mümin, ırza, namusa dil uzatan, lânet eden, çirkin işler yapan, edepsiz konuşan kimse değildir."³⁶ sözleriyle tarif etmiştir.

DÜŞÜNELİM

"O (peygamber) kendiliğinden konuşmaz. O bildirdikleri kendisine vahyedilenlerden başkası değildir."

(Necm suresi, 3-4. ayetler.)

Yukarıdaki ayetlere göre Peygamberimiz söz ve davranışlarının Müslümanlar açısından önemini düşününüz.

NOT EDELİM

"Yumuşak huydan yoksun olan iyilikten de yoksun olur."

(Müslim, Birr, 23.)

32 bk. Ahzâb suresi, 21. ayet; bk. Tegâbün suresi, 12. ayet.

33 bk. Muvatta, Husnû'l Halk, 8.

34 bk. Tirmizî, Şemâil, 352.

35 Tirmizî, Birr, 67.

36 Tirmizî, Birr, 48.

YORUMLAYALIM

Sevgili Peygamberimiz, “Mümin bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olanı (balı) üretir, bir çiçeğe konduğunda onu kırıp bozmaz.” buyurmuştur.

(Ahmed b. Hanbel, II, 199.)

Peygamberimizin yukarıdaki benzetmesini bir Müslümanın nasıl olması gerektiği açısından yorumlayınız.

Görsel 4.10

Peygamberimiz konuşurken nezaketi elden bırakmamış, sözleriyle kimseyi incitmemiş ve kırmamıştır. Nitekim Enes b. Mâlik, Hz. Peygamberin hiçbir zaman söven, kötü sözler söyleyen ve lânet eden biri olmadığını belirtmiştir.³⁷ Peygamberimiz “Hayâ imandandır, imanın yeri ise cennettir. Kötü konuşmak kabalıktandır. Kabalık (insanları incitmek) ise cehennemdedir.”³⁸ buyurarak kaba, kötü söz söyleyenleri uyarmıştır. Bir keresinde Ebû Cürey isimli bir kişi Hz. Peygamberden öğüt istediğinde Hz. Peygamber, “Kimseye sövmel!” demiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: “... Eğer bir kimse sana söver ve sende (olduğunu) bildiği bir şeyden dolayı seni yererse sen onda (olduğunu) bildiğin bir şeyden dolayı onu yerme! Çünkü bunun vebali onadır.” Ebû Cürey, “Bundan sonra hür olsun köle olsun hiçbir insana, hiçbir deveye ve koyuna sövmedim.” der.³⁹ İnsanlara, canlılara kaba ve kötü söz söylenmesi konusunda Müslümanları uyaran Peygamberimiz, aynı hassasiyeti ölümler için de göstermiş ve onları hayırla yâd edip yaşayan akrabalarını kıracağı düşüncesiyle onlara kötü söz söylenmemesini öğütlemiştir.⁴⁰

Hız. Peygamber, arkadaşlarına, ailesine, çevresindeki herkese nezaketle davranmıştır. Herkesin sorularını içtenlikle cevaplamış, davetlerine icabet etmiş, ikramlarını geri çevirmemiş, misafirlerine ikramda bulunmuştur. Büyüklerini, akrabalarını ve hastaları ziyaret etmiş, cenazelere katılmaya ve taziyyede bulunmaya özen göstermiştir. Hasta ziyaretlerinde dua ederek hastaya moral verilmesinin,⁴¹ aile ferdi bile olsa ev ziyaretlerinde izin isteyerek eve girilmesinin,⁴² yaptıkları iyilikler için insanlara teşekkür edilmesinin,⁴³ karşılaşılan kişiye selam verilmesinin gerekliliği⁴⁴ gibi konularda Müslümanları eğitmiş, adabın ve nezaketin topluma yerleşmesini sağlamıştır.

37 bk. Buhârî, Edeb, 38.

38 Tirmizî, Birr, 65.

39 Ebû Dâvûd, Libâs, 25.

40 bk. Tirmizî, Birr, 51.

41 bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz, 8.

42 bk. Muvatta’, İsti’zân, 1.

43 bk. Tirmizî, Birr, 35.

44 bk. Müslim, İmân, 93.

Enes b. Mâlik (r.a.), “Hz. Peygamber bir kimseyle karşılaşıncı onunla musafaha eder, karşılarındaki kimse elini bırakmadan elini onun elinden çekmezdi. Karşılarındaki kimse yüzünü çevirmeden o da yüzünü muhatabının yüzünden (başka tarafa) çevirmezdi. Resûlullahın beraber oturduğu bir kimsenin önüne doğru bacaklarını uzatarak oturduğu görülmemiştir.”⁴⁵ diyerek Hz. Peygamberin davranışlarındaki inceliği bildirmiştir. O insanları daima tebessümle karşılamıştır. Müslüman olduktan sonra Peygamberimiz ile ne zaman görüşmek istese reddedilmediğini belirten Cerîr b. Abdullah, “O, beni her gördüğünde mutlaka yüzüme gülümserdi.”⁴⁶ demiştir.

Abdullah b. Abbâs (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) üvey oğlu olan Hind b. Ebî Hâle'ye, “Resûlullah'ı bize tasvir et, zira muhtemelen aramızda onu en iyi bilen sensin.” deyince Hind (r.a.), Hz. Peygamberin nezaketli davranışlarını şöyle anlatmıştır: “Resûlullah, genelde sessizdi; daima düşünceli ve hüzünlüydü. Az ve öz konuşurdu. Sözü uzatmazdı, kısa da kesmezdi. Gerektiğinde konuştuklarını tekrarlardı. Öğüt verdiğinde ciddi dururdu, kederlenirdi. Kendisine karşı çıkıldığında yüz çevirir giderdi, ashâbıyla konuşarak rahatlardı. Nimet az bile olsa ona saygı gösterirdi. Hiçbir yiyeceği kötülemezdi. Tebessüm ederek güler ve güldüğünde bembeyaz dişleri dolu tanesi gibi gözükürdü.”⁴⁷

45 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 46.

46 Buhârî, Edeb, 68.

47 Ebû Bekir eş-Şeybânî, el-Âhâd ve'l-mesânî, II, 418.

Hız. Muhammed (s.a.v.) hata yapan kişiyi toplum içinde adını anarak rencide etmemiş, incitmeden uyarmıştır. Bir kimseyle ilgili kendisine bir şikâyet ulaştığında “Şu kişi” demez, genel bir ifade kullanır ve “Bazı kimseler” diyerek hata yapanı uyarırdı.⁴⁸ Cemaatle namaz kılınırken aksıran birine karşılık vererek konuşan Muâviye bin Hakem es-Sülemi’ye sahabiler tepki göstermiş, Peygamber Efendimiz ise sadece onu nazikçe uyarmakla yetinmişti. Resûlullah’ın bu anlayış ve nezaketinden etkilenen Muâviye (r.a.) şöyle demişti: “Anam babam ona feda olsun. Ne ondan önce ne de sonra daha güzel öğreten birini gördüm. Vallahi Resûlullah beni ne azarladı ne bana vurdu ne de hakaret etti.”⁴⁹ Peygamberimizin yanında büyüyen Enes (r.a.) de şöyle bildirmiştir: “Resûlullah’a on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun ‘Öf!’ bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, ‘Niçin böyle yaptın?’ demediği gibi, ‘Şöyle yapsaydın ya!’ da demedi.”⁵⁰ Peygamberimiz, ona, “Yavrucuğum”⁵¹ ya da “Enes-çik”⁵² diye hitap etmiştir. Hata ettiğinde ise telâfi etmesi için imkân tanımıştır.⁵³ Nitekim Hız. Peygamber “Allah beni zorlayayım ve hata arayayım diye göndermedi. Bilakis öğretiyim ve kolaylaştırıyım diye gönderdi.”⁵⁴ buyurarak zorlaştırıcı olmanın ve hata aramanın gönderiliş amacına aykırı olduğunu belirtmiştir.

DOLDURALIM

Aşağıdaki boşlukları Peygamberimizden nezaket örnekleri yazarak doldurunuz.

48 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 6.

49 Müslim, Mesâcid, 33.

50 Müslim, Fedâil, 51.

51 bk. Müslim, Âdâb, 31.

52 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 1.

53 bk. Müslim, Fedâil, 54.

54 Müslim, Talâk, 29.

Hız. Peygamber, “İçinde can taşıyan hiçbir şeyi hedef yapmayın!”⁵⁵ buyurarak her türlü canlıya olan saygısını ve sevgisini göstermiştir. Hizmetinden faydalanan hayvanlara yapılan kötü muameleler konusunda insanları uyarmıştır. Bir gün Hız. Aişe (r.a.) hırçın bir deveye binmiş ve hayvanı sakinleştirmek için yularını sert bir şekilde ileri geri çekmeye başlamıştı. Bunun üzerine Hız. Peygamber ona, “Ey Aişe, yumuşak davran! Çünkü rıfk (nezaket) nerede bulunursa onu güzelleştirir, nereden çıkarılıp alınırsa o da çirkinleşir.”⁵⁶ buyurarak bineğine iyi davranmasını öğütlemişti.

Hız. Muhammed’in (s.a.v.) hayatından verebileceğimiz bütün örnekler bize onun kulluğunda ve insani ilişkilerinde nezaketten ayrıldığını ve hassas davrandığını göstermektedir. Hayatı boyunca bu kadar hassas davranmasına rağmen Sevgili Peygamberimiz: “Allah’ım, ben bir insanım. Hangi Müslümana ağır ve incitici konuştuysem, bunu, onun için arınma ve mükâfat (vesilesi) kıl.”⁵⁷ diyerek dua etmiştir. Bizler de onu kendimize örnek alarak aile, eş, dost, akraba ve diğer bütün canlılarla olan ilişkilerimizde, nezaketle davranmalı, insanları incitmemeye özen göstermeliyiz. “Karşımdaki ne hissediyor?” veya “Bunun bana yapılmasını ben ister miydim?” diye düşünerek davranışlarımıza yön vermeliyiz.

OKUYALIM

Bir gün Medine’deki bir grup Yahudi, Hız. Peygamberin yanına geldi. Bilinen selamlaşma cümlesi olan, “es-Selâmü aleyküm” ifadesini basit bir kelime oyunuyla değiştirerek “es-Sâmü aleyküm” (Ölüm üzerinize olsun!) dediler ve Hız. Peygambere karşı büyük bir kabalık yaptılar. Orada bulunan müminlerin annesi Hız. Aişe (r.a.), Yahudilerin bu kabalıkları karşısında kendini tutamadı ve onlara, “Allah’ın lâneti ve gazabı da sizin üzerinize olsun!” diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hız. Muhammed (s.a.v.) eşine hitaben, “Sakin ol ey Aişe! Kibar ve nazik olmalı, kaba davranmaktan ve çirkin konuşmaktan da sakınmalısın.” buyurdu. (Buhârî, Edeb, 38.) “Onların ne söylediklerini duymadın mı?” diye soran Hız. Aişe’ye (r.a.), Resûlullah şu karşılığı verdi: “Ben de onlara ‘ve aleyküm’ (sizin üzerinize de) diyerek karşılık verdim ya!”

(Müslim, Selâm, 11.)

55 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 298.

56 Ebû Dâvûd, Cihâd, 1.

57 Müslim, Birr, 88.

LİSTELEYELİM

Hız. Hüseyin (r.a.) Resûlullah'ın dost ve arkadaşlarıyla olan münasebetlerini sorduğunda Hız. Ali (r.a.) ona şunları anlattı: "Allah Resûlü, her zaman güler yüzlü, yumuşak huylu ve nazikti. Asla kötü huylu, katı kalpli, bağırıp çağırın, çirkin sözlü, kusur bulucu ve cimri değildi. Hoşlanmadığı şeyleri görmezlikten gelir; kendisinden beklentisi olan kimseleri hayal kırıklığına uğratmaz ve onların isteklerini tamamen boşla çıkarmazdı. Üç şeyden titizlikle uzak dururdu: "Ağız kavgası, boşboğazlık ve mâlâyânî." Şu üç husustan da titizlikle sakınırdı; hiç kimseyi kötülemez, kınamaz ve hiç kimsenin ayıbı ile gizli taraflarını öğrenmeye çalışmazdı. Sadece yararlı olacağını düşündüğü konularda konuşurdu. O konuşurken, meclisinde bulunan dinleyiciler, başlarının üzerine kuş konmuşçasına hiç kımıldamadan kendisine kulak kesilirlerdi. Susunca da konuşma ihtiyacı duyanlar söz alırlardı. Ashâb, onun huzurunda konuşurlarken birbirleriyle asla ağız dalaşında bulunmazlardı. İçlerinden birisi Resûlullah'ın huzurunda konuşurken, o sözünü bitirinceye kadar, hepsi de can kulağı ile konuşanı dinlerdi. Allah Resûlü'nün katında, onların hepsinin sözü, ilk önce konuşanın sözü gibi ilgi görürdü. Ashâbın güldüklerine kendisi de güler, onların taaccüp ettikleri şeylere kendisi de hayretlerini ifade ederdi. Huzuruna gelen yabancıların kaba saba konuşmaları ile yersiz sorularının yol açtığı tatsızlıklara sabrederdi. Hatta ashâbı o tür kimseleri yanından çekip uzaklaştırmak isteseler dahi buna izin vermez yine sabrederdi. Hız. Peygamber şöyle derdi: "Bir ihtiyacının giderilmesini isteyen biriyle karşılaştığınız zaman ona yardımcı olunuz." O, ancak yapılan iyiliğe denk düşen ve fazla dalkavukluğa kaçmayan övgüleri kabul eder ve haddi aşmadığı müddetçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Şayet huzurunda haddi aşacak şekilde konuşulursa o zaman, ya konuşanı susturmak ya da o meclisten kalkıp gitmek suretiyle ona engel olurdu."

(Tirmizî, Şemâil, 160.)

Yukarıdaki hadiste Hız. Ali (r.a.), Peygamberimizin nezaketini gösteren hangi özelliklerinden bahsetmiştir? Listeleyiniz.

.....	
.....	
.....	

4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri

Büyüklerinizden gördüğünüz nezaket örnekleri nelerdir?

Kültürümüzde Allah’a (c.c.), peygamberlerine, kitaplarına büyük saygı duyulur. Kutsal değerlere, gün ve gecelere ayrı bir önem verilir. Yüce Allah’ın adı anıldığında “Celle celâ-luhû” denilir. Peygamberlerin isimleri zikredildiğinde salat ve selam getirilir. Camilerde davranışlara dikkat edilir ve saygısızlık yapmaktan kaçınılır. Kur’an-ı Kerim çokça okunur, yüksek yerlerde muhafaza edilir, onu öğrenene ve öğretene saygı ve sevgi beslenir. Ramazan ayına ayrı bir hürmet gösterilir, bu ayda konuşmalarda ve davranışlarda daha dikkatli olunur. Bütün bu hassasiyetler Allah’a (c.c.) duyulan saygıdan ve kutsal değerlere gösterilen nezaketten dolayıdır.

Toplumumuzda insan ilişkileri, akrabalık, komşuluk, misafirlik ve büyüklere saygı gibi konular oldukça önemsenir. Bu yüzden geleneklerimizde, bu gibi ilişkilerde uyulması beklenen birçok nezaket kuralı vardır. Bu kurallara uymayan kişilerin davranışları ayıp olarak görülür. Nezaket kurallarına uyan, ki-bar ve nazik davranan kişiler ise takdir edilir, örnek gösterilir, sevilir ve saygı görür.

Nezaket öncelikle aile içerisinde başlamalıdır. Özellikle anne babaya saygısızlık yapılmamalı, onlara ses yükseltilmemelidir. Kültürümüzde büyüklerin olduğu ortamda uzanmak, yatmak, bacak bacak üzerine atmak hoş karşılanmaz. Ortama yaşça büyük biri girdiğinde hemen toparlanılır ve yer verilir. İnsan ilişkilerinde mahremiyet esastır ve kimsenin evine izinsiz girilmez. Bir eve, ortama, alışveriş yapılacak mekâna girildiğinde veya tanıdık biriyle karşılaşıldığında ilk önce selam verilir ve hâl hatır sorulur. Yaşça büyük kişilere ismiyle hitap edilmez; abi, amca, abla, yenge gibi ifadeler kullanılır. Onların olduğu ortamda konuşmalara, davranışlara dikkat edilir ve onlara hizmet edilir. Argo, kaba, küfür içeren konuşmalardan kaçınılır. Bayramlarda

Görsel 4.12

Büyüklerimize hürmet nezaket kurallarındandır.

Görsel 4.13

İslam dini akraba ziyaretlerine önem verir

Büyüklerimize hürmet nezaket kurallarındandır.

İslam dini aktaaba ziyaretlerine önem verir

büyük olan akrabalar ziyaret edilir. Elleri öpülür. Bayram dışında da yaşça büyük akrabaların halini hatırlamak önemlidir. Sofrada herkes oturmadan yemeğe başlanılmaz, evdeki herkes sofraya davet edilir. Komşular düşünülür, yardımlarına koşulur. Evde pişirilen yemeklerden ikram edilir. Eve gelen kap, boş gönderilmemeye çalışılır. Yapılan iyiliğe teşekkür edilir, istenilmeden yapılan hatalardan dolayı özür dilenir.

Geleneklerimizde misafirlere gösterilen özenle ilgili pek çok âdet bulunur. Misafirler bütün ev ahalisi ile birlikte temiz kıyafetlerle kapıda karşılanır. Herkes “Hoş geldiniz.” diyerek misafirin gelmesinden duyduğu memnuniyeti ifade eder. Evin küçüklerinin de misafiri karşılaması, ona bu alışkanlığı kazandırmak için önemsenir. Misafirlere ikramlar hazırlanır ve özenle sunulur. En güzel şekilde ağırlanmaya çalışılan misafir yine bütün ev ahalisiyle birlikte kapıda uğurlanır. Misafirin eve bereket getirdiğine inanılır ve gelişinden memnun olunur. Misafir ağırlamanın yanında misafirlğe gitmenin de kuralları vardır. Misafirlğe gidilecek olan eve mümkünse haber verilir ve müsait oldukları bir zamanda ufak bir hediyeyle gidilir. Misafir olunan evde özel eşyalar karıştırılmaz, edebe uygun bir şekilde oturulur, ayrılırken “Siz de bize buyrun.” şeklinde davette bulunulur. Davete icabet etmek nezakettendir.

Toplum içerisinde kulaktan kulağa fısıltı ile konuşmak yanlış anlaşılmalara sebep olacağından nezakete aykırı bir davranıştır. Hasta tanıdıklar ziyaret edilir, onlara moral verici konuşmalar yapılır ve küçük hediyeler ikram edilir. Kültürümüzde hasta ziyaret edildiğinde onu yormamak için yanında fazla durulmaz. Vefat eden kişinin yakınlarına taziye ziyaretinde bulunulur, onlara yardımcı olunur. Bunlar geleneğimizde en çok bilinen nezaket kurallarındandır. Toplumumuzda bu kurallara önem verilir. Çocukların da bu kurallara uygun davranmaları beklenir.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Yunus Emre gibi önemli isimler insan ilişkileri konusunda kültürümüze büyük katkılar sağlamışlardır. Mevlânâ ve Yunus Emre için gönül kırmadan, mütevazı bir hayat yaşayabilmek, iyi bir kul olmak önemlidir. Onların hayatları nezaket üzerine kuruludur. Mevlânâ “Kişinin değeri, sözünden malum olur.”⁵⁸ cümlesiyle söylenenlerin, kişiliğin bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir.

Mevlânâ’nın şu güzel davranışı, birine yardım ederken bile nasıl nezaketli davrandığına örnektir: Mevlânâ’nın müritlerinden Hanende Osman çok darlık içindedir. Mevlânâ bu durumu öğrendiğinde bir altın tedarik eder ve gelir. Bir aralık söz esnasında der ki: “Osman! Bundan önce senin bir âdetin vardı. Ara sıra bizimle musafaha ederdin. Bir müddettir bunu terk ettin. Sebep nedir?” Osman elini öpmek için kalkar. O esnada Mevlâna altınları gizlice eline sıkıştırır ve “Bu sünneti muhafaza et, buyurur.”⁵⁹

Tarihimizin en şanlı hükümdarlarından Fatih Sultan Mehmed Han, İstanbul’un fethiyle muzaffer olmuştu. Hocası Akşemseddin, mühim bir şahsiyet, mübarek ve alim biriydi. İstanbul’un fethi gerçekleşince Fatih Sultan Mehmed ve Akşemseddin zafer alayı ile şehre giriyordu. Büyük komutan Fatih’in yanında hocaları Molla Gûrânî, Molla Hüsrev, Akşemseddin ve Ak Bıyık Sultan vardı. Padişaha çiçek vermek için yollara düşen Bizanslı kızlar, hükümdarın bir delikanlı olduğunu bilemediler. Ellerindeki demetleri ak sakallı bir ihtiyar olan Akşemseddin’e uzattılar. O da “Padişah ben değilim.”, diye yanındaki genç komutanı gösterdi. Fakat Fatih: “Verin verin! Padişah benim ama o benim hocamdır.” diyerek tebessüm etti ve çiçeklerin hocasına verilmesini istedi.⁶⁰ İşte bu örnek, hükümdar bile olsa Fatih’in ilme verdiği değerin ve hocasına olan nezaketinin bir göstergesidir.

YAZALIM

“Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola agulu aşı balıla yağ ide bir söz”

(Mustafa Tatcı, “Yunus Emre Divanı”, s. 81.)

Agulu: zehirli

Yunus Emre’nin yukarıdaki dizeleri ile nezaketli konuşmanın önemi arasında ne gibi bir ilişki vardır? Aşağıdaki satırlara düşüncelerinizi yazınız.

58 bk. A. S. ÜNVER, “Mevlâna’mızın Sözleri ve Halinden Alınacak Dersler”, İslam Medeniyeti Aylık mecmuası, Ocak sayısı, s. 20.

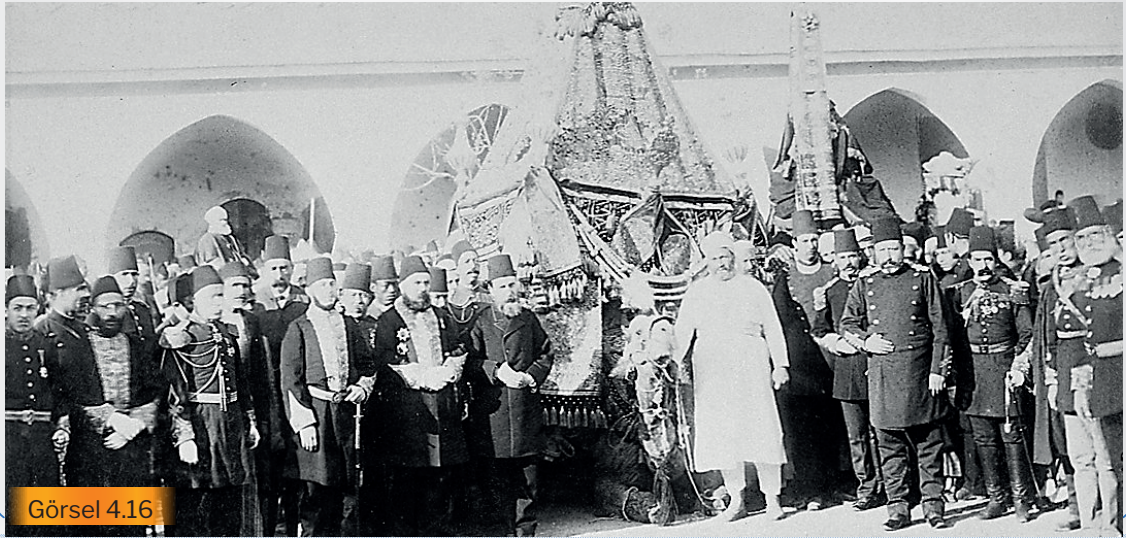
59 bk. A. S. ÜNVER, “Mevlâna’mızın Sözleri ve Halinden Alınacak Dersler”, İslam Medeniyeti Aylık mecmuası, Ocak sayısı, s. 22.

60 Sâmîha Ayverdi, “Âbide Şahsiyetler”, s. 120-121.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Osmanlı padişahları hac mevsiminden önce İstanbul'dan Haremeyn'e (Mekke ve Medine'ye), oranın en ileri gelenlerinden en yoksullarına varıncaya kadar dağıtılmak üzere, özel bir tören ve alayla para ve hediyeler gönderirlerdi. Buna "surre alayı" (surre: para kesesi) denilirdi. Topkapı Sarayı önünde toplanan padişah ve davetliler, Mekke ve Medine'ye gönderilecek mektupları ve yardım torbalarını, okunan Kur'an eşliğinde teslim ederler ve özel olarak süslenmiş develere yüklerlerdi. Üsküdar'dan yola çıkan surre alayı, kalabalık törenlerle uğurlanır ve karşılanırdı. Peygamberimize duyulan sevgiden dolayı onun soyundan gelen seyyit ve şeriflerin ihtiyaçları karşılanır, onlara da hediyeler gönderilirdi. Osmanlı Devletinin bu geleneği, Peygamberimize olan sevgisine ve nezaketine çok güzel bir örnektir.

(bk. Murat AKGÜNDÜZ, Surre-i Hümayûn Geleneği ve İslam Toplumunu Kaynaştırmadaki Rolü, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXII, s. 107-114.)

Görsel 4.16

Geleneklerimize baktığımızda nezaket kurallarına hassasiyet gösterildiğini ve insan ilişkilerinin önemsendiğini görürüz. Bizler dinimizin ve geleneğimizin bize bıraktığı bu incelikleri devam ettirmekle sorumluyuz. Bununla birlikte günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle insan ilişkilerinin çeşitlendiği çok farklı ortamlar oluşmuştur. Sosyal medya ve cep telefonları yeni iletişim alanları ortaya çıkarmıştır. Bizler bu ortamlarda da dinimizden ve kültürümüzden

Görsel 4.17

Telefonda da nezaket kurallarına dikkat etmeliyiz.

öğrendiğimiz nezaket kurallarına uygun davranmalıyız. Karşımızdaki kişiyi görmüyor olmak onunla iletişimimizde nezaketsiz tavırlar sergilemeyi gerektirmez. Sosyal medyada iletişim kurduğumuz kişilere karşı konuşmalarımızda dikkatli olmalı, hakaret içeren kaba, argo sözcükler kullanmamalıyız. Mahremiyete saygı duymalı, insanların özel hayatlarını araştırmamalıyız. Yediğimiz yemeğin, aldığımız kıyafetin fotoğrafını çekerek paylaşmamalı; sahip olduğumuz imkânları gösteriş yaparak sergilememeliyiz. Çevremizdeki insanlarla ilgilenmek ve sohbet etmek yerine, cep telefonu ile ilgilenmek nezaketsizliktir. Bu davranış insanların birbirlerine olan sevgi ve saygısını azaltır.

Trafikte de nezaketi elden bırakmamak gerekir. Araç kullanırken sabırlı ve nazik davranmaya özen gösterilmeli, kornaya gereksiz yere basılmamalı, gerektiğinde yol verilmelidir. Toplu taşıma araçlarında oturuşa ve gürültü yapmamaya dikkat edilmeli, diğer insanlar rahatsız edilmemelidir. Bütün bunlar Rabbimize, kendimize ve birlikte yaşadığımız insanlara karşı olan sorumluluklarımızın bir parçasıdır. Bize düşen de hayatımızı bu sorumluluk bilinciyle yaşamaktır.

PAYLAŞALIM

Toplu taşıma araçlarında aşağıdaki kuralların konulmasının sebebi sizce ne olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Görsel 4.18

YAZALIM

Aşağıdaki durumları okuyunuz ve bu durumlar karşısında nezaket sahibi biri olarak ne yapmanız gerektiğini boşluklara yazınız.

Kantinde tost almak için sıra bekliyorsunuz. Çok acıktınız. Bir öğrenci geldi ve sıraya girmek yerine en öne geçti...

.....

Yolda hızla yürürken karşıdan gelen birine çarptınız...

.....

Eve gittiniz ve annenizin odanızı tertemiz yaptığını gördünüz...

.....

Eve gittiğinizde küçük kardeşinizin en sevdiğiniz oyuncakınızı kırdığını öğrendiniz...

.....

Sokakta yürürken bir komşunuzu veya sınıftan bir arkadaşınızı gördünüz...

.....

Evde arkadaşınızla birlikte oyun oynuyorsunuz ve dedeniz sizden su istedi...

.....

Babanızdan bir oyuncak istediniz fakat babanız bunun şimdi mümkün olmadığını söyledi...

.....

Okula geldiğinizde ders başlamıştı ve geç kalmıştınız...

.....

Eve misafir geldiğini gördünüz...

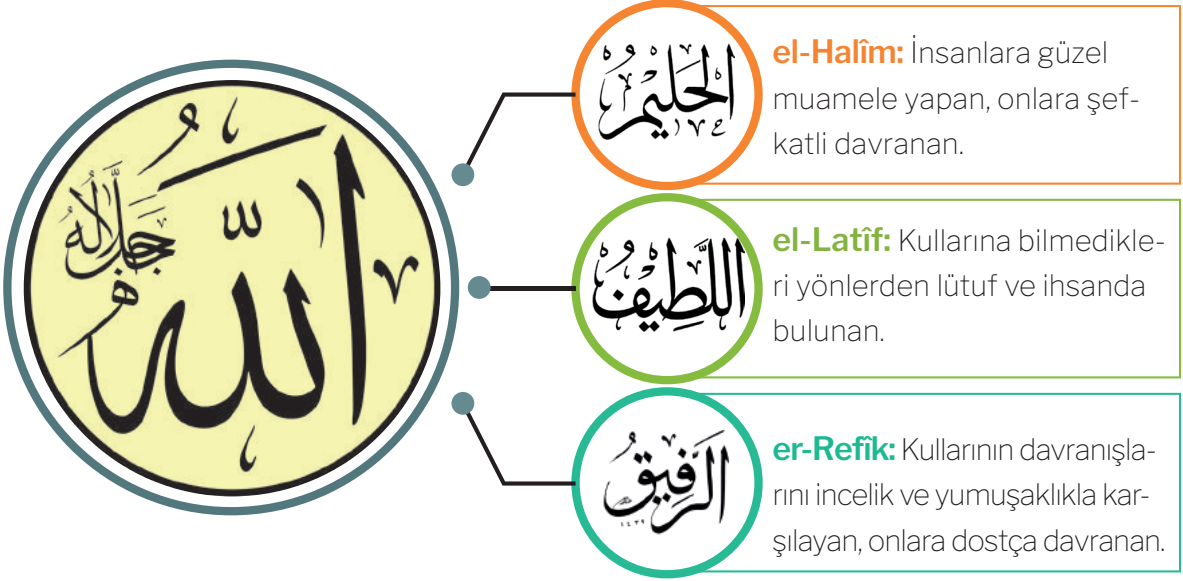
.....

Arkadaşlarınızdan birinin hasta olduğu için okula gelemediğini öğrendiniz...

.....

5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Yüce Allah'ın kullarına olan sevgisini anlatmak isteseniz nasıl örnekler verirsiniz?

el-Halîm

Hilm “Sabırlı ve temkinli, akıllı ve ağır başlı olmak” anlamına gelir. el-Hâlim, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden yani Esmâ-i Hüsnâ'dan biridir. “İnsanlara güzel muamele yapan, onlara şefkatli davranan, işledikleri suçları hemen cezalandırmayan, sabırlı ve temkinli olan, acele davranmayıp ileride olacak gelişmelere fırsat tanıyan.” anlamındadır.⁶¹ El- Halîm ismi Kur'an'da birçok yerde geçmektedir. Bunlardan bazılarında Yüce Allah'ın kendisi için, bazılarında ise Hz.İbrahim, Hz. İsmail veya Hz. Şuayb için kullanılmıştır.

Görsel 4.19

‘el-Halîm’ hattı

61 Bk. Bekir Topaloğlu, “Halîm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 15, s. 334., MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 149.

OKUYALIM

“İbrâhim cidden ağır başlı, hassas ruhlu, kendini Allah’a vermiş biriydi.”

(Hûd suresi, 75. ayet.)

“Dediler ki: Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını (putları), yahut mallarımız hususunda dile-diğimizi yapmayı terketmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen yumuşak huylu ve çok akıllısın!”

(Hûd suresi, 75. ayet.)

“İbrahim şöyle dedi: “Ben Rabbime (onun emrettiği yere) gideceğim. O bana yol gösterecektir. Ey Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla. Bunun üzerine kendisine akıllı ve edepli bir erkek çocuğu olacağını müjdeledik.”

(Saffât suresi, 99-101. ayetler)

Yüce Allah, insanları O’na kulluk etsinler diye yaratmıştır.⁶² Bunun için bazı emirler ve yasaklar koymuş ve bunlara uyulmasını istemiştir. Yüce Allah, kullarına karşı çok merhametlidir. Kulları için sayısız nimetler yaratmış, dünyayı onların hizmetine sunmuştur. İnsanları, düzeni bozacak, kötülük meydana getirecek şeylere karşı uyarılmış; iyi ve faydalı olan şeyleri de bildirmiştir. İlahi kitaplar ve peygamberler göndererek kullarını her konuda bilgilendirmiş, onlara nasıl bir kul olmaları gerektiğini öğretmiştir. Dünyayı bir sınav yeri olarak yaratan Yüce Allah, koyduğu kurallara uyanların mükâfatlandırılacağını, uymayanların ise cezalandırılacağını haber vermiştir.

İnsan, hataya düşebilen bir varlıktır. Unutabilir, yanılabilir, kötülük yapabilir ve Allah’ın (c.c.) koyduğu kurallara uymayarak gaflete düşebilir. Allah (c.c.) her şeyden haberdardır fakat kullarının bu hatalarını hemen cezalandırmaz. Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmuş-

⁶² bk. Zâriyât suresi, 56. ayet.

Görsel 4.20

Bütün canlılara karşı yumuşak huylu ve şefkatli olmak gerekir.

YORUMLAYALIM

“Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları hemen cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince gerekeni yapar. Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir.

(Fâtır suresi, 45. ayet.)

Yukarıdaki ayeti Allah’ın (c.c.) “el- Halîm” ismi bağlamında yorumlayınız.

tur: “... Şunu da bilin ki Allah içinizden geçeni hakkıyla bilir. Onun için Allah’a karşı gelmekten sakının ve yine şunu da bilin ki Allah gerçekten çok bağışlayandır, halîmdir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)”⁶³

Yüce Allah kullarına, hatalarından dönmeleri için fırsatlar tanır, zaman verir. Kullarına karşı merhametle muamele eder, onların yaptığı hatalardan dolayı tövbe etmeleri için sabırla bekler. Hatalarından dönen ve af dileyenler affedilir fakat hatasında ısrar eden kimselere adaletle muamele edilir. Yapılan hiçbir şey karşılıksız bırakılmaz. Kur’an-ı Kerim’de bu konuyla ilgili şöyle buyrulmuştur: “Sakin, Allah’ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Allah onları ancak, gözlerin dehşetle bakakalacağı bir güne erteliyor.”⁶⁴

OKUYALIM

Herkes Kendisine Yakışanı Yapar

Bir kişinin eşeği çamura batmıştı. Bu kaygı ile adamcağız çok üzgündü. Eşeğin çamura battığı yer kırıktı. Her yer karanlıktı. Yağmurlar yağıyor, seller akıyor, soğuk yeller esiyordu. Eşeğin sahibi bu tasa içinde sabaha kadar söylenip durdu. Dilinden ne dost kurtuldu ne düşman ne ahali kurtuldu ne de sultan. Adam böyle söylenirken olacak ya, padişah oradan geçti. Adamın sözlerini işitince padişah, ne dinleyebildi ne de cevap verebildi. Fakat kızdı:

“Eşeği çamura batmışsa benim suçum ne! Ben batırmadım ya. Benden ne istiyor, bana niçin kızıyor?” dedi. Emrindekilerden biri padişaha:

“Padişahım, verin cezasını. Dünyadan nam ve nişanı kalsın.” dedi. Büyük padişah düşündü, taşındı baktı gördü ki adam sıkıntı içinde bunalmış, eşeği çamura batmıştır. Zavallı adamın haline acıdı. Uygunsuz, yolsuz sözlerinden kabaran öfkesini yuttu. Tuttu, ona altın verdi, at verdi, kürklü kaftan verdi. Öfke zamanında merhamet ne güzel şeydir. Birisi o ihtiyara:

“Ey akılsız ihtiyar, bu cezadan nasıl kurtuldun, hayretteyim?” dedi. İhtiyar şöyle cevap verdi:

“Sus, ben o sırada dertli idim, kendime hâkim değildim. Bana yakışan şeyi yaptım. Padişaha gelince o da kendisine yakışan ihsanı yaptı.”

(bk. Şeyh Sâdî-î Şîrâzî, Bostan ve Gülistan, Terc: Kilisli Rıfat Bilge, s. 199-120.)

Biz, bir başkası hata yaptığında hemen öfkelenir ve sabırsız davranırız. Fakat Yüce Allah, emirlerine karşı gelenlere ceza vermekte aceleci davranmaz. Çünkü “...Allah çok bağışlayıcıdır, pek halîmdir.”⁶⁵

63 Bakara suresi, 235. ayet.

64 İbrâhîm suresi, 42. ayet.

65 Âl-i İmrân suresi, 155. ayet.

Bizler Yüce Allah'ın "Halîm" ismini daima hatırlamalı ve hatalarımızı fark edip O'nun verdiği müddet dolmadan af dilemeliyiz. Allah'ın (c.c.) hemen cezalandırmamasını fırsat bilmeli, O'nun Halîm ismine sığınmalıyız. Bununla birlikte Allah'ın (c.c.) bu güzel ismini kendi davranışlarımıza da yansıtmalı ve yumuşak huylu, affedici ve sabırlı olmalıyız. Yüce Allah: **"Güzel bir söz ve bağışlama, gönül kırarak verilen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir."**⁶⁶ buyurarak insanlara güzel söz söylemenin, affetmenin, gönül kırmamanın önemini bildirmiştir.

el-Latîf

Latîf, Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biridir. "İnce, şeffaf olmak, merhametle ve şefkatle davranmak, yaklaşmak ve iyilik yapmak" anlamlarına gelir.

Allah'ın (c.c.) kullarına bilmedikleri yönlerden lütuf ve ihsanda bulunması, hiç ummadıkları yerlerden faydalanmaları için sebepler yaratmasıdır. Allah'ın (c.c.), bütün işlerin en ince ve gizli yönlerini bilmesidir.

Yüce Allah, bizlere sayısız nimetler vermiştir. Kâinatı eşsiz güzellikteki varlıklarla donatmış ve bunları hizmetimize sunmuştur. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de bize olan lütfunu şöyle örneklendirmiştir: **"Görmedin mi, Allah gökten yağmur indirdi de bu sa-yede yeryüzü yeşeriyor. Gerçekten Allah çok lütfkârdır, her şeyden haberdardır."**⁶⁷

Rabbimiz, ihtiyaçlarımızı en iyi bilendir. Aklımızdan ve kalbimizden geçen her şeyi bilir. Gizlediklerimizi ve açığa vurduğumuz her şeyi en ince ayrıntısına kadar görür. Yüce Allah, bununla ilgili bir ayette şöyle buyurmuştur: **"Sizler, sözlerinizi gizleseniz de açıklasanız da birdir; O, kalblerde olanı bilir. Bizimle birlikte kâinattaki her zerreyi ve içinde sakladıklarını bilir. Yaratan bilmez olur mu? O, Latif'tir, haberdardır."**⁶⁸ Yüce Allah, bir başka ayette de: **"... Gökyüzünde, yeryüzünde veya bir kayanın içinde hardal tanesi ağırlığında bir şey olsa, onu dahi bilir ve huzuruna getirir. Doğrusu Allah Latif'tir, her şeyden haberdardır."**⁶⁹ buyurmaktadır.

Görsel 4.21

'el-Latîf' hattı

66 Bakara suresi, 263. ayet.

67 Hac suresi, 63. ayet.

68 Mülk suresi, 13-14. ayetler.

69 Lokman suresi, 16. ayet.

*Latîf olan Allah (c.c.);**Bütün fayda ve güzellikleri en ince ayrıntılarıyla bilendir.**Yarattıklarının ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilen ve bu ihtiyaçları incelikle onlara ulaştırandır.**Yarattıklarına yumuşaklıkla davranan, merhametli ve lütufkâr olandır.**İnsanlara bilmedikleri ve ummadıkları yerden ihsanda bulunandır.**İnsanları güçlerinin üstünde bir şeyle sorumlu tutmayandır.**İnsanlara hak ettiklerinin fazlasını veren, itaat ettiklerinde kullarını öven, isyan ettiklerinde rızıklarını kesmeyendir.**İnce işleri, sırları, her şeyin detayını bilendir.**Kendisi gözle görülmeyendir.**Kullarına hem dünya hayatında hem de ahirette lütufta bulunandır.**(bk. Ramazan Sönmez, el-Esmâü'l-Hüsnâ, s. 257.)*

Latîf olan Allah (c.c.) ağaçta yuvasını yapmış bir kuşu, denizin derinliklerindeki mercanları, atmosferdeki ses dalgalarını, toprağın altındaki solucanları ve daha pek çok varlığı bütün incelikleriyle bilir. Çünkü Rabbimiz, bütün bunları yaratandır. En güzel şekilde yaratan ve yarattıklarının bütün inceliklerini en iyi bilendir. Bu durum bir ayette şöyle ifade edilmektedir: **“O hiç yarattığını bilmez mi? O Latîf’tir, her şeyden haberdardır.”**⁷⁰

Yüce Allah, bizlere nimetlerini cömertçe verir. Onları bizim için çoğaltır. Hiç beklemediğimiz anlarda bize türlü türlü yerlerden rızıkını ulaştırır. Rızık dağıtırken, kendisine inanan ve inanmayan ayrımı gözetmez. O, bütün kullarına karşı lütufkârdır. Dilediğini, dilediği şekilde rızıklandırır. Yüce Allah, konuyla ilgili bir ayette şöyle buyurmuştur: **“Allah, kullarına çok lütufkârdır, dilediğini rızıklandırır. O, kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.”**⁷¹

SUNUM HAZIRLAYALIM

Siz de Allah’ın (c.c.) Latîf ismine örnek olacak görseller bulunuz. Bulduğunuz görsellerle sunum hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

70 Mülk suresi, 14. ayet.

71 Şura suresi, 19. ayet.

OKUYALIM

Düşünmek

Düşünmek ne güzel bir kabiliyettir! İnsan düşündükçe neler neler bulur. Her şeyin iyisini, güzelini, doğrusunu bulmak ve görmek için düşünmeliyiz...

Bilim adamları buluşlarını düşünerek yapmışlar, ressamalar resimlerini düşünerek çizmişler, yazarlar kitaplarını düşünerek yazmışlar.

Belki duymuşsunuzdur Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde "Düşünmezler mi?" diye sorulur... Haydi gelin bizde birlikte Rabbimizin yarattığı güzellikleri düşünelim. Böylece O'na olan sevgimizi arttıralım.

(Hekimoğlu İsmail, Kalbim Küçük Sevgim Büyük, s. 16.)

Görsel 4.22

Görsel 4.23

Görsel 4.24

Yüce Allah bizleri şefkat ve merhametle donatmıştır. Kul olarak sorumluluklarımızdan biri de Rabbimizin güzel isimlerini kendimize kılavuz edinmektir. Yüce Allah'ın bizden esirgemediği lütfu biz de diğer canlılardan esirgememeliyiz. Onlara nazik davranmalı, yumuşak davranmalı ve şefkat göstermeli, merhametle muamele etmeliyiz. Sahip olduğumuz imkânları paylaşmayı bilmeliyiz. Latîf olan Allah'a (c.c.) karşı inancımız bizi de lütufkâr hale getirdiğinde Rabbimize olan bağlılığımız da güçlenecektir. Bu nedenle Allah'ın (c.c.) cömertliği, ihsanı ve inayeti bizi de cömert olmaya, iyilik yapmaya, insanlara faydalı olmaya yöneltmelidir. Herkese karşı incelik göstermeli, nazik davranmalıyız. Onur kırmadan iyilikte bulunmalı, gönül incitmemeliyiz.

NOT EDELİM

"Gözler O'nu idrak edemez, halbuki O gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır."

(En'âm suresi, 103. ayet.)

KONUŞALIM

“...Doğrusu Rabbim bana çok şey lütfetti. Çünkü beni zindandan çıkardı ve şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki benim Rabbim dilediğine lütfedendir. Kuşkusuz O, çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

(Yûsuf suresi, 100. ayet.)

Yukarıdaki ayeti okuyarak aşağıdaki soruların cevapları üzerinde arkadaşlarınızla konuşunuz.

*Yüce Allah, Hz. Yusuf'a ne gibi lütuflarda bulunmuştur?

*Sizce Hz. Yusuf'un bu lütufları dile getirmesindeki amacı ne olabilir?

*Bizim üzerimizde Yüce Allah'ın ne gibi lütufları vardır?

*Bizler bu lütufların farkında mıyız?

*Bizler de Hz. Yusuf gibi üzerimizdeki lütufları dile getirecek olsak neler söyledik?

er-Refik

er-Refik ismi rıfk kökünden türemiştir. Rıfk; incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.⁷² Rıfkın zıddı ize şiddet, kabalık ve sertliktir.

Yüce Allah, refiktir. Yarattığı her şeyde ve kullarına karşı muamelelerinde bunu görmek mümkündür. Bütün canlılara dikkatle baktığımızda yaratılıştan gelen bir güzellik görürüz. Hayranlık uyandıran bu güzellikler Allah'ın (c.c.) yaratışındaki inceliğin bir göstergesidir. Aynı zamanda Allah'ın (c.c.) kullarının hatalarını ve yanlışlarını hemen cezalandırmayıp uyarması, yanlıştan dönmek için fırsat vermesi, tövbe edenleri affetmesi yine O'nun refik oluşundandır. Bu Allah'ın (c.c.) kullarına olan merhametinin ve lütfunun da bir göstergesidir.

'er-Refik' hattı

72 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.

Allah (c.c.), kullarına karşı nasıl yumuşak davranıyorsa kullarının da birbirine ve hatta bütün canlılara karşı yumuşaklıkla, nezaketle davranmasını istemiştir. Kabalık ve sertlikten kaçınılmasını, hatalara karşı müsamahakâr olunmasını tavsiye etmiştir. Çünkü rıfk ile hareket etmek insanları dostluğa ve kardeşliğe götürür. Düşmanlıklar azalır, iyilikler artar ve insanların birbiriyle iletişimi gelişir. Yüce Allah bununla ilgili **“İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir.”**⁷³ buyurmuştur. Kişi kendisine yapılan kötülüğü sabırla karşılayıp iyilikle karşılık verdiğinde aradaki düşmanlık zamanla yok olur. Kötülük yapan kişilerin kalbi zamanla yumuşayabilir hatta yerini sevgi ve merhamet alabilir. Kötülük yapana kötülükle karşılık vermek ise düşmanlıkları artırdığı gibi dönülmeyecek büyük hatalar yapılmasına sebep olur. İnsanların arasında sevginin, saygının kalmadığı huzursuz bir ortam oluşturur.

Peygamber Efendimiz çevresindeki inanan inanmayan herkese daima rıfk ile davranmıştır. Onun bu tutumu İslamiyet’in hızla yayılmasında da etkili olmuştur. Bizlere de *“Yumuşaklıktan mahrum olan hayırdan mahrum olur.”*⁷⁴ buyurarak hayra ulaşmak için yumuşak huylu olmayı tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber, yumuşak huylu olmanın Allah’ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmaya vesile olacağını *“Şüphesiz Allah refiktir. Rıfkı (yumuşak huyluluğu) sever.”*⁷⁵ hadisiyle bildirmiştir.

Başta insanlar olmakla birlikte bütün canlılara karşı yumuşak davranarak Allah’ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanma yolunda bizler de çaba göstermeliyiz. Kötülüklere bile iyilikle karşılık vermeye çalışmalı, düşmanlıklar yerine dostlukları artırmalıyız. Çevremizdeki kaba ve sert davranan kişilere de iyiliği emrederek toplumumuzun daha huzurlu olmasına katkı sağlamalıyız.

TARTIŞALIM

“Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.”

Yukarıdaki atasözünün vermek istediği mesajı düşününüz. Davranışlarını bu mesajı önemseyerek şekillendirmeye çalışan birinin nelere dikkat etmesi gerektiğini arkadaşlarınızla tartışınız.

⁷³ Fussilet suresi, 34. ayet.

⁷⁴ Müslim, Birr, 74.

⁷⁵ Müslim, Birr, 77.

Daha fazlası için

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız.

1. (.....) İnsan ilişkilerimizi sevgi, saygı, güven, dürüstlük ve adalet gibi değerler üzerine inşa ederiz.
2. (.....) Müslümanlar çoğu zaman nezaket ve edebe uygun davranışlarda bulunmalıdırlar.
3. (.....) İslam’da nezaketin temel kaynağı Kur’an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sünnetidir.
4. (.....) Yüce Allah, bizlere bazı durumlarda nezaketli olmayı emretmiştir.
5. (.....) Toplum içerisinde kulaktan kulağa fısıltı ile konuşmak yanlış anlaşılmalara sebep olacağından nezakete aykırı bir davranıştır.

(Hz. Peygamber, el-Latif, er-Refik, edep, rıfk, nazik, el-Halim, geleneklerimiz, âdâb-ı muâşeret, nezaket)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranmaya denir.
2., insanlara güzel davranışta bulunma, utanma ve zarafet demektir.
3. Allah’ın (c.c.) kullarına lütuf ve ihsanda bulunması, bütün işlerin en ince ve gizli yönlerini bilmesini anlatan ismi’tir.
4. Yüce Allah’ın incelik ve yumuşaklıkla davranan anlamındaki güzel ismi’dir.
5. Bir Müslümanda bulunması gereken incelik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özellikleredenir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Nezaket kuralları insanların günlük hayatta birbirlerine karşı uymaları gereken kurallar ile sergilemeleri gereken davranış örneklerini içerir. Aynı zamanda İslam'ın emrettiği tüm ahlak kuralları da nezaket kurallarını meydana getirir. Nezaketli ve edepli davranışlar bizleri hata yapmaktan, geçimsizlikten, kavgı ve düşmanlıktan uzak tutarak erdemli bireyler haline getirir.

Yukarıdaki metinden aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

- A) İslam'ın ahlak ilkeleri, nezaket kurallarını oluşturur.
- B) Nezaket, kişiyi erdemli hale getirir.
- C) İnsanlar birbirlerine karşı nazik olmakla sorumludur.
- D) Nezaket kuralları öncelikle çalışma hayatında geçerlidir.

2. **İslam'da nezaketin en temel kaynakları aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?**

- A) Örf ve âdetler
- B) Dinî ve millî bayramlar
- C) Kur'an ve sünnet
- D) Gelenek ve görenekler

3. **Aşağıdaki davranışlarından hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nezaketini gösteren davranışlardandır?**

- A) Suç işleyen en yakını bile olsa adaletle davranması.
- B) Allah'tan (c.c.) aldığı mesajları eksiksiz bir şekilde tebliğ etmesi.
- C) İnsanları uyarırken yumuşak bir dil kullanması.
- D) Namazlarını aksatmadan kılması.

4. Eren, selam vererek eve girdi.
Mehmet, otobüste yayılarak oturdu.
Hanife, mescitte kimseyi rahatsız etmemek için telefonunu sessize aldı.
Büşra, eve gelen misafirlere “Hoş geldiniz.” dedi.

Yukarıdaki kişilerden hangisi nezaket kurallarına uygun davranmamıştır?

- A) Büşra
- B) Eren
- C) Hanife
- D) Mehmet

5. Nezaket, davranışlarda incelik ve güzelliştir. İnsan ilişkileri ve toplum huzuru için insanların nezaket kurallarına dikkat etmeleri gerekir. Kaba, katı, kötü söz ve davranışlar nezakete aykırı, insan ilişkilerini olumsuz etkileyen davranışlardır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi yukarıdaki metinden çıkarılamaz?

- A) Nezaket sahibi insanlar güzel davranışlar sergiler.
- B) Nezaket kurallarına uyulan toplumlarda insanlar daha huzurlu olur.
- C) Nezaket sahibi insanlar birbirleriyle daha iyi geçinir.
- D) Nezaket kuralları, geleneklerimizden gelen kurallardan oluşur.

6. İnsanları küçümseme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, kibirlenenleri sevmez.”

(Lokman suresi, 18. ayet.)

Yukarıda verilen ayette Lokman (a.s.) oğlunu hangi davranışa yönlendirmektedir?

- A) Mütevazi olmak
- B) Hoşgörülü olmak
- C) Saygılı olmak
- D) Cömert olmak

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İslam'da nezaketin önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Kur'an-ı Kerim'deki nezaketli davranış örnekleri nelerdir? Beş tanesini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Peygamber Efendimizin nezaketine üç örnek yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden er-Refik'i açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. Geleneğimizde yer alan nezaket örnekleri nelerdir? Beş tanesini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

A

aciz: Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.

âdâb-ı muâşeret: Bir toplulukta uyulması gereken ve insanlar arasındaki davranışları düzenleyen nezaket, saygı ve görgü kuralları.

adalet: Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

adap: Edeple ilgili usûller ve esaslar.

ahali: Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk, halk.

ahîlik: Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'da kurulan ve gelişen dinî ve toplumsal yönü olan esnaf teşkilatı.

ahiret: Dünya hayatındaki amellerin söz, davranış ve eylemlerin sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceği zaman.

ahlak: 1. Huy, mizaç, karakter. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

âlim: Çok bilen (kimse), bilici, bilgin.

amel: Yapılan iş, eylem, fiil. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.

argo: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoğunlukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

asgarî: En az, en aşağı, en düşük, en alt, minimum.

ashab: bk. sahabi.

asr: Zaman, devir, çağ. İkinci vakti.

ayet: 1. Kur'an-ı Kerim'de sureleri meydana getiren kelime ya da cümlelerin her biri. 2. Açık alamet, işaret, delil, kesin kanıt, ibret. 3. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine işaret eden her şey.

B-C-Ç

basîr: Kusursuz ve eksiksiz olarak tam gören; her yönden işlere vâkıf olan, olayların içyüzünü bilen anlamında Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biri.

bilakis: Tersine olarak, tam tersine, tersine, aksine.

boşboğaz: Saklanması gereken şeyleri söyleyiveren, sır saklayamayan, gevez.

cesaret: 1. Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik.

cimrilik: Cimri olma durumu, eli sıkılık, pintilik, sıkılık.

cömertlik: Paylaşımçılık, eli açıklık, yardımseverlik.

D-E-F

dalkavukluk: Yarar sağlamak için kendisinden üstün ve varlıklı olanlara aşırı saygı göstererek gözlerine girmeye çalışan kimse, yaltakçı, yağcı.

din: 1. Âdet, yol, gidişat. 2. Ceza, mükâfat, hesap, ceza ve mükâfatın karşılığının verildiği gün. 3. Allah (c.c.) tarafından peygam-

berler aracılığıyla gönderilen, aslını koruyan ve insan eliyle herhangi bir değişikliğe uğramayan din, gerçek din, İslam dini.

doğruluk: Doğru olma hâli, dürüstlük. Söz, iş ve davranışlarında gerçeği gözetmek.

ecir: 1. Ücret, karşılık. 2. İbadetlere ve güzel davranışlara verilen ahiret mükâfatı, sevap.

edep: Toplum töresine uygun davranma. İyi ahlak, incelik, terbiye.

ehl-i kitap: 1. Kitap sahipleri. 2. Müslümanlar dışındaki kutsal kitap sahibi din mensupları, Yahudiler ve Hristiyanlar.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

esmâ-i hüsnâ: Allah'ın (c.c.) her an, her yerde ve her zerrede tecelli eden yüce varlığını, birliğini, kâinat üzerindeki mutlak hâkimiyetini ve bütün yönleriyle erişilmez bir mükemmelliğe sahip bulunduğunu belirten ve yalnız O'na ait olan en güzel isimler.

fani: Ölümlü, gelip geçici.

ferah: Kalp, gönül, iç vb.nin sıkıntısız, tasasız olma durumu.

fıtır: Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka. Miktarı ortalama olarak sabahlı akşamlı bir günlük yiyeceğin parası hesaplanarak belirlenir. Bu miktar, fitrenin en alt sınırı olup en üst sınırı ise dinen belirlenmemiştir. Herkes zenginliğine göre fitre vermelidir.

fıtrat: 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı. 5. Geçmiş peygamberlerin ve dinlerin üzerinde ittifak ettikleri; Müslümanların yerine getirmesi gereken dini esaslar. 6. İnsanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek; Tanrı vergisi öz.

G-Ğ

gaflet: Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik.

gayb: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Henüz içinde yaşanılmayan gelecek zaman ve gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar. 4. Öldükten sonra dirilme, cennet, cehennem, hesap günü gibi insanın duyu organları ve akıllarıyla haklarında bilgi edinemeyecekleri âlem.

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

giybet: Bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme.

görgü: Bir kimsenin bilgi ve anlayışının artmasına, görüş ve şahsiyetinin geliş-

mesine yardım eden her türlü olay ve tecrübeden kazandığı davranış inceliği, insanlarla olan ilişkilerde gerektiği yerde gerektiği gibi davranma meziyeti.

görgü kuralları: Bir toplulukta uyulması gereken ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen nezaket ve saygı kuralları, adab-ı muaşeret.

günah: Allah'ın (c.c.) emirlerine aykırı davranış. Dinen suç ve hata sayılan şeyler.

güvenilirlik: Güvenilir olma durumu.

H

hakikat: 1. Bir şeyin aslı ve esası, iç yüzü. 2. Sözün gerçeğe uygun olma durumu.

halim: "İnsanlara güzel muamele yapan, onlara şefkatli davranan, işledikleri suçları hemen cezalandırmayan, sabırlı ve temkinli olan, acele davranmayıp ileride olacak gelişmelere fırsat tanıyan" anlamında Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden biri.

hamd: 1. İyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme, övme, ululama, yüceltme. 2. Allah'a (c.c.) teşekkür, şükran. 3. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a (c.c.) yapılan şükür.

haram: Dinen sorumluluk çağına ulaşmış olan herkese, Allah'ın (c.c.) yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış.

hardal: Sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki.

haslet: Özellik, huy, tabiat.

hassasiyet: Hassas olma durumu, hassaslık, duyarlılık.

hat: Güzel yazı çalışması.

hatır: Durum, keyif, hâl. Birine karşı duyulan saygı, sevgi.

hattat: Güzel yazı yazma ustası.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

helal: 1. Dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şey. 2. Dinin haram kılmadığı yollardan elde edilen kazanç.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika.

hitaben: Sözü birine yönelterek, hitap yoluyla.

huşû: 1. İtaat etme, boyun eğme, tevazu gösterme, alçak gönüllü olma. 2. Mutlak bir teslimiyetle Allah'ın (c.c.) isteklerini yerine getirme.

hükümlanlık: Egemenlik, hâkimiyet.

hürmet etmek: Saygı göstermek, saymak.

I-İ-J

irz: Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da yapmakla yükümlü oldukları davranışların tümü.

icabet etmek: Çağrı üzerine gitmek, katılmak. Bir buyruğa, bir isteğe uygun olarak davranmak.

idrak: Akıl erdirmek, anlamak, kavramak.

iffet: 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

ihlas: 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, rıyanın karşıtı. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakâr ve iki yüzlülükten uzak olma. 3. İnsanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesi.

ihсан: 1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ilah: 1. Hak olsun batıl olsun tapınılan her türlü varlık, tanrı, mabut. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık. 3. Hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme hakkı elinde olan, sevgi, saygı ve yüceltmede eşsiz kabul edilen mutlak varlık, Allah.

ilim: Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara ait yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim.

imam: Camilerde cemaate namaz kıldıran ve başta Kur'an-ı Kerim bilgisi olmak üzere diğer İslami ilimlere sahip kişi.

iman: 1. İnanma, tasdik etme. 2. Emniyette olma, güvende olma, güven verme. 3. Son peygamber Hz. Muham-

med'e ve onun tarafından insanlığa bildirilen şeylere hiçbirini dışta bırakmaksızın inanma, onun doğruluğu konusunda herhangi bir kuşku duymama.

inayet: Lütuf, ihsan, iyilik. Gayret, dikkat.

infak: 1. Karşılıksız yardım, sadaka verme. 2. Zekât. 3. Kişinin kendisi, ana ve babası, çocukları ve eşi için yapmış olduğu her türlü meşru harcama.

irade: Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi.

israf: Saçıp savurma, harcamalarda orta yoldan sapma, ölçüyü aşma ve aşırılık yapmak suretiyle sahip olduğu nimetleri gereksiz yere tüketme.

itaat: Boyun eğme, uyma, dinleme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme.

izzet: 1. Değer, itibar, şeref, yücelik, kuvvet ve kudret, galebe, üstünlük, büyüklük. 2. Kişinin insani değerlerle bezenerek geçici dünya menfaatleri karşısında şahsiyetli ve onurlu davranması, Müslüman olmayanlara karşı varlıklı olması.

K

kâfir: Hz. Peygamberi ve onun Allah'tan (c.c) getirdiği kesinlikle sabit olan şeyleri yalanlayan, tevatür yoluyla bize ulaşmış bulunan hükümlerden birini ya da birkaçını inkâr eden kişi.

kâinat: Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu bütün varlıklar, evren.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kerem: 1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

kılavuz: Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil.

kır: Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır.

kibir: 1. Büyüklenme, büyüklük taslama, kendini üstün görme, böbürlenme. 2. Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının özünü kavrayamayarak kendini büyük görüp başkalarını küçük görmesi.

kudret: “Her şeye gücünün yetmesi, dilediğini dilediği zamanda var veya yok etmesi” anlamında Allah’ın (c.c.) sıfatlarından biri.

kulak kesilmek: Büyük bir dikkatle dinlemek.

L

lanet: Allah’ın (c.c.) sevgi ve ilgisinden yoksun olma, beddua.

latîf: “En ince işlerin bütün inceliklerini bilen, en ince şeyleri yapan, kullarına ince yollardan çeşitli faydalar ulaştıran” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden) biri.

letafet: Hoşluk, güzellik, incelik. Maddî varlığı gözle görülebilecek gibi olmama.

lütfetmek: İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak. Lütuf olarak yapmak, izin vermek, müsâade etmek. Bağışlamak, ihsan etmek, lütfetmekta bulunmak.

lütuf: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Nazik ve merhametli davranma. 3. Kulu, Allah’ın (c.c.) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahî yardım

lütufkâr: Lütfeden, iyi ve yumuşak muamele eden (kimse), iyilikçi. Veren, ihsan eden, kerem sahibi (kimse), cömert.

M

mağfiret: 1. Örtme, gizleme, bağışlama, af, yarlıgama. 2. Allah’ın (c.c.), kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

malayani: Boş ve yararsız, saçma.

mâsiva: Allah (c.c.) dışındaki fani şeyler.

meal: Anlam, mana. Kur’an-ı Kerim tercümelerine verilen isim.

merhamet: Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duymak ve ona karşı yardım hisleriyle dolmak, acımak.

muamelât: İslam dininin toplum hayatını düzenleyen hükümleri.

muamele: Başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum. Bir işi yapmak veya sonuçlandırmak için takip edilmesi gereken yol, tutum.

muaşeret: İnsanların birbiriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunması.

muazzam: 1. Çok büyük. 2. Güçlü, önemli. 3. Alışılmışın sınırlarını aşan.

muhafaza: Koruma, saklama.

muhatap: Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.

musafaha: Selamlaşma, tebrikleşme, dostluk gösterme vb. bir amaçla el sıkışma, tokalaşma.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

mushaf: Hz. Peygamber'e gelmiş olan vahiylerin tümünün iki kapak arasında toplanmış olan biçimi.

muzaffer: Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş.

mübarek: 1. Bereketli, hayırlı, uğurlu, kutlu, feyizli. 2. Sevilen, beğenilen ve yüce kabul edilen şeyler için kullanılan bir saygı sözü.

mühim: Önemli.

mühlet: Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vade, mehil.

mükafât: Ödül.

mülk: 1. Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal. 2. Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamamı, memleket.

mümin: Allah'a (c.c.), onun birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve resulü olduğuna, Allah'ın (c.c.) Peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu emirlerin hepsine ayrıntılarıyla inanan, inandığını diliyle söyleyen, davranışları ve ibadetleriyle inancını dışa yansıtan kimse.

münafık: 1. İnsanların arasını bozan, bölücülük yapan, toplumu karıştıran,

fesatçı, nifak çıkaran, iki yüzlü kimse. 2. Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse.

münezzeh: Eksiklik, noksanlık, kötülük vb. şeylerden arınmış olan. Yüce Allah'ın yarattığı canlılara özgü eksiklik ve kusurlardan uzak olması.

mürit: Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.

müşamaha: Anlayışlı olma, hoşgörülü davranma.

müşrik: Allah'a (c.c.) ortak koşan kimse.

mütevazı: Alçak gönüllü. Gösterişsiz, iddiasız.

N

nafile ibadet: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nail olmak: Ermek, ulaşmak.

namaz: Her Müslümanın yerine getirmesi gereken İslam'ın beş temel esasından biri.

nankörlük: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeme.

nasip: Birinin payına düşen şey. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey.

nazar: Göz atma, bakma, bakış. Göz değmesi, nazara gelme.

nazik: Başkalarına karşı saygılı davranan. İnce yapılı, narin. Özen, dikkat

gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen.

nebi: Allah'ın (c.c.) elçisi, peygamber.

nefs (nefis): 1. Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği. 2. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve incelikli davranma, incelik, naziklik.

nimet: 1. Allah'ın (c.c.) canlıların faydalanması için yarattığı şeyler. 2. İyilik, başgış. 3. Allah tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.

niyet: 1. Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme. 2. Namaz, oruç, abdest gibi ibadetlere başlarken bu ibadeti yapmaya karar verdiğini sözle söyleme veya içinden geçirme.

nizam: Düzen, uyum.

ların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

razi: Hoşnut ve memnun olan.

rencide etmek: İncitmek, kalbini kırmak.

resul: Allah'ın (c.c.) elçisi, peygamber.

rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezaketle davranma, yavaşlık, mülayimlik.

rıza: Hoşnutluk, memnunluk.

rızık: Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riya: 1. Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. Allah (c.c.) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirmeye isteği, ibadetleri Allah'tan (c.c.) başkasına sunma.

O-Ö-P-R

öz denetim: Kişinin kendisini belli amaçlar ve hedefler doğrultusunda denetleyip kısıtlaması, otokontrol.

rab: 1. Allah. 2. Yaratan ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp terbiye eden. 3. Rızık veren, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılıksız olarak bol bol veren. 4. Yaratmış olduğu varlıkları sürekli gözetim altında tutan, tüm varlıkların hayatlarını devam ettirmeleri için onlarla ilgili doğal kuralları koyan, dünyada mutlu olmaları için katından kanunlar ve vahiy gönderen.

rahmet: İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. Birinin suçunu bağışlama, affetme. Sevap, lütuf ve ihsan. Bütün varlık-

S-Ş

sa'y: 1. Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht. 2. Hacda Safâ ile Merve arasında süratle gidip gelme.

sadaka: Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah (c.c.) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

sahabi: Arkadaş, dost, veli. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse. Çoğulu; ashab veya sahabe.

salât: bk. Namaz.

salih amel: Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

savurganlık: Saçıp savurma, harcamalarda orta yoldan sapma, ölçüyü aşma ve aşırılık yapmak suretiyle sahip olduğu nimetleri gereksiz yere tüketme.

seyyit: Hz. Peygamber'in soyunu, torunu Hz. Hüseyin (r.a.) aracılığıyla devam ettiren müminler, Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenler.

sıdk : 1. Doğruluk, doğru sözlülük, samimi davranış, içtenlik. 2. Öz ile sözün, söz ile davranışların birbirine uyması, kişinin olduğu gibi görünüp görüldüğü gibi olması durumu. 3. "Allah'tan (c.c.) almış oldukları emirleri insanlara olduğu gibi bildiren ve hayatlarının hiçbir anında hiçbir şekilde yalan söylemeyen ve dosdoğru davranan." anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

sıla-i rahim: 1. Akraba ziyareti. 2. Anne baba başta olmak üzere tüm akrabalar arasında güzel ilişki kurma, onları ziyaret etme, hâl ve hatırlarını sorma, maddi manevi yardımda bulunma, gönüllerini alma.

sövmek: Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemek, küfretmek.

sure: Kur'an-ı Kerim'in 114 bölümünden her biri.

surre alayı: Osmanlı Devleti'nde her yıl recep ayının on ikisinde Hicaz'a gitmek üzere törenle yola çıkarılan ve padişahların armağanlarını taşıyan topluluk.

sünnet: 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hal, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve onaylamalarını içeren örnek davranışlar.

süvari: Atlı asker.

şan: Ün, nam, şöhret, şeref.

şari': Din ve hukukun kaynağını, hüküm koyma yetkisinin asıl sahibini belirtmek için kullanılan fıkıh usulü terimi.

şefaat: Allah'ın (c.c.) katında değerli bir müminin; peygamberlerin, sıddıkların, âlimlerin ve şehitlerin başka bir Müslüman için Allah'tan (c.c.) hayır istemeleri, onun günahlarının affedilmesi ve ahirette karşılaşacağı azabın kaldırılması için Allah'tan (c.c.) dilekte bulunmaları.

şefkat: Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şehadet: 1. Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma. 2. Allah (c.c.) yolunda, millî ve manevi değerler uğrunda ölme, canını feda edip şehit olma. 3. Bir şeyin gerçekliğini, doğruluğunu tasdik etme.

şeref: Onur.

şerif: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) torunu Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelen mümin.

şükür: Kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin onun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi.

T

taaccüp: Şaşmak, hayret etmek.

takva: 1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme.

tanzim: Düzenleme, düzen verme, yoluna koyma.

tasdik etmek: Onaylamak, doğrulamak.

tasvip etmek: Bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtme, onama, uygun bulma.

tasvir etmek: Betimlemek. Resim yapmak.

tatmin: Doyum, doymak.

tavsiye: Öğütme, yol gösterme.

taziye: Ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme, taziyet.

tebliğ: Açıklanması gereken dini bir hükmü, yerine göre örnekler vererek yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma.

tecessüs: Bir şeyin iç yüzünü anlamaya, merakını gidermek için kendini belli etmeden öğrenmeye çalışma, aslını anlamak için gözetleme. Araştırma, tahkik, tetkik. Görme, anlama merakı.

tedarik etmek: Araştırıp bulma, sağlama, elde etme. Hazırlık.

tekbir: 1. Büyük görme, yüceltme, ululama, büyüklüğünü kabullenme. 2. Allah'ın (c.c.) büyüklüğünü, yüceliğini anmak için

söylenen ve "Allah en büyüktür." anlamına gelen 'Allahu Ekber' sözü.

temkinli: Davranışlarında ölçülü olan.

terbiye: İstenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme. Bu iş sonunda elde edilen ve kişinin davranışlarında, diğer insanlarla olan ilişkilerinde görülen ölçülü ve ince davranış biçimi. Görgü, bilgi.

teslimiyet: Teslim olmak, boyun eğmek, kendini vermek.

tespih: Allah'ı (c.c.) yüceliğine layık olmayan kusur ve eksikliklerden, yanlış nitelendirmelerden gerek inanç, gerekse söz ve kalp ile tenzih etme, uzak tutma, arındırma.

tevazu: Alçakgönüllülük, kibirli olmamak, büyüklük taslamamak.

tevekkül: İnsanın üzerine düşeni yapması ve işlerinde Allah'a (c.c.) dayanıp, güvenerek hareket etmesi.

tevhid: 1. Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed O'nun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe ilallah, Muhammedün resulullah." cümlesine kalp ile inanıp dil ile söyleme.

tezahür: Ortaya çıkma, görünme. Belirti.

tırtıl: Yumurtadan çıkan kelebek kurtçuklarının ilk durumu

U-Ü

ulu: Yüce, itibarlı, şerefli.

ücrâ: Çok uçta, kenarda veya kıyıda köşede olan.

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

V-Y-Z

va'd: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vakar: 1. Ağırbaşlılık, heybet, ciddiyet. 2. Onur, haysiyet, izzet ve şeref.

vâkıf olmak: Bilmek, öğrenmek.

vasıf: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

veresiye: 1. Karşılığı sonra ödenmek üzere, peşin karşıtı. 2. Özensiz, gönülsüz, önem vermeden.

vesile: Sebep, bahane. Fırsat, elverişli durum.

yegâne: Tek, biricik.

zaaf: 1. Düşkünlük. 2. İrade zayıflığı. 3. Eksiklik, yetersizlik.

zan: Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı. Şüphe, kuruntu, işkil.

zarafet: İncelik, zarıflık, nezaket. Hal ve tavırdaki güzel görünüş, hareketlerdeki ahenktar güzellik, incelik.

zarıf: Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edası hoş olan,

hoşa giden. (Söz, konuşma, üslûp için) Karşısındakini incitmeyen, yumuşak, ince ve nükteli.

zarıflık: Zarıf olma durumu, incelik, zarafet.

zekât: 1. Temizlenme, temizleme, arınma. 2. Çoğalma, bereketlenme, gelişme, büyüme. 3. Dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının bir kısmı ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleri.

zerre: Çok küçük parçacık.

zikir: Anmak, hatırlamak.

zimem defteri: Osmanlı döneminde esnafın müşterilerinin borçlarını kaydettiği defter.

zulüm: Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. Allah'a (c.c.) ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın (c.c.) birliğini inkâr etme.

Ahmed b. Hanbel. Müsned. Beyrut. 1991.

AKGÜNDÜZ, Murat. “Surre-i Hümâyûn Geleneği Ve İslam Toplumunu Kaynaştırmadaki Rolü”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22, 2005.

ALPER, Hülya. “Münafık”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları. Cilt 31. İstanbul, 2006.

ALTUNTAŞ, Halil; Şahin, Muzaffer. *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meal*. DİB Yayınları. Ankara, 2001.

ATEŞ, Süleyman. “İhlâs”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları. Cilt 21. İstanbul. 2000.

AYVERDİ, Sâmîha. “Âbide Şahsiyetler”, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2017.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu’s-sahih*, 1-8, Riyad, ts.

Çağrı, Mustafa. “Cimrilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8: 4-5. İstanbul: TDV Yayınları, , 1993.

Çaprı, Mustafa, Hayreddin Karama, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümiş. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları, 2007.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah. *Sünen*. Beyrut: 1987.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları, 2018.

Duman, M. Zeki. *Kur’an-ı Kerim’de Âdâb-ı Muâşeret*. Ankara: Fecr Yayınları, 2017.

Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş’as es-Sicistânî. *es-Sünen* 1-4. Beyrut: 1409/1988.

Harman, Ömer Faruk. “Hac”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14: 382-386. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Hökelekli, Hayati. “İbadet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 19: 248-252. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Hüdâyî, Aziz Mahmûd. *Dîvân-ı İlâhiyât*. (Haz. Mustafa TATÇI, Musa YILDIZ). İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2005.

İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr eş- Şeybânî. *el-Âhâd ve’l-mesânî*. Beyrut: 1424/2003.

İbn Hişâm. *es-Sîre*. Kahire: 1955.

İbn Mâce. *Sünen*. Beyrut: 1986.

İbn Sa’d, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d b. Menî’ ez-Zührî. *et-Tabakâtü’l-kübrâ*. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.

İmam Mâlik. *el-Muvatta* (Nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî). Mısır: H. 1370.

İsmail, Hekimoğlu. *Nurdan Tâcim Güzel Ahlakım*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2007.

Kaplan, Sadettin. *Esmâ-i Hüsnâ’dan Esintiler*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1998.

- Karaman, Hayrettin, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrı, Sadrettin Gümüş ve Ali Turgut. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. Ankara: TDV Yayınları, 2015.
- Kaya, Remzi. "Ehl-i Kitap". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 10: 516-519. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac en-Nisâbü'rî. *es-Sahih*. Kahire: 1374/1955.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed. *Sünen*. Beyrut: ts.
- Özafşar, Mehmet Emin, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal, Bünyamin Erul, Huriye Martı ve Mahmut Demir. *Hadislerle İslam 1-7*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Öze, Özkan. *Çocuklar İçin Allah'ın Güzel İsimleri*. İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2012.
- Sürmeli, Mehmet, Arif Alkan, Bilal Deliser, Yusuf Mavili, Ömer Akyürek, Ayhan Baştürk ve Ali Çınar. *Dinî Terimler Sözlüğü*. Ankara: MEB Yayınları, 2009.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22: 212-214. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Sinanoğlu, Mustafa. "Küfür". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26: 533-536. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Sinanoğlu, Mustafa. "Şirk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 533-536. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Sönmez, Ramazan. *Esmâ-i Hüsnâ*. İstanbul: Konevi Yayınları, 2010.
- Şeyh Sâdî-i Şîrazî. *Bostan ve Gülistan* (Çev: Kilisli Rifat Bilge). İstanbul: Meral Yayınevi, 1980.
- Tatco, Mustafa. *Yunus Emre Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ. *es-Sünen* (thk. Ahmed Muhammed Şâkir). Mısır: 1395/1975.
- Topaloğlu, Bekir. "Ahad". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 483-484. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Topaloğlu, Bekir. "Allah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2: 471-498. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Topaloğlu, Bekir. "Halîm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15: 334-335. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Mü'min". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31: 556. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Topaloğlu, Bekir. "Rakîb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 431. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Topaloğlu, Bekir. "Samed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36: 68-69. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Topaloğlu, Bekir. "Vedûd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 598-599. İstanbul: TDV Yayınları, Cilt, 2012.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları, 2006.

ÜNVER, A. Süheyl, “Mevlâna’mızın Sözleri ve Halinden Alınacak Dersler”, *İslam Medeniyeti Aylık Mecmuası*, Ocak sayısı, İstanbul, 1968.

Yazım Kılavuzu. Ankara: TDK Yayınları, 2007.

Yılmaz, Mustafa. *Esmâ-i Hüsnâ*. İstanbul: DEM Yayınları, 2017.

Yılmaz, Mustafa. *Din Öğretiminde Ders İçi Etkinlikler*. İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2013.

GÖRSEL KAYNAKÇA VE İNTERNET KAYNAKÇASI

CEVAP ANAHTARI

Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

Karekodu okutun, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN
DESTEK SİSTEMİ

<https://ods.eba.gov.tr>

- Konu Anlatımlı
Ders Videoları
- Soru Çözüm
Videoları
- Ders Anlatım
Videoları
- Çoktan Seçmeli
Sorular

Kişiselleştirilmiş
Öğrenme ve
Raporlama

Animasyonlar,
3B Modeller,
Simulasyon ve Oyunlar

Paylaşım ve
İşbirliği

Ortak / Özel
Takvim

eba
www.eba.gov.tr

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DERS KİTABI

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu

TEMEL DİNİ BİLGİLER

(İslam 1)

TEMEL DİNİ BİLGİLER

(İslam 1)

